



**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKIYATRİ ANABİLİM DALI
KPJ-YL-2015-0003**

**BENLİK KURGULARININ İNTİHAR VE
SORUN ÇÖZME BECERİLERİYLE
İLİŞKİSİ**

Ünal ALPAY

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ESKİN**

AYDIN-2015

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI
KPJ-YL-2015-0003**

**BENLİK KURGULARININ İNTİHAR VE SORUN ÇÖZME
BECERİLERİYLE İLİŞKİSİ**

Ünal ALPAY

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ESKİN**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ünal ALPAY tarafından hazırlanan Benlik Kurgularının İntihar ve Sorun Çözme Becerileriyle İlişkisi başlıklı tez, 20.11.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :

Üniversitesi :

İmzası :

(Başkan) Prof. Dr. Mehmet ESKİN

ADÜ Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY

ADÜ Tıp Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Cennet ŞAFAK ÖZTÜRK

ADÜ Fen-Edebiyat Fakültesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet CEYLAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Alanyazın incelendiğinde intihar davranışının kültürel değerler ve benlik kurgularıyla ilişkili olduğunu gösteren çalışmaların mevcut olduğu; bununla birlikte intihar davranışlarında önemli bir risk faktörü olan sorun çözme becerilerinin benlik kurgularıyla ilişkisini inceleyen çalışmaların yurt dışında az sayıda olduğu, ülkemizde ise bu konuyla ilgili çalışmaların olmadığı görülmüştür. İntihar için risk grubu olarak görülebilen üniversite öğrencilerinde benlik kurgularının intihar davranışları ve sorun çözme becerileriyle ilişkisinin incelendiği bu çalışmanın, alanyazında bu tür eksiklikleri giderme ve yapılacak diğer çalışmalara yol gösterme adına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İÇİNDEKİLER

| | |
|---|------|
| KABUL VE ONAY | i |
| ÖNSÖZ..... | ii |
| İÇİNDEKİLER..... | iii |
| SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ..... | viii |
| ÇİZELGELER DİZİNİ | ix |
| EKLER DİZİNİ..... | xi |
| GİRİŞ | 1 |
| 1.1. Benlik Kurgusu..... | 1 |
| 1.1.1. Benlik Kurgusu Nedir?..... | 1 |
| 1.1.2. Benlik Kurgusu Nasıl Gelişir?..... | 4 |
| 1.1.2.1. Psikoanalitik Kuram | 4 |
| 1.1.2.2. Psiko Sosyal Gelişim Kuramı..... | 5 |
| 1.1.2.3. Öz belirleme kuramı | 5 |
| 1.1.3. Türk Kültüründe Benlik Kurguları..... | 6 |
| 1.1.4. Benlik Kurgusu İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar | 9 |
| 1.1.5. Benlik Kurgusu İle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar | 12 |
| 1.1.6. Benlik Kurgusu ve İntihar..... | 15 |
| 1.2. İntihar..... | 18 |
| 1.2.1. İntihar Ve Önemi..... | 18 |
| 1.2.2. İntiharda Risk Faktörleri..... | 20 |
| 1.2.2.1. Sosyodemografik Risk Faktörleri..... | 20 |
| 1.2.2.1.1. Cinsiyet..... | 20 |
| 1.2.2.1.2. Yaş..... | 21 |

| | |
|---|----|
| 1.2.2.1.3. Eğitim | 21 |
| 1.2.2.1.4. Sosyoekonomik düzey | 21 |
| 1.2.2.2. Diğer Risk Faktörleri | 22 |
| 1.2.2.2.1. Ailesel Risk Faktörleri | 22 |
| 1.2.2.2.2. Sosyal Destek ve İntihar | 22 |
| 1.2.2.2.3. Kişilerarası ilişkiler ve İntihar | 23 |
| 1.2.3. İntiharı Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar | 23 |
| 1.2.3.1. Psikolojik Yaklaşımlar | 24 |
| 1.2.3.1.1. Psikodinamik Kuram | 24 |
| 1.2.3.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı | 25 |
| 1.2.3.1.3. Umutsuzluk Kuramı | 25 |
| 1.2.3.1.4. Kaçış Kuramı | 26 |
| 1.2.3.2. Sosyolojik Yaklaşımlar | 27 |
| 1.2.3.3. Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli | 28 |
| 1.2.4. Türkiye’de Gençlerde İntihar | 29 |
| 1.2.5. İntihar ve Sosyal Sorun Çözme Becerileri | 32 |
| 1.3.Sorun Çözme | 35 |
| 1.3.1. Sorun Çözmenin Bileşenleri | 36 |
| 1.3.1.1. Sorun Çözmenin Bilişsel Yönü | 36 |
| 1.3.1. 2. Sorun Çözmenin Meta Bilişsel Yönü | 37 |
| 1.3.1.3. Sorun Çözmenin Güdüsel Yönü | 38 |
| 1.3.2. Sorun Çözmeye Kuramsal Yaklaşımlar | 39 |
| 1.3.2.1.Sosyal Sorun Çözme Süreç Modeli | 39 |
| 1.3.2.1.1.Sosyal Sorun Çözme Süreci | 40 |
| 1.3.2.1.2. Sorun Yönelimi | 41 |
| 1.3.2.1.2.1.Olumlu Sorun Yönelimi | 41 |

| | |
|--|----|
| 1.3.2.1.2.2. Olumsuz Sorun Yönelimi | 42 |
| 1.3.2.1.3. Sorun Çözme Tarzları | 42 |
| 1.3.2.1.3.1. Akılcı Sorun Çözme | 43 |
| 1.3.2.1.3.2. Dürtüsel- Dikkatsiz Sorun Çözme Tarzı | 43 |
| 1.3.2.1.3.3. Kaçınan Sorun Çözme Tarzı | 44 |
| 1.3.3. Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme | 44 |
| 1.4. Çalışmanın Amacı | 45 |
| 1.4.1. Hipotezler | 45 |
| 2. GEREÇ VE YÖNTEM | 47 |
| 2.1. Araştırma Grubu | 47 |
| 2.2. Veri Toplama Araçları | 48 |
| 2.2.1. Genel Bilgiler Formu | 48 |
| 2.2.2. İntihar Davranışları Soruları | 48 |
| 2.2.3. Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi | 49 |
| 2.2.4. Sosyal Sorun Çözme Envanteri-Kısa Formu (SSÇE-G-K) | 49 |
| 2.2.5. Benlik Kurgusu Ölçeği | 50 |
| 2.2.6. İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Nedeni Anketi | 51 |
| 2.3. İşlem Yolu | 53 |
| 2.4. Veri Analizi | 53 |
| 2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları | 56 |
| 3. BULGULAR | 57 |
| 3.1. Üniversite Öğrencilerinde İntihar Davranışının Yaygınlığı | 57 |
| 3.2. Üniversite Öğrencileri Arasında Benlik Kurgularının Yaygınlığı | 57 |
| 3.3. İntihar Davranışının Demografik Bilgilerle İlişkisi | 58 |
| 3.4. İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Sosyal Sorun Çözme Becerileri Açısından Karşılaştırılması | 58 |

| | |
|--|-----|
| 3.5. Benlik Kurgularının İntihar Davranışları Açısından Karşılaştırılması | 60 |
| 3.6. Benlik Kurgularının Sosyal Sorun Çözme Becerileri Açısından Karşılaştırılması..... | 60 |
| 3.7. Benlik Kurguları ve GGİDA Puanları Arasındaki İlişkide Sosyal Sorun Çözme Becerilerinin Etkisi..... | 61 |
| 3.8. Benlik Kurgusu ve Sosyal Sorun Çözme Becerisine göre İntihar Davranışı..... | 64 |
| 3.9. Farklı Sorun Çözme Düzeyleri ve Benlik Kurgusu Türlerine Göre İntihar Düşüncesi ve Girişimlerinin Sıklığı | 65 |
| 3.10. İntihar Davranışının Yordayıcıları olarak Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme | 68 |
| 3.11. Benlik Kurgusu, Sorun Çözme ve İntihar Davranışı Arasındaki İlişkiler..... | 69 |
| 3.12. İntihar Davranışlarının Nedenleri ve Diğer Değişkenlerle İlişkisi..... | 69 |
| 4. TARTIŞMA | 72 |
| 4.1. İntihar Davranışı Oranları..... | 72 |
| 4.2. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Kurguları..... | 73 |
| 4.3. Benlik Kurgusu, İntihar ve Sorun Çözme Becerileri..... | 73 |
| 4.4. Benlik Kurgusu ve İntihar..... | 74 |
| 4.5. Sorun Çözme ve İntihar..... | 77 |
| 4.6. Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme Becerileri..... | 79 |
| 4.7. İntihar ve Benlik Kurgularının Cinsiyete Göre Dağılımı..... | 82 |
| 4.8. İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Nedenleri..... | 86 |
| 5. Sonuç..... | 86 |
| 5.1. Sınırlılıklar ve Öneriler | 86 |
| ÖZET..... | 88 |
| SUMMARY..... | 89 |
| KAYNAKLAR..... | 90 |
| EKLER..... | 114 |

| | |
|----------------|-----|
| ÖZGEÇMİŞ | 120 |
| TEŞEKKÜR..... | 121 |

SİMGELER VE KISALTMALAR

| | |
|-----------------|---|
| ASÇT | : Akılcı Sorun Çözme Tarzı |
| BK | : Benlik Kurgusu |
| DDSÇT | : Dürtüsel-Dikkatsiz Sorun Çözme Tarzı |
| DiE | : Devlet İstatistik Enstitüsü |
| DSÖ | : Dünya Sağlık Örgütü |
| GGİDA | : Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi |
| İDÖ | : İntihar Davranışları Soruları |
| KSÇT | : Kaçınan Sorun Çözme Tarzı |
| NSY | : Negatif Sorun Yönelimi |
| OSY | : Olumlu Sorun Yönelimi |
| SPSS | : Statistical Package of SocialScience (Sosyal Bilimler için İstatistiksel Program) |
| SSÇE-G | : Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun Çözme Envanteri |
| SSÇE-G-K | : Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun Çözme Envateri Kısa Formu |
| TDK | : Türk Dil Kurumu |
| TÜİK | : Türkiye İstatistik Kurumu |
| D | : Cohen d |
| N | : Kişi sayısı |
| ort | : Ortalama |
| ss | : Standart sapma |
| p | : Anlamlılık düzeyi |
| sd | : Serbestlik derecesi |

ÇİZELGELER

| | |
|--|----|
| Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan örnekleme ilişkin bilgilerin dağılımı..... | 47 |
| Çizelge 2.2. Araştırmaya katılanların ailelerine ilişkin bilgilerin dağılımı..... | 48 |
| Çizelge 2.3. İntihar Düşüncesi Nedenleri Ölçeği maddelerinin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri..... | 52 |
| Çizelge 3.1. Üniversite öğrencilerinin intihar davranışına göre dağılımı..... | 57 |
| Çizelge 3.2. Üniversite öğrencilerinin benlik kurgularına göre dağılımı..... | 57 |
| Çizelge 3.3. Benlik kurgularının cinsiyet açısından karşılaştırılması..... | 58 |
| Çizelge 3.4. İntihar davranışı olan ve olmayanların sosyal sorun çözme becerilerinin karşılaştırılması..... | 59 |
| Çizelge 3.5. Benlik kurgularının intihar davranışları olan ve olmayanlar açısından karşılaştırılması..... | 60 |
| Çizelge 3.6. Benlik kurguları ve sosyal sorun çözme becerilerinin karşılaştırılması.... | 61 |
| Çizelge 3.7. Benlik kurgularının sosyal sorun çözme becerileri toplam puanları açısından Kruskal-Wallis test analizi ile karşılaştırılması..... | 61 |
| Çizelge 3.8 Özerk benlik kurgusu ve GGİDA puanları arasındaki ilişkide sosyal sorun çözme becerisinin aracı etkisinin yordanmasına ilişkin basit ve çoklu regresyon analizi sonuçları..... | 63 |
| Çizelge 3.9 Sosyal sorun çözme becerileri ve GGİDA puanları arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun aracı etkisinin yordanmasına ilişkin basit ve çoklu regresyon analizi sonuçları..... | 64 |
| Çizelge 3.10. Üniversite öğrencileri arasında intihar düşünceleri ve girişimlerinin yordayıcıları..... | 65 |

| | |
|---|----|
| Çizelge 3.11. Benlik kurgusu-sorun çözüme birleşenlerinin intihar davranışı açısından dağılımı..... | 66 |
| Çizelge 3.12. Benlik kurgusu ve sorun çözüme birleşenlerinin GGİDA puanları üzerindeki etkisinin incelenmesi..... | 67 |
| Çizelge 3.13. İntihar davranışı üzerinde etkileri olan değişkenlere ait hiyerarşik regresyon analizi sonuçları..... | 68 |
| Çizelge 3.14. İntihar düşüncelerinin nedenlerine ilişkin faktörler ve BK, SÇ ve GGİDA ilişkisi..... | 70 |
| Çizelge 3.15. İntihar girişimlerinin nedenlerine ilişkin faktörler ve BK, SÇ ve GGİDA ilişkisi..... | 71 |

EKLER DİZİNİ

| | |
|---|-----|
| Ek 1. Genel Bilgiler Formu..... | 114 |
| Ek 2. İntihar Davranışları Soruları..... | 115 |
| Ek. 3. Benlik Kurgusu Ölçeği..... | 116 |
| Ek.4.Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzin Belgesi..... | 117 |
| Ek.5.Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İzin Belgesi..... | 118 |
| Ek. 6. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İzin Belgesi..... | 119 |

1.GİRİŞ

1.1.Benlik Kurgusu

1.1.1. Benlik Kurgusu Nedir?

Bilgin (2008, s:211) benliği, “bir kişinin kendi hakkındaki temsillerinin bir bütünü” veya “bir kişinin onu diğerleriyle benzer veya farklı kılan bireysel özelliklerinin bütünü” olarak tanımlamaktadır. Singelis (1994) benlik kavramını genel olarak, bilişsel ve duyuşsal süreçlerin örgütlenmesinde ve davranışların düzenlenmesinde işlevde bulunan bir “yapı” olarak ele almaktadır.

Mead ve Goffman, bilişsel bir yapı olarak ‘benlik kavramı’nın insanın çevresiyle etkileşiminden doğduğunu öne sürmektedirler (Bilgin 2008). Banaji ve Prentice de benliği, bireyin yakın çevresi ve sosyal dünya ile etkileşimi sonucunda şekillenen dinamik bir “süreç” olarak ele almaktadır (Ercan 2013).

James ile Mead ’in açıklamalarıyla psikoloji alanına giren benlik kavramı (self-concept) çok sayıda bilimsel araştırmaya konu olmuştur (Bilgin 2008). Benliği açıklamada ele alınan başlıca faktörlerden biri de kültürdür.

Kültürlerarası araştırmalar, yaşanılan bir kültürde benliğin kavramsallaştırmasının oldukça çeşitlilik gösterdiğini belirtmektedirler (Triandis ve ark 1990, Rhee ve ark 1995). Yapılan çalışmalarda genellikle kültürün bireyci ya da toplulukçu eğilimleri doğrultusunda şekillenen benlik kurgularının ve bu benlik kurguları aracılığıyla şekillenen davranış örüntülerinin incelendiği görülmektedir (Kağıtçıbaşı 1990b, 1996a, b, 2000, 2001, 2002, İmamoğlu 1998, Triandis 1999, 2000, 2001, Kitayama ve Cohen 2007). Toplumlardaki egemen bireyci (individualistic) ya da toplulukçu (collectivistic) değerler, benlik kurgularındaki farklılıkların en önemli nedeni olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı 1990b, 1996a, b, 2000, 2001, 2002, İmamoğlu 1998, Triandis 1999, 2000, 2001, Kitayama ve Cohen 2007). Bu bağlamda kısaca bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarına değinilecektir.

1960’lı yıllarda büyük, çok boyutlu kurumların üyelerinin neden farklılaştığını araştıran Hofstede, elliden fazla ülkedeki bireylerden veri toplamış, yaptığı çalışmalar sonucunda kültürün dört boyutu olduğu sonucuna ulaşmıştır (Hofstede 2001: akt. Kwantes ve ark 2005).

Bu dört boyut; bireycilik/toplulukçuluk, güç mesafesi, erkeklik/ kadınlık ve belirsizliğin önlenmesidir (Kwantes ve ark 2005). Hofstede göre kültür, bu boyutlarla farklılaşır ve bu farklılıklar öğrenilmiş farklı değer ve tercihlerden oluşmaktadır (Hofstede 2001: akt. Kwantes ve ark 2005). Bu boyutlardaki farklılıklar ülkeler arası olduğu gibi aynı ülkenin iki bölgesi arasında da görülebilmektedir (Vandello ve Cohen 1999).

Hofstede'e göre, *bireycilik* içinde bulunan grup, örgüt ve diğer topluluklardan duygusal olarak bağımsız olmayı; *toplulukçuluk* ise aile, akrabalar, üyesi bulunan gruba ve giderek sosyal sisteme bağımlılığı ifade etmektedir (Hofstede 2001: akt. Fougère 2007). Bireyci topluluklardaki bireyler, grup amaçları karşısında bireysel amaçlara öncelik verirler ve kişisel ihtiyaçlar ve hakların sağlanmasıyla ilgilidirler; bunun yanında toplulukçu kültürlerdeki bireyler ise bireysel amaçlar karşısında grup amaçlarına öncelik verirler ve özellikle ilişkilerle ilgilidirler (Triandis 1995, 1999, 2000, 2001).

Kağıtçıbaşı (2010) bireycilik ve toplulukçuluk çalışmalarını 'değerler yanı' ve 'benlik yanı' olarak ikiye ayırabileceğimizi ifade etmektedir. Yazara göre değerler yanı, kişinin çıkarlarının grup çıkarlarına göre ikincil tutulması (toplulukçuluk) ya da bireyin çıkarlarının önemsenmesi (bireycilik) ile ilgilidir. Benlik yanı ise insanlar arası ilişkilere değinen ve ilişkisel bireycilik-toplulukçulukla ilişkilidir, burada başkalarıyla olan ayrıklık bağlılık derecesi önemlidir (Kağıtçıbaşı 2010).

Triandis ve Suh (2002) kültürel düzeyde bireycilik ve toplulukçuluğun birbirine tamamen zıt olduğu görüşünü savunurlarken, kişisel düzeyde analizlerin yapıldığı araştırma sonuçları, bireycilik-toplulukçuluğun çok boyutlu olduğunu göstermektedir (Rhee ve ark 1996, Realo ve ark 2002, Realo 2003). Yapılan çalışmalar (Ho ve Chiu 1994, Gudykunst ve Bond 1997, Oyserman ve ark 2000), bireycilik ve toplulukçuluğun bireylerde ya da gruplarda aynı anda bir arada olabileceği gibi, farklı durumlarda, değişik hedef kitlelerine karşı veya değişik etkileşim amaçlarında birinin ön plana çıkabileceğini de göstermektedir (Kağıtçıbaşı 2010).

Benlik kavramının içerdiği kültürel katkı ise "benlik kurgusu" olarak ifade edilmektedir (Markus ve Kitayama 1991). Singelis (1994) benlik kurgusunu, kişinin kendisine ve diğerleriyle olan ilişkisine yönelik duygu, düşünce ve eylem bütünü olarak tanımlamaktadır. Yamada ve Singelis (1999) *batılı (western)*, *iki kültürlü (bicultural)*, *geleneksel (traditional)* ve *kültürel olarak yabancılaşma (Culturally-Alienated)* olmak üzere 4 benlik kurgusu tanımlamaktadırlar.

Yazarlara göre, iyi gelişmiş bir karşılıklı bağımlılık hissi ve iyi gelişmiş bir bağımsızlık hissi *iki kültürlülük* olarak tanımlanmaktadır. *Batılı benlik kurgusunda* ise, güçlü bir bağımsızlık ve zayıf bir karşılıklı bağımlılık söz konusudur. *Geleneksel benlik kurgusu*, zayıf bağımsızlık hissi ve güçlü bir karşılıklı bağımlılık hissi olarak tanımlanmaktayken, *kültürel olarak yabancılaşmış benlik kurgusunda* ise yetersiz gelişen bir bağımsızlık ve yetersiz gelişen bir karşılıklı bağımlılık olduğu belirtilmektedir. Hem karşılıklı bağımlılık hem de bağımsızlık hislerine sahip olmanın çoklu kültürlerde kişilerarası etkileşim için uygun davranışları ve iletişimi olumlu etkileyeceği öngörülmektedir (Yamada ve Singelis 1999).

Markus ve Kitiyama (1991) ise diğerleriyle ilişkilerinde kişinin kendini nasıl gördüğüne dayanan, iki temel benlik kurgusu tipi önermektedirler. Bunlar; bağımsız benlik kurgusu ve karşılıklı bağımlı benlik kurgusudur. Bağımsız benlik, kendine özgülüğü ve kendi kendini ifade edebilmeyi, doğru olduğunu düşündüğü içsel inanç ve hisleriyle hareket etmeyi, kendine güvenmeyi ve kendi amaçlarını ve diğerlerinden farklılığını yüceltmeyi belirtmektedir. Karşılıklı bağımlı benlik ise; grup normlarına ve rollerine göre hareket etmeyi, ait olma hissini, uyma davranışı göstermeyi, dolaylı olmayı, çelişmenin ve fikir ayrılığının olmamasını, grup amaçları ve grup uyumunun yüceltilmesini belirtmektedir. Yazarlar bağımsız benliğin; bütün ve değişmez olduğunu, durumlar ve ilişkiler karşısında değişmediğini, karşılıklı bağımlı benliğin ise değişken olduğunu ve durumlar ve ilişkiler karşısında değiştiğini söylemektedirler.

‘Kültür ne kadar bireyci olursa o toplumda özerk benlik kurgusunun o kadar çok olacağı’, bunun tam tersi olarak da ‘kültür ne kadar toplulukçuysa ilişkisel benliğin de o kadar önemli olacağı’ görüşünün yaygın olduğu belirtilmekle birlikte (Kağıtçıbaşı 2010); bireyci kültürlerdeki birçok insanda bağımsız benlik kurgusunun görüldüğü, buna ek olarak son zamanlardaki çalışmalarda toplulukçu kültürlerde de bağımsız benlik kurgusu görülmektedir (Triandis 1980; akt. Singelis ve ark 1999, Triandis 1989, Markus ve Kitiyama 1991).

Benlik konusunun incelendiği birçok çalışmada benlik, batılı bir kavramsallaştırmayla ele alınmakta (Markus ve Kitiyama 1991, Singelis ve ark 1999) ve bu çalışmalarda “özerklik” ve “ilişkisel” zıt kutuplar olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı 2005).

Ancak son zamanlardaki çalışmalar bu iki gelişimsel yolun, temel insan ihtiyacı olduğunu (Baumeister ve Leary 1995, Ryan ve Deci 2000, Assor ve ark 2002) ve özerklik ile ilişkiselliğin zıt kutuplar olmadığını ortaya koymaktadır (Cross ve Madson 1997, Kağıtçıbaşı 1996b, 2000, 2005). Bir kültürde bireycilik-toplulukçuluk değer yönelimlerinin birlikte bulunabileceği gibi özerk ve ilişki benlik kurgularının da aynı kültür içinde birlikte bulunabileceği belirtilmektedir (Markus ve Kitiyama 1991, Yamada ve Singelis 1999). Özerklik ve ilişkiselliğin birbirini tamamlayan iki ayrı yapı oldukları, bu yapı içinde kişilerin hem kendi içsel ihtiyaçlarına göre davranabileceği hem de diğerleri ile yakın ilişki kurabileceği vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı 1996b, 2005, 2010, İmamoğlu 1998, 2003).

Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında ise ilişki ve özerkliğin bir arada olduğu üçlü bir benlik ayırımına gidilmesi önerilmektedir (Brewer ve Gardner 1996, Kağıtçıbaşı 1996b, 2005, 2010, Kashima ve Hardie 2000, Uleman ve ark 2000, Schott ve Bellin 2001, Bresnahan ve ark 2004, 2005, Hardie ve ark 2005).

1.1.2. Benlik Kurgusu Nasıl Gelişir?

1.1.2.1. Psikoanalitik kuram

Freud ergenlik dönemini yaşamın erken dönemlerine odaklanarak açıklarken, Anna Freud, çocukluk döneminin yanı sıra ergenlik döneminin de gelişimde önemli rol oynadığını vurgulamaktadır (Kroger 2007). Anna Freud'a göre ergenler, ödipal duygularla baş etme çabaları sonucunda ebeveynlerinden uzaklaşmaya başlarlar (Kroger 2007). Bu kuramda özerklik, dürtüsel gelişimin de bir sonucu olarak ergenin aile bağlarından ve kontrolünden uzaklaşması olarak tanımlanmaktadır. Dürtülerin, özellikle cinsel dürtülerin, ergenlik dönemiyle birlikte artış gösterdiği ve bunun ergende davranışsal veya bilişsel başkaldırılara neden olduğu, aileyle ergen arasındaki çatışmaları artırdığı belirtilmektedir. Kuramda aileyle bağların zayıflaması kendi duygu, düşünce ve davranışlarının sorumluluğunu alabilen özerk bireyler olabilmek için gerekli görülmektedir (Freud 1937, 1958, Blos 1962, 1979: akt. Granic ve ark 2003).

Psikoanalitik kuramın temsilcilerinden Blos normal ergen gelişimini ikinci ayrışma (second individuation) süreci olarak tanımlamakta, bunun için anababa bağımlılığından kopma yaşantısından söz etmektedir (Blos 1979: akt. Özdemir 2009). Mahler (1975) tarafından kavramsallaştırılan ilk bireyselleşme (first individuation) dönemi, üçüncü yaşın sonuna doğru tamamlanır. Bu bireyselleşmenin sonunda çocukta "nesne sürekliliği" gelişir, çocuk dış dünya ve kendisi ya da kendisiyle annesi arasında ayırım yapabilir.

Birinci bireyleşme dönemi çocukla anababa arasındaki farklılaşma sürecine katkıda bulunarak, annenin somut fiziksel varlığından bireyselleşmeyi (bağımsızlaşmayı) sağlar. Bu sürecin sonunda anne figürü içselleştirilir. Ancak ikinci bireyselleşme döneminde çocuk içselleştirilmiş olan anne objesinden kopar ya da bağımsızlığını kazanır (Blos 1979: akt. Özdemir 2009). Ana-baba kontrolünden ve içselleştirilmiş ana-baba imgesinden bağımsızlaşmayı sağlayan bireyselleşme süreci ana-babanın ergen tarafından daha gerçekçi bir biçimde değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu sürecin temel sonucu ergenin benlik ve kimlik gelişimine sağladığı katkıdır. Ergenin bireyselleşme süreci de kişisel, sosyal ve cinsel kimliğinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Gander ve Gardiner 1993).

1.1.2.2. Psikososyal Gelişim Kuramı

Gelişimin yaşam boyu devam ettiğini savunan Eric Erikson, bir psiko-sosyal gelişim kuramı önermektedir. Bu kurama göre yaşam boyu gelişim sekiz temel evreden oluşmakta ve her bir evre gelişimsel görev içermektedir. İlk gelişim döneminde kazanılması gereken gelişim görevi “güven”dir (Gander ve Gardiner 1993). “Çocuğun kendine ve çevresine güvenmesi” olarak tanımlanan güven, annenin yokluğunda çocuğun kendini rahat hissetmesi ile kendini gösterir. Bu içsel güven bağlanma kuramındaki güvenli bağlanmayla benzerlik göstermekte ve çocuğun anneden uzaklaşma, ayrılma kaygısıyla baş etmesinde ve ikinci evrede kazanılması gereken görev olan özerklik gelişimine yardımcı olmaktadır (Gander ve Gardiner 1993). Erikson, yaşamın ikinci ve üçüncü yıllarını kapsayan ikinci evrede çocuğun gelişen kasları ile birlikte kendisini ve çevresini kontrol edebileceğini görmesinin, özerklik duygusunun geliştiğini gösterdiğini belirtmektedir (Gander ve Gardiner 1993). Özerklik duygusunu yaşaması çocuğun kendi hareketlerini ve vücudunu kontrol etmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemi uygun şekilde tamamlayan çocuk öz-yeterlik duygusunu, kendine güveni, ayrıca öz değerlerini kazanmış olur (Gander ve Gardiner 1993). Bu gelişim görevini yerine getiremeyen veya aşırı koruyucu, baskıcı anneler tarafından engellenen çocuklar bağımlılık duyguları yanında kuşku ve utanç duygusunu pekiştirirler (Dereboy 1993, Gander ve Gardiner 1993).

1.1.2.3. Öz Belirleme Kuramı

Özerklik gelişimini içsel süreçlerle ilişkilendiren Öz Belirleme Kuramı, bireyin kendi eylemlerini kendisinin başlattığı, sürdürdüğü ve sonlandırdığı içsel bir motivasyona odaklanır (Özdemir 2009).

Burada aileden ayrılma, bağımsız olma, aile ile çatışma gibi durumların aksine sosyal ilişkilerin özerklik gelişimi için gerekli olduğu üzerine vurgu yapılmaktadır (Deci ve Rayn 2000). Öz belirleme kuramı bütün kültürlerde yaşayan insanlar için ortak üç temel ihtiyaç belirlemiştir, bunlar; özerklik, ilişkisellik ve yeterlidir. Yazarlar, bu üç temel ihtiyacın karşılanmasının insanların kendilerini iyi hissetmeleri için gerekli olduğunu ifade etmektedir. Deci ve Rayn'a (2000) göre bu gereksinim ancak bireyin kendi eylemlerinin kaynağı olarak kendini gördüğünde karşılanmaktadır. Bireyin kararlarında etkili olan güdünün kaynağı ne oranda içsel ise birey o oranda özerk olmaktadır. Öz belirleme kuramına göre ilk temel ihtiyaç olan özerkliğin karşıtı bağımlılık değil, heteronomidir; yani bireylerin kararlarını kendi iradelerinden yoksun olarak, tamamen başkalarının kontrolünde vermeleridir. İkinci temel ihtiyaç ise ilişkisellik, başkalarının desteğine olan güven olarak tanımlanmaktadır. İlişkiselliğin karşıtı da özerklik değil, başkalarının desteğine güvenmeme durumu olan bağımsızlık olarak tanımlanmaktadır. Kurama göre özerk olan bir birey ilişkiyel olabilir yani çevresindeki diğer kişilerin desteğine güvenebilir (Deci ve Rayn 1985, 2000, 2008, Ryan ve Deci 2000, Chirkov ve ark 2003). Öz belirleme kuramı, kültürel ve psikodinamik yaklaşımdan farklı olarak, özerkliği bireyin bağımsızlık kazanması ya da kararlarını anne babadan ayrı olarak vermesi olarak değil; bir davranışı iradeli olarak yapma duygusu kazanma ve kendilik onayı olarak tanımlamaktadır (Ryan ve Deci 2000, Deci ve Rayn 2008, Deci 2008).

1.1.3. Türk Kültüründe Benlik Kurguları

Hofstede, Türkiye'yi toplulukçu bir toplum olarak sınıflandırmaktadır. Türkiye aile, akrabalar, komşular ve sosyal gruplar arasında yakın bağların önemli olduğu bir kültür olarak tanımlanmaktadır (Hofstede 2001: akt. İmamoğlu ve ark 1993). Ancak bununla birlikte toplumun üst sosyo-ekonomik düzeyinde ve eğitim düzeyi yüksek kişiler arasında ilişkiselliğin azalmasını gerektirmeyen bireyselleşmeye doğru güçlü bir eğilimin olduğu da belirtilmektedir (Karadayı 1998: akt. Özdemir 2009, Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu 2002). Tüm bunlar benliğin yalnızca özerk ya da ilişkiyel olarak kavramlaştırılması görüşünün sorgulanmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de yaşayan insanlar, genellikle yakınlarının isteklerinin kendileri için daha önemli olduğunu, sevdikleri kişilerin ihtiyaçlarının kendi ihtiyaçlarının önüne geçebildiğini söyleyebilirler.

Türkiye’de büyüyen gençler için önemli kararlar verdiklerinde yakınlarının onayına ihtiyaç duydukları dolayısıyla daha az özerk oldukları söylenilmektedir (Özdemir ve Çok 2011). Bireycilik-toplulukçuluk açısından ele alındığında “batılılaşmaya” doğru geçiş toplumu olarak ifade edilen; ancak toplulukçu toplumlar içinde olduğu belirtilen Türkiye’de yaşayan bireylerin, hem toplulukçu hem bireyci eğilimleri olması bireycilik-toplulukçuluk açısından sınıflandırmayı zorlaştırmaktadır. Son dönemde yapılan çalışmalar Türk insanının giderek daha bireyselleştiği (Çileli 2000, Arıkan ve ark 2011) özellikle üst sosyo-ekonomik düzeyde ve eğitim düzeyi yüksek kişilerde ilişkisellik eğiliminin korunduğu ancak bireyselleşme eğiliminin giderek arttığını belirtmektedir (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu 2002).

Türk toplumunda hem toplulukçu hem de bireyci tutum ve değerlerin bir arada yer almaya başladığı, temel aile yapısının değişmeye başlamakla birlikte, aile üyelerinin maddi bağımlılıkları azalsa da duygusal bağılıklarının önemini koruduğu belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı 1990a, İmamoğlu 2003). Kolektif kültürün baskın olduğu düşünülen Türk üniversite öğrencileri ile bireysel kültürün baskın olduğu düşünülen Kanadalı üniversite öğrencilerinin benlik kurgularının karşılaştırıldığı bir araştırmada Türk üniversite öğrencileri arasında ilişki benlik kurgusunun daha yaygın olduğu, bununla birlikte iki ülke arasında bağımsız benlik kurgusu açısından fark olmadığı görülmüştür (Üskül ve ark 2004). Bu sonuç, Türkiye’nin kültürel yapısının değişmekte olduğunu, kolektif kültürün özellikleri ile bireysel kültürün özelliklerini bir arada taşıyan sosyal yapı oluşturduğunu göstermektedir.

Karadayı (2000) Türkiye gibi değişmekte olan kültürlerde ilişkililik ve özerkliğin birlikte bulunabileceğini öne sürerek, toplumdaki bireylerin ilişkisellik ve toplulukçuluk eğilimlerini koruyarak daha bireyci bir toplum haline dönüşebileceğini ifade etmektedir. Yazar, yurtdışında da yapılan benlik tanımlamalarında benliğin ilişki benliğine yeterince vurgu yapılmadığını belirterek, ilişkili özerklik kavramını öne sürmektedir. İlişkili özerkliği, sınırları kesin ve bağımsız bir özerk benlik yerine kendine güven, olgunluk, ilişkililik kavramları ile tanımlayan Karadayı (1996), ilişkili özerkliğin ancak ihtiyaçların giderildiği, sevgi ve desteğin olduğu, kendine saygının ve özerkliğin ödüllendirildiği bir ortamda gelişebileceğini belirtmektedir.

Kağıtçıbaşı (2010) bireylerin aynı bağlamda hem bireyci hem de toplulukçu tutum ve davranışlar sergileyebildiğini belirtmektedir. Kağıtçıbaşı (1996b) alan yazında var olan ikili benlik kurgusu modeline “özerk-ilişkili benlik” boyutunu önermiştir.

Kağıtçıbaşı (2010) benlik modelinde, kişilerarası mesafe ve bireyleşmeyi iki ayrı fakat ilişkili boyut olarak ele almaktadır. Kişiler arası mesafe ekseninde ilişkisellik ve ayrışma, bireyleşme ekseninde özerklik ve bağıllık yer almaktadır. Yazar, bu boyutların bileşiminden meydana gelen 4 tip benlik tanımlamaktadır, bunlar; bağımlı-ilişkisel benlik, özerk-ayrışık benlik, özerk-ilişkisel benlik, bağımlı-ayrışık benliktir.

Kağıtçıbaşı (2010), iki temel insan ihtiyacı olan özerklik ve ilişkiselliğin tatmin edilmesini içerdiği için özerk-ilişkisel benliğin psikolojik olarak en sağlıklı olanı gibi görüldüğünü ifade etmektedir. Bu görüşü destekleyen çalışma bulguları da mevcuttur (Chou 2000, Ryan ve Deci 2000, Weisner 2002, Chirkov ve ark 2003). Bu temel ihtiyacın dengeli karşılanmış olmasının insanların refahını olumlu etkilediğine yönelik araştırma bulguları da mevcuttur (Ryan ve Lynch 1989, Ryan ve Deci 2000, İmamoğlu 2003). İkili benlik kurgusu modelini öneren Markus ve Kitiyama (2003) da özerklik ve ilişkiselliğin farklı boyutlar olduğu ve bir kişide hem özerkliğin hem ilişkiselliğin olabileceğini kabul etmişlerdir.

İmamoğlu (2003) oluşturduğu Denge Modeli'nde kişinin kendileşmesi ve ilişkili olmasını, Batı literatüründe çoğu kez varsayıldığının aksine birbirine zıt değil, birbirini tamamlayıcı nitelikte iki yönelim olarak ele almaktadır. Modele göre, kişisel farklılaşma boyutunun birinci kutbu toplumdaki normlardan farklılaşmayı yani özerkleşmeyi, ikinci kutbu toplumdaki normlara uyumu ifade etmektedir. Diğer boyut olan kişilerarası bütünleşmenin birinci kutbu duygusal yakınlaşma ve bütünleşmeyi, ikinci kutbu ise insanlardan kopuk hissetmeyi ifade etmektedir. İmamoğlu (1998) modelinde kişisel farklılaşma ve kişilerarası bütünleşmenin farklı boyutlar olarak ele alındığında onların birleşiminden dört farklı benlik kurgusunu ortaya koymaktadır. Bunlar bireyleşmiş, ilişkiseli, ayrık ve ilişkiseli bireyselleşme benlik kurgularıdır. Önerilen benlik tiplerinden yalnız ilişkili-kendileşmeye dayalı olanı *dengeli* kabul edilmektedir; çünkü modelde en uygun psikolojik işleyiş için her iki temel gereksinimin de tatmin edilebilmesinin gerekli olduğu önerilmektedir (İmamoğlu ve ark 2011).

Özetle benlik kurgularında, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ve değişen kültürlerde görülebileceği ifade edilen üçüncü boyut Kağıtçıbaşı (1996b) tarafından “özerk-ilişkisel”, Karadayı (1996) tarafından “ilişkili özerklik”, İmamoğlu (1998) tarafından “dengelenmiş ayrışma-bütünleşme: ilişkiseli bireyleşme” olarak adlandırılmaktadır.

1.1.4. Benlik Kurgusu İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Alan yazın incelendiğinde son dönemlerde kültürlerarası çalışmalara daha ağırlık verildiği, Markus ve Kitayama' nın (1991) benlik kurgusuna dair iki boyutlu bakış açısının aksine (bağımlı ve bağımsız benlik kurgusu), benlik kurgusu ile ilgili son dönemde yapılan çalışmalarda (Kağıtçıbaşı 1996b, 2005, 2012, Matsumoto 1999) çoklu bakış açılarının önem kazandığı görülmektedir (Santamaría ve ark 2010).

Benlik kurgusunu bağımlı ve bağımsız benlik kurgusu olarak iki boyutta ele alan kültürlerarası bir çalışmada, heterojen kültürlerde üçüncü bir boyut olan bağımlı-bağımsız benlik kurgusunun da incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Pekerti ve Kwantes 2011). Santamaría ve ark (2010) da çok boyutlu olan benliğin doğal yapısının, benlik kurgusu yaklaşımının öne sürdüğü gibi kategori edilemeyeceği, benlik kurgusunun kişisel ve durumsal faktörlere göre çok boyutlu olma olasılığının olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca benliğin doğasının kültürlerarası bir çeşitlilik gösterdiği (Triandis 1989, Markus ve Kitayama 1991), bununla birlikte bireycilerin aynı kültür içinde farklılık gösterebileceği, gruba daha bağımlı ya da gruba bağımsız olabileceği belirtilmektedir (Triandis ve Singelis 1998).

Kültürlerarası yapılan çalışmaların farklı sonuçlara ulaştıkları görülmektedir, söz konusu çalışmaların ortak noktası ise benlik kurgularının içinde yaşanılan topluma göre sınıflandırılmayacağı, aynı toplumda farklılıklar görülebileceğidir. Örneğin Sato ve Cameron (1999) tarafından yapılan bireyci ve toplulukçu kültürler arasında gerçekleşen bir çalışmada, bireyci kültürdeki bireylerin karşılıklı bağımlı benlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte Lin ve Church (2004) tarafından yapılan, Avrupa ve Çin kökenli Amerikalıları bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik açısından karşılaştıran çalışmada ise, gruplar arasında üç benlik kurgusu açısından fark olmadığı bulunmuştur. Söz konusu çalışmada kadınların ilişkisel ve bireyci benlik puanları, erkeklerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Benlik kurguları ayrıca sosyal anksiyete, öznel iyi oluş, depresyon, olumlu duygu gibi değişkenler açısından da incelenmiştir. Kültürlerarası yapılan çalışmalar, sosyal anksiyetenin bireyin yaşadığı kültürden ve sahip olduğu benlik kurgusundan etkilendiğini; bağımlı benlik kurgusunun sosyal anksiyete ile ilişkili olabileceğini göstermektedir (Essau ve ark 2012).

Sosyal anksiyete ve kişilerin karşılıklı bağımlı benlik kurguları ve bağımsız benlik kurgularının utanabilirlikle (embarrassability) ilişkisini inceleyen bir çalışmada kişinin bağımsız benlik kurgusunun utanabilirlikle olumsuz yönde ilişkili olduğu, bununla birlikte karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun utanabilirlikle olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Sharkley ve Singelis 1995).

İlişkiselliğin, olumlu duygu ve öznel iyi oluşla olumlu ilişkileri olduğunu gösteren çalışmalar da vardır (Baumeister ve Leary 1995, Chirkov ve ark 2003, Sheldon ve Niemiec 2006). İlişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun fedakârlıkla, uyumla ve ilişkileri sürdüren diğer davranışlarla olumlu yönde ilişkili olduğu da bilinmektedir (Mattingly ve ark 2011). Özerk benlik kurgusunun sosyal zorluklar (yalnızlık) ve depresyon ile olumsuz ilişki gösterdiğini ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Singelis ve ark 1999, Tsai ve ark 2001, Ying ve Han 2008).

Benlik kurgusu, sosyal davranış, biliş, duygu ve motivasyonun cinsiyet açısından farklılaştığı önerilmektedir (Cross ve Madson 1997). Bunun ışığında kadınlar genellikle karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna, erkekler ise bağımsız benlik kurgusuna sahip olarak tanımlanmaktadırlar (Gorski ve Young 2002). Benliğin bu farklı görünümlerinin, gelişim boyunca sosyalleşme, düşünce, davranış, biliş ve duyguların ifadesindeki farklılıklarla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Gorski ve Young 2002).

Benlik kurgularının cinsiyet, sosyoekonomik düzey gibi demografik değişkenlerle de ilişkisini inceleyen ve farklılıklar ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Polonya’da yapılan bir çalışmada, daha eğitilmiş olanların daha az eğitilmiş olanlara göre daha bireyci olduğu, şehirlerde yaşayanların köyde yaşayanlara göre daha bireyci olduğu, erkeklerin kadınlardan ve gençlerin yaşlılardan daha bireyci olduğu bulunmuştur (Daab 1991: akt. Trandis ve Singelis 1998). Yaş ve benlik kurguları ilişkisi incelendiğinde, özellikle duygusal özerkliğin yaşla birlikte arttığı görülmektedir (Noom ve ark 2001). Yapılan bir çalışma özerkliğin ilk ve orta ergenlikte sabit kaldığını ancak ileri ergenlikte artmaya başladığını göstermektedir (Steinberg ve Silverberg 1986).

Batıda, genç intihar oranları ve sosyoekonomik ve kültürel değerler arasındaki ilişki incelendiğinde, genç erkek oranları ve bireyciliğin çeşitli göstergeleri (kişisel özgürlük ve kontrolü içeren) arasında güçlü olumlu bir ilişki bulunmuştur (Eckersley ve Dear 2002). Genç kadın intiharları ve bireycilik arasındaki ilişki anlamlı olmasına rağmen küçüktür (Eckersley ve Dear 2002).

Araştırma bulgularına dayanarak yazarlar, artan genç intiharlarının, batı toplumunun sosyal kimlik ve bağlanmanın gerçekleşmesi için uygun kaynak ve bölgeleri sağlamadaki başarısızlığını ve uygun ve gerçekçi olmayan bireysel özgürlük ve otonomiye destekleme eğilimini yansıttığını belirtmektedir. Yazarlar, bu verilerin Durkheim'in intihar teorisiyle (daha sonraki bölümlerde daha detaylı olarak açıklanacaktır) tutarlı olduğuna dikkat çekmektedirler (Eckersley ve Dear 2002).

152 Vietnam kökenli Amerikalı lise öğrencisinde farklı tip benlik kurguları ile sosyo-duygusal uyum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada ilişkisel benlik kurgusu olan grubun daha fazla aile uyumunun, daha az komşuları ile çatışmanın ve daha az madde kullanımının olduğu, ayrıca güçlü bir toplumsallık duygusunun olduğu bulunmuştur. Sonuçlar ergenlerin benlik kurgularının sosyo-duygusal gelişimleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Lam 2006).

Cheung ve Park (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, ilişkisel benlik kurgusunun öfkenin bastırılması söz konusu olduğunda depresif belirtiler açısından olumlu etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Benlik kurgularını; duygu, biliş, motivasyon, öz-düzenleme açısından inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Cross ve ark 2010). Benlik kurguları duygular açısından incelendiğinde; özerk benlik kurgusuna sahip kişilerin, ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilere göre farklı duygular yaşadıkları ve ifade ettikleri belirtilmektedir (Cross ve ark 2010). Markus ve Kitayama (1991) duyguları, ego odaklı duygular (öfke, gurur vb.) ve diğerleri odaklı duygular (utanma) olarak ikiye ayırmaktadır. Yazarlar bağımsız benlik kurgusuna sahip kişilerin daha çok ego odaklı duyguları yaşayıp ifade edeceklerini, bununla birlikte ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin daha çok diğerleri odaklı duygular yaşayıp, ifade edeceğini varsaymaktadırlar. Yazarlar, aynı zamanda farklı benlik kurgularına sahip kişilerin aynı duyguları farklı yoğunlukta yaşadıklarını varsaymaktadırlar. Benlik kurguları motivasyon açısından incelendiğinde; ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin daha toplum yönelimli amaçlara güdülenebilecekleri belirtilmektedir (Cross ve ark 2010). Kişilerin özgül amaçlarının da benlik kurgularına göre farklılaşabileceği belirtilmektedir. İlişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerle karşılaştırıldığında, özerk benlik kurgusuna sahip kişilerin bağımsız, farklı ve yalnız olmak için daha yüksek motivasyona sahip olduğu; ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin ise kabul edilmek, uyumlu olmak ve beraber olmak için daha yüksek motivasyona sahip olduğu bulunmuştur (Cross ve ark 2010).

Öz-düzenleme açısından incelendiğinde ise; ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireyler için, öz-düzenleme sürecinde diğerlerine karşı yükümlülükleri ve onların standartlarına uymak, diğerleriyle ilişkileri sürdürmek önemliken, özerk benlik kurgusuna sahip bireyler için ise ilişkilere zarar vermeyen, olumlu, belirgin kişisel kazanımların önemli olduğu belirtilmektedir (Cross ve ark 2010). Sosyal biliş açısından ise; özerk benlik kurgusuna sahip kişilerle karşılaştırıldığında, ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin, kendi amaçları ve davranışları hakkında diğerlerinin fikirlerine ve öznel normlara büyük önem verme eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Cross ve ark 2010).

1.1.5. Benlik Kurgusu İle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalarda özerklik ve ilişkisellik boyutları birlikte ele alınmakta ve benlik kurgusu gelişiminin anlaşılmasında ilişkiselliğin de önemli bir boyut olduğu vurgulanmaktadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar benlik kurgularını 3 boyutta (özerk benlik, ilişkisel benlik, özerk-ilişkisel benlik) ele almaktadırlar (Kağıtçıbaşı 2010, İmamoğlu ve ark 2011).

Üniversite öğrencilerinin benlik kurgusu gelişimini inceleyen, 117 kişinin katıldığı bir çalışmada, kişilerin hem bireyleşme hem bütünleşme eğilimi olduğu bulunmuştur (İmamoğlu 1998). Üniversite öğrencileriyle yapılan 273 kişinin katıldığı bir başka çalışmada bireysellik ve ilişkisellik arasında olumsuz ilişki bulunmamıştır (İmamoğlu 2003). Bu çalışma sonuçları, bireyleşme ve ilişkiselliğin zıt kutuplar olmadığını, birbirini tamamlayan boyutlar olduğunu göstermektedir.

Benlik kurgularının cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum gibi demografik değişkenlerle ilişkilerini inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Karakatipoğlu-Aygün (2004), orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden üniversite öğrencilerinin benliklerini nasıl tanımladıklarını ve benlik kurgusu, kimlik ve duygusal iyilik hali (emotional well-being) arasındaki ilişkileri inceledikleri bir çalışmanın sonucunda, katılımcıların kendilerini toplulukçu ya da karşılıklı bağımlı olarak değil de bağımsız ve ilişkiselle-karşılıklı bağımlı olarak tanımladıkları bulunmuştur.

Ankara’da yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeyleri temsil eden 24-30 yaşları arasındaki 590 genç yetişkinde benlik kurgusunu araştıran bir çalışmada, benlik kurgusunun cinsiyet, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığı bulunmuştur (Ercan 2013).

Toplulukçuluk puanları cinsiyete göre farklılaşmazken, bireycilik ve ilişkisellik puanların kadınlarda daha yüksek olduğu, alt sosyo-ekonomik düzeyde yer alan kişilerin bireycilik puanlarının düşük, toplulukçuluk puanlarının yüksek olduğu, ilköğretim mezunlarının bireycilik puanının lisans ve lisansüstü mezunlarından düşük olduğu, lisansüstü mezunlarında ise ilişkisellik ve toplulukçuluk puanlarının lise ve ilköğretim mezunlarından daha düşük olduğu bulunmuştur (Ercan 2013).

Benlik kurgularının geleceğe ilişkin umutlar, duygularını ifade etme ve duygusal farkındalık, bağlanma, yalnızlık, öznel iyi oluş, yaşam doyumu gibi değişkenlerle ilişkisini inceleyen çalışmalar da yapılmıştır. Bunlar arasından geleceğe ilişkin umutlar ve benlik kurgusu arasındaki ilişkileri inceleyen, 295 üniversite öğrencisinin katıldığı bir çalışmada, dengelenmiş ayrışma-bütünleşme benlik tipindeki (ilişkisel bireyleşme) katılımcıların, dengelenmemiş tipteki katılımcılara kıyasla gelecekte daha olumlu beklentilere sahip oldukları, ayrıca bu bireylerin geleceğe daha az kaygılı, daha çok olumlu ve daha odaklanarak baktıkları; gelecek için daha planlayıcı bir yönelime sahip oldukları bulunmuştur (İmamoğlu ve Güler 2007).

Benlik kurguları ile önemli yaşam olaylarının anlatımında kullanılan duygu dili arasındaki ilişkiyi inceleyen, 80 kişinin katıldığı bir çalışmada benlik kurguları ile duygu dilinin ilişkili olduğu; kişilerin özerklik düzeyleri arttıkça duygularını tanımlarken daha soyut ifadeler kullandıkları, ilişkisellik düzeyleri arttıkça duygularını tanımlarken daha somut ifadeler kullandıkları bulunmuştur (Dost 2006).

Kuyumcu (2011) tarafından yapılan, 289 üniversite öğrencisinin katıldığı, üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık, duyguları ifade etme, benlik kurgusu (bağımsız benlik, ilişkisel benlik) ve öznel iyi oluş durumları (pozitif-negatif duygu durumu) arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışmada, pozitif duygudurumu ile bağımsız benlik kurgusu arasında olumlu yönde ilişki, negatif duygu durumu ile bağımsız benlik kurgusu arasında olumsuz yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin ilişkisel benlik kurgusu ve bağımsız benlik kurgusu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Duyguları ifade etme zorluğunun benlik kurgusu tipine göre farklılık gösterdiği, ilişkisel benlik tipinin baskın olduğu kişilerin bağımsız benlik tipinin baskın olduğu kişilerden daha fazla duygularını ifade etmekte zorluk yaşadıkları bulunmuştur (Kuyumcu 2011).

Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk ilişkisel benlik kurguları açısından incelendiği bir çalışmada ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgularının ergenlerin olumlu duyguları ve yaşam doyumları üzerinde; özerk benlik kurgusunun ise olumsuz duyguları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Özdemir 2012). Benlik kurguları, otantiklik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkileri inceleyen 18-25 yaş aralığında 248 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen bir başka çalışma sonucunda, özerk ve ilişkisel benlik kurgusu ile öznel iyi oluş arasında doğrudan anlamlı bir ilişki bulunmazken, özerk benlik kurgusu ile öznel iyi oluş arasında otantiklik aracılığı ile oluşan dolaylı bir ilişki bulunmuştur (Özdemir ve İlhan 2013). Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada özerk-ilişkisel benlik kurgusunun, özerklik ve ilişkisellik gibi iki temel ihtiyacı içinde barındırdığı için hem bireylerin yaşam doyumunu arttırdığı hem de bireyleri depresyon belirtilerine karşı koruduğu bulunmuştur (Morsünbül 2013).

Bağlanma, benlik kurgusu ve yalnızlık arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmaya 427 lisans öğrencisi katılmıştır. Çalışma sonucunda, kişilerin özerklik düzeyleri arttıkça kendilerini daha yalnız hissettiği, buna karşın ilişkisel benlik düzeyleri arttıkça kendilerini daha az yalnız hissettikleri bulunmuştur. Ayrıca özerk-ilişkisel benlik kurgusu ile yalnızlık arasında ise anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır (Özdemir ve İlhan 2012).

Ergenlerle yapılmış bir çalışmada siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzlukla benlik kurguları arasındaki ilişki incelendiğinde ilişkisel karşılıklı bağımlı benlik kurgularının koruyucu etkisi olduğu bulunmuştur (Çetin ve ark 2012).

Ebeveynlik, benlik gelişimi ve olumlu ergen gelişimi arasındaki ilişkileri inceleyen, İstanbul'da bulunan, düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden iki lisede okuyan 294 öğrencinin katıldığı bir çalışmanın sonucunda; özerk-ilişkisel benliğin, ebeveynin kontrol davranışı ve olumlu ergen gelişimi arasında aracı bir rol oynadığı, ebeveynin kontrol davranışının özerklik gelişimini ve özerk-ilişkisel benliği etkilediği, ancak ilişkisellik gelişimini etkilemediği bulunmuştur (Kulaksız 2011). Ayrıca ebeveynin sıcaklık davranışının hem özerkliği hem de ilişkiselliği etkilediği; ancak özerk-ilişkisel benlik üzerinde bir etkisi olmadığı bulunmuş, olumlu ergen gelişiminin ilişkisellik ve özerk-ilişkisel benlikten etkilendiği; ancak olumlu ergen gelişimi üzerinde özerkliğinin etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kulaksız 2011).

Genç yetişkinlerin aşk biçimleri, ilişki süreleri ile benlik kurguları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Ercan (2008) tarafından yapılan bu çalışmanın

sonucunda içinde yaşanan toplumsal bağlamın bireylerin hem aşk biçimlerinin hem de benlik tiplerinin şekillenmesinde etkili olduğu, bireylerin aşk biçimlerinin benlik kurgularına göre farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Tuncer'in (2005) benlik kurgusu ve liderlik tipi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, bireylerin sahip oldukları özerklik ve ilişkililik değerleri ile babacan liderlik tipine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada katılımcıların ilişkisel benlik puanlarının birinci, özerk-ilişkisel benlik puanlarının ikinci ve özerklik puanlarının da üçüncü sırada olduğu görülmüştür.

1.1.6. Benlik Kurgusu ve İntihar

İntihar eden ya da intihar girişiminde bulunan kişi sayısının toplumdan topluma hatta aynı toplumun farklı bölgelerinde farklılık gösterdiği bilinmektedir (De Leo 2002). Ülkelerin intihar oranları ya da intihar artış hızları arasındaki farklılıklar, ülkelerdeki yaşam şartları veya risk faktörleri ile tam olarak açıklanamamaktadır (Neeleman ve Lewis 1999). İntihar davranışına yol açan etmenler biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel bağlamlarda açıklanırken bazı çalışmalar da intihara biyolojik ve psikolojik açıdan duyarlı kişilerin uygun kültürel koşullarda bu davranışı sergilediklerini vurgulamaktadır (De Leo 2002).

Eskin (2003) psikolojik, sosyolojik, biyolojik, kültürel, ahlaki ve felsefi yönleriyle çok yönlü olan intiharın kültürel bir ortam içerisinde gerçekleştiğini, sosyal bir olgu olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda yazar kültürün ve değer yargılarının intihar sürecinde doğrudan etkili olmadığını; ancak dolaylı olarak ruhsal acı yaşayan bireyin intihar kararını vermesinde etkili olduğunu, öte yandan sosyal destek gibi koruyucu ve risk etmenleri üzerinde de etkili olduğunu vurgulamıştır. Bireycilik ve toplulukçuluk gibi iki temel kültürel değer intihar sürecinde dolaylı olarak belirleyici olduğu da belirtilmektedir (Scottve ark 2004, Van Leeuwen ve ark2010, Eskin 2013).

Eskin (2013) bireycilik ve toplulukçuluğun intihar sürecinin başlamasına iki şekilde katkı sağlayabileceğini ifade etmektedir. Bunlardan birincisi; olumsuz yaşam olaylarıyla karşılaşıldığında ya da olumsuz yaşam olaylarının etkisi altında kaldığında bireyci değer yönelimi olan bireylerin, olaya ilişkin şahsi sorumluluk hissedebilmesi ve kendisinden utanabilmesidir.

Söz konusu bu durumun bireylerin kızgınlık, umutsuzluk ve mutsuzluk hissetmelerini daha da arttırabileceği düşünülmektedir. Öte yandan toplulukçu değer

yönelimine sahip bireylerin olumsuz yaşam olaylarıyla karşılaştığında ya da olumsuz yaşam olaylarının etkisi altında kalındığında sorumluluğu diğerlerine ya da durumlara atfedebileceği ve bunun da kızgınlık, umutsuzluk ve mutsuzluk hissetme etkisini azalttığı düşünülmektedir (Eskin 2013). İkincisi, bireycilik ve toplulukçuluğun ölümcül olmayan intihar davranışında bulunan kişilere karşı sosyal tutumlar üzerinde bir etki ortaya çıkarabileceğidir (Eskin 2013).

Eskin (2012) intihar girişimlerinin sıklıkla yardım çağrısı olarak düşünüldüğünü ifade etmektedir. Bireyci değerlerin, bağlam-bağımsız bilgi işleme süreçleriyle ilişkili olduğu (Kühnen ve Oyserman 2002) belirtilmektedir. Bireyci değerlere sahip bireylerin, bir intihar eylemi için nedenleri, kişi dahilinde bulunan ve bu nedenle kişinin olay için kendinden utanması olarak görebilecekleri ifade edilmektedir (Eskin 2013). Öte yandan toplulukçuluğun, bağlam-bağımlı bilgi süreçleriyle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Kühnen ve Oyserman 2002). Toplulukçu değerlere sahip bireylerin bir intihar eyleminin olmasını bir mağdurluk ve bu nedenle diğerlerinden ya da durumdan utanma olarak görebileceği belirtilmektedir (Eskin 2013). Böylece bireyci değerlerin geçerli olduğu sosyal bağlamlarda yaşayan ve intihar girişiminde bulunan bireyler yardım çılgınlıklarına beklediği yardımı alamayabilirlerken, toplulukçu değerlerin geçerli olduğu sosyal bağlamlarda yaşayan ve intihar girişiminde bulunan kişiler yardım çılgınlıklarına yardım alabilirler (Eskin 2013).

Chu ve ark (2010), 3 etnik grup (Afrikalı Amerikalılar, Asyalı Amerikalılar ve Latin Amerikanlar) ve seksüel olarak azınlık olan gruplarda (LGBTQ) intihar ve kültürel faktörler arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların olduğu bir derleme çalışması sonucunda, kültürün intihara neden olan stresörlerin çeşitlerini etkilediğini; intiharla ilgili düşünceler, niyet, planlar ve girişimlerin dışavurumunun nasıl olacağını etkilediğini ve intihar ve stresörlerle ilişkili kültürel anlamın intihara eğilimin gelişmesini, bir kişinin psikolojik acıya toleransının eşik değerini ve sonraki intihar eylemini etkilediğini belirtmektedirler.

2000-2010 yılları arasında yapılan intihar ve kültürle ilgili çalışmaları derleyen bir çalışmada Banza (2012) bireycilik ve intihar arasında olumlu ilişki olduğunu, bireyci sosyal gruplarda intihar uygulamalarının daha sık olduğunu, kültürel uyum sürecinde stres faktörlerinin depresyon ve intihar için güçlü bir yordayıcı olduğunu belirtmektedir.

Türk genç yetişkin ve ergenlerde bireycilik ve toplulukçuluk değer yöneliminin ölümcül olmayan intihar davranışları ve tutumları üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir

çalışmada hem intihar girişimlerinin hem de intihar düşüncelerinin bireyci olanlarda daha sık olduğu, bireycilik eğilimi olan katılımcıların toplulukçuluk eğilimi olanlarla karşılaştırıldığında intihara yönelik daha hoşgörülü yaklaşım sergiledikleri, toplulukçuluk eğilimi olanların insanların diğerleriyle intiharla ilgili problemlerini konuşmaları gerektiğine inandıkları, toplulukçu eğilimi olan katılımcıların intihar düşüncesi olan arkadaşlarına yönelik daha kabul edici oldukları ve yardım davranışı gösterdikleri bulunmuştur (Eskin 2013). Bu bulgular, bireyci ve toplulukçu değer yönelimlerinin ve gelişimsel durumların özgül stresörlerinin intihara ilişkin tutumların doğası ve ölümcül olmayan intihar davranışlarının yayılmasında bir rol oynadığını önermektedir (Eskin 2013).

Yapılan başka çalışmalar da bireyciliğin intihar düşüncesi için bir risk faktörü olduğunu belirtmektedirler (Van Leeuwen ve ark 2010). Avustralyalı üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada güçlü bireyci değerlere sahip katılımcıların sosyal destekten daha az memnun oldukları ve sosyal destek arama eğilimlerinin daha az olduğu ve intihar fikri ve umutsuzluğun yüksek düzeylerine sahip oldukları bulunmuştur (Scott ve ark 2004).

Benlik kurguları ile intihar davranışları ve intihara yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada intihar düşüncesi, girişimi ve intihar davranışı olan bireylerin özerk benlik kurgusu puanlarının yüksek olduğu, intihar düşüncesi, girişimi ve intihar davranışı olmayan bireylerin ilişkisel benlik kurgusu puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Özerk-ilişkisel puanlarının ise intihar düşüncesi ve intihar davranışı olan katılımcılarda daha yüksek olduğu, intihar girişimi açısından anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Yavuz 2013).

Eskin (1995) tarafından yapılan Türk ve İsveçli lise öğrencilerinin intihara karşı tutumları ve intihar girişiminde bulunan arkadaşlarına karşı tutumlarının nasıl olduğu incelenen bir kültürlerarası karşılaştırma çalışmasında ise Türk öğrencilerin intihara karşı yasaklayıcı, olumsuz bir tutum gösterdikleri, İsveçli öğrencilerin intihara karşı onaylayıcı, olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür. İntihar girişiminde bulunan arkadaşlarına karşı tutumları incelendiğinde Türk öğrencilerin İsveçli öğrencilere kıyasla daha kabullenici davrandıkları görülmektedir (Eskin 1995).

Alan yazına bakıldığında bireycilik ve toplulukçuluğun, benlik kavramını, motivasyonu, duyguları, duyguları ifade etmeyi, bilişleri, bilişsel süreç stillerini, atıfları,

duygu düzenlemeyi ve sosyal destek sağlamayı etkilediği görülmektedir (Haberstroh ve ark 2002, Kühnen ve Oyserman 2002, Oyserman ve Lee 2008, Matsumoto ve ark 2008, 2009, Cross ve ark 2010, Kitayama ve Üskül 2011).

Levine ve Norenzayan (1999) tarafından yapılan ve 31 ülkenin yer aldığı çalışmanın sonucunda intihar oranı yüksek olan ülkelerin daha çok bireyci oldukları bulunmuştur. İntihar riski taşıyan bireyler için toplulukçu kültürde yaşamının ve ilişkisel olmanın koruyucu faktör olabileceği de başka yazarlarca belirtilmektedir (Goldston ve ark 2008).

Goldston ve arkadaşlarına (2008) göre, toplulukçuluk veya insanlar arasında karşılıklı bağımlılık, destek ya da intihar davranışları için riski azaltan aidiyet hissini sağlamaktadır. Bununla birlikte, toplulukçu yönelimin geniş toplumlarda ayrımcılıktan etkilenme ve ırkçılıkla ilgili sıkıntılara karşı farkındalık oluşturma gibi kültürel etkileşim stresini arttırabileceğini, farklı bağlamlar içerisinde toplulukçuluğun intihar davranışı için hem koruyucu hem de bir risk faktörü olabileceği belirtilmektedir (Goldston ve ark 2008).

1.2. İntihar

1.2.1. İntihar ve Önemi

İntihar konusunda önemli bir yere sahip olan Fransız sosyolog Durkheim (1987) intiharı, “ölen kişi tarafından ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan olumlu ya da olumsuz bir eylemin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüm olayı” (s:4) olarak tanımlamıştır.

Arapçada kurban kelimesi anlamına gelen “nahr” sözcüğünden türeyerek dilimize girdiği belirtilen (Arsel 2010) intihar kelimesi, Türk Dil Kurumu tarafından “bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi; hayatını tehlikeye düşürecek aşırı davranış veya iş olarak” tanımlanmaktadır (TDK 2014). İngilizcede ise “suicide” olarak kullanılan intihar kelimesi Latince türemiştir. Latince “sui” kendi, “cedere” ise öldürmek anlamına gelmektedir (Arsel 2010).

Genellikle intihar, insanın kendisini öldürmesi olarak düşünülmekte ve yalnızca davranışın sonunda ortaya çıkan durumla ilgilenilmektedir. İntihar bilimcileri arasındaki görüş ise intiharın sadece insanın kendini öldürmesi olayı olmayıp, öldürme olayından uzun zaman önce başlayan bir süreç olduğudur (Eskin 2012).

İntiharı ölümle sonuçlanmış olaylar olarak ele almak yerine, intiharı birer davranış olarak ele almak gerektiğini vurgulamaktadırlar (Eskin 2012). İntihar davranışı terimi, düşünceyle başlayıp ölümle sonuçlanan bir süreci ifade etmektedir (Eskin 2012).

70'li yılların başında oluşturulan, Beck Komitesinin sınıflamasına göre intihar davranışı üç ana davranıştan oluşmaktadır. Bunlar, kişinin kendisini öldürmesi olayı *tamamlanmış intihar*, kişinin kendisini öldürmek için yaptığı girişimler *intihar girişimleri*, kişinin kendisini öldürmesini düşünmesi ve bu yönde planlar yapması *intihar düşüncesi* olarak adlandırılmaktadır (Eskin 2012).

Basitçe, bireyin bilerek ve isteyerek kendi canına kendi eliyle kıyması olarak tanımlanabilecek intiharın aslında, niyet (kişinin kendisini öldürmek isteyip/istemediğiyle ilişkilidir), eylem ve güdü olmak üzere 3 temel unsuru olduğu belirtilmektedir (Eskin 2012).

İntihar davranışı günlük yaşam stresine karşı tepki veren bireylerden, yoğun ruhsal sıkıntıları olan hastalara kadar oldukça geniş bir kitlede görülebilmektedir. Bu durumun intiharı bir kavram olarak anlama ve tanımlamayı, intiharı açıklayacak faktörleri belirlemeyi güçleştirdiği belirtilmektedir (Palabıyıkoglu ve Şendağ 2008).

İntihar girişimlerinin, yaklaşan bir intiharın habercisi olabileceği, çevrede istenilen bir değişikliği, saldırganlığı ya da üstesinden gelinemeyen acı veya sıkıntıyı dışa vurmanın, yardım arayışının farklı bir anlatım şekli olabileceği söylenilmektedir (Alptekin ve ark 2006). İntihar girişiminde bulunan bireylerin önemli bir kısmının aslında ölmek istemedikleri, yaptıkları davranışın yalnızca bir yardım çağrısı olabileceği belirtilmektedir (Ertemir ve Ertemir 2003, Özgüven ve ark 2003a, b). Koruyucu ruh sağlığı hizmetleri dâhilinde intihar davranışlarının ele alındığı bir çalışmada, kişilerin büyük çoğunluğunun aslında sorunları ile baş edebilmek için yardım aradıkları, ancak beklenen yardımı bulamadıkları anda yardım arayışlarını dramatik, dikkat çekici bir davranış olan intihar girişimi ile ifade ettikleri belirtilmiştir (Özgüven ve Sayıl 2011).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) her yıl yaklaşık bir milyon kişinin intihar nedeniyle öldüğünü, dünya çapındaki ölüm oranının her 100.000 kişiden 16'sı olduğunu bildirmekte ve 2020 yılına kadar bu oranların iki katına çıkacağını belirtmektedir (DSÖ 2014). Son 45 yılda dünya genelinde intihar oranının %60 arttığını, intiharın 15-44 yaşlarındaki erkek-kadın ölümlerinde üç başlıca neden arasında olduğu bildirilmektedir.

İntihar oranları genellikle yaşlı erkekler arasında daha yüksek olmasına rağmen, genç insanlar arasındaki oran o derece artmaktadır ki, bütün ülkelerin üçte birinde en yüksek riskli grupları oluşturmaktadır (DSÖ 2014).

Türkiye’de ölümlerle sonuçlanan intihar sayısı, 2013 yılında 3.189 olmuştur. İntihar edenlerin % 72,7’sini erkekler, % 27,3’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Yüz bin nüfus başına düşen intihar sayısını ifade eden kaba intihar hızı, 2013 yılında yüz binde 4,19 olmuştur. Diğer bir ifade ile her yüz bin kişiden dördü intihar etmiştir (TÜİK 2013).

1.2.2. İntiharda Risk Faktörleri

İntiharın önlenilebilir bir ölüm sebebi olması, intihar riskinin değerlendirilmesini çok önemli bir konu haline getirmektedir. Aşağıda intihar davranışına ilişkin risk faktörlerine değinilecektir.

1.2.2.1. Sosyodemografik Risk Faktörleri

1.2.2.1.1. Cinsiyet

İntihar sayıları yaş grubu ve cinsiyete göre incelendiğinde, yaş grupları arasındaki cinsiyet farklılığının belirgin olduğu; 15 yaş altı intiharlar hariç tüm yaş gruplarında erkek intiharlarının kadın intiharlarından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyetler arasındaki farklılığın en yüksek olduğu yaş grubunun “25-29”, en az olduğu yaş grubunun ise “15-19” olduğu görülmektedir (TÜİK 2013).

Cinsiyet arasındaki bu farklılıkları açıklamayı amaçlayan görüşlerden biri sosyalleşme kuramıdır. Bu kurama göre bu farklılığın sorumlusu erkek ve kadın cinsiyet rolleridir. Tüm toplumlarda kadın ve erkeklikle ilgili ‘erkekler daha etkin kadınlarsa daha edilgendir’ şeklinde ortak bazı yargılar olduğu belirtilmektedir (Eskin 2012). Kadın ve erkek intihar davranışlarının da bu toplumsal yargılara uyduğu öne sürülmektedir (Eskin 2012). Bunun yanı sıra kadınların erkeklere göre yardım ve tedavi almaya daha istekli olmaları, semptomlarının ciddiyetini daha kolay kabul etmeleri, daha az impulsif olmaları, alkol ve uyuşturucu bağımlılığının kadınlarda daha nadir olması gibi etkenler tamamlanmış intihar açısından kadınlar için koruyucu faktörler olarak ele alınmaktadır (Eskin 2012). Bununla birlikte kadınların, duygudurum bozukluklarının özellikle depresyonun ve borderline kişilik bozukluğunun görülme oranının yüksek olması, aile içi şiddet, fiziksel ve cinsel istismara daha fazla maruz kalmaları nedeniyle intihar düşüncesi ve girişimi açısından daha yüksek riskte olduğu belirtilmektedir (Baca ve ark 2008).

Cinsiyetler arası ölümcüllük farkının ayrıca metot seçiminden kaynaklandığı savunulmaktadır. Erkekler ateşli silah ve ası gibi daha ölümcül yöntemleri seçerken, kadınlar daha çok ilaçla ve bilek keserek intihar girişiminde bulunmaktadır (Eskin 2012).

1.2.2.1.2.Yaş

Çocukluk dönemi ve erken ergenlikte intihar, nadir olmakla birlikte ergenlikte ve 20'li yaşların başında artmaktadır. Ergenler ve yaşlılar intihar açısından riskli özel yaş grupları olarak belirtilmektedir (Gould ve ark 2003, Sudak ve ark 2005).

Toplumumuzda intihar edenlerin 15-54 yaşları arasında yoğunlaştığı, erkeklerin en çok 20-24 yaşları arasında kadınların ise en çok 15-19 yaşları arasında yoğunlaştığı görülmektedir (TÜİK 2013). 1998-2001 yılları arasında Türkiye'de yapılan bir çalışmada, en yüksek intihar oranlarının 15-19 ve 20-24 yaş gruplarında olduğu belirtilmektedir (Devrimci-Özgüven ve Sayıl 2003). 1999-2003 dönemine yönelik yapılan bir çalışmada ise, tamamlanmış intihar olgularının en çok 20-39 yaş grubunda ortaya çıktığı belirlenmiştir (Erel ve ark 2003).

1.2.2.1.3. Eğitim

İntihar davranışları eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde; intihar oranlarının en yüksek olduğu grubu ilkokul mezunlarının oluşturduğu (% 38,4), bunu sırayla lise ve dengi okullar (% 14,2), ilköğretim (% 10,4), ortaokul ve dengi okulların (% 9,9) izlediği yükseköğretim (% 7,8) ve bir okul bitirmeyen (% 7) oranlarının yakın olduğu en düşük oranın ise okuma yazma bilmeyenlerin oluşturduğu (% 3,2) görülmektedir (TÜİK 2013).

1.2.2.1.4. Sosyoekonomik düzey

Eskin (2012) ekonomik ve sosyal koşulların insan ruh sağlığı üzerindeki etkilerini konu alan yazılarında Seidman ve Rapkin'in intihar olaylarının düşük sosyoekonomik düzeylerde daha yaygın olduğunu belirttiklerini bildirmektedir. Hem yetişkin hem de ergen intiharlarının ve kendine zarar verici davranışların düşük sosyoekonomik düzeylerde yoğunlaştığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Gould ve ark 1996, Hawton ve ark 2001, Neeleman 2001, Rehkopf ve Buka 2006).

1.2.2.2. Diğer Risk Faktörleri

1.2.2.2.1. Ailesel Risk Faktörleri

Ailede tamamlanmış intihar ya da intihar girişimi öyküsü olması, parçalanmış aileden gelme, boşanmış olma, aile içi şiddet, fiziksel ve cinsel istismara uğrama, ailede ruh hastalığı öyküsünün olması, yetersiz sosyal desteğin olması başlıca ailesel risk faktörlerindedir. Aile içinde iletişim sorunlarının varlığı, gevşek aile bağları, kaotik bir ortam ve ailenin ekonomik durumunun kötü olması da intihar riskini artırmaktadır (Özgüven 2008).

1.2.2.2.2. Sosyal Destek ve İntihar

Sosyal destek, aile, akrabalar, arkadaşlar, komşular vb. den oluşabilecek geniş bir ağı kapsayabilmektedir. Algılanan sosyal destek, ihtiyaç duyulduğunda çevrenin destek verebileceğine ilişkin öznel değerlendirmelerden oluşmaktadır (Arsel 2010).

Sosyal desteğin sağlıklı olmayla ilişkili olduğunu öne süren modellere göre, kişinin çevresinden algıladığı sosyal desteğin, stresli yaşam olayları karşısında koruyucu bir işlev gösterdiği (tampon modeli/ Cohen ve Wills 1985) ve kişinin yaşamında olan sosyal destek ağının, stres yaşantısından bağımsız olarak kişi için fayda sağladığı (Temel Etki Modeli) belirtilmektedir (Arsel 2010). Sosyal destek, depresyon ve umutsuzluk değişkenlerinin kontrol edildiği durumlarda da intihar için koruyucu bir faktör olarak yer almaktadır (Chioqueta ve Stiles 2007). Farklı kültürler ve toplumlarla yapılan çalışmalarda sosyal desteğin intihar için önemli olduğunu, sosyal desteğin varlığının intihar girişimi olasılığını azalttığını göstermektedir (Kleiman ve Lui 2013). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da her iki cinsiyet içinde sosyal desteğin olmamasının umutsuzlukla birleşerek intihar olasılığını arttırdığı bulunmuştur (Arsel ve Durak-Batıgün 2011).

Çalışmalar sosyal destekle intiharın ilişkili olduğunu, algılanan düşük sosyal desteğin depresyon ve intihar riskini arttırdığını göstermektedir (Berman ve Jobes 1991, Vanderhorst ve McLaren 2005, Eskin ve ark 2007a, Arsel 2010). Sosyal destek ayrıca, kişilerin stresle başa çıkmasını etkilemekte (Lazarus ve Folkman 1984: akt. Eskin 2011), başa çıkma becerilerini yükseltmektedir (Brannon ve Feist 2000: akt. Lafreniere ve ark 2005).

1.2.2.2.3. Kişilerarası ilişkiler ve İntihar

İntihar girişimlerinin çoğunun temelinde kişinin etrafındaki diğer kişilerle yaşadığı sorunların olduğu belirtilmektedir (Eskin 2012). Linehan ve ark yaptığı bir çalışmada intihar girişiminde bulunan psikiyatri hastalarının hem sadece intihar düşüncesi olan hem de intihar sorunu olmayan psikiyatrik hastalardan daha fazla oranda kişilerarası sorun belirttikleri bulunmuştur (Linehan ve ark 1986: akt. Eskin 2012). Ülkemizdeki kayıtlara bakıldığında intihar girişiminde bulunan kişiler arasında kişilerarası sorunların yoğun olduğu görülmekte, kişilerarası becerilerde ortaya çıkabilecek birtakım eksikliklerin, kişinin yaşam işlevselliğini etkileyebileceği ve uyum bozucu olabileceği belirtilmektedir (Arsel 2010). Yakın ve destekleyici kişilerarası ilişkilere sahip olma, intihar davranışlarına karşı koruyucu bir faktör olarak ele alınmaktadır (Cole ve ark 1992; Rubenstein ve ark 1989: akt. Yang ve Clum 1996).

İntihar davranışlarıyla ilişkili olan umutsuzluğun gelişmesinin kişilerarası faktörlerle ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Perez-Smith ve ark 2002). Joiner (2002), kişilerarası ilişkilerle ilişkili olan aidiyet olmama, kendisini diğerlerine bir yük gibi hissetme hislerinin umutsuzlukla ilişkili olduğunu ve intihar eğilimlerinin güçlü yordayıcıları olabileceğini öne sürmektedir. Sosyal destek ve ilişkilerin intihar için koruyucu faktörler olduğu vurgulanmaktadır (Baumeister ve Leary 1995, Joiner 2002, Joiner ve ark 2005). Kişilerarası bağlantılar ve ilişkilerin bozulduğu ya da var olmadığı bir durum olarak tanımlanan sosyal izolasyonun (Trout 1980) intiharla ilişkili olduğu belirtilmektedir (akt. Florentine ve Crane 2010). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da intihar davranışı sergileyen lise öğrencilerinin diğerlerine göre daha fazla yalnızlık çektikleri bulunmuştur (Eskin 2001).

Kültüre özgü faktörlerin de intihar için risk ya da koruyucu faktör olarak katkı sağlayabileceği belirtilmektedir (Goldston ve ark 2008). Kültürel uyum/etkileşim, birinci dereceden akrabalar ve geniş ailenin desteği, bireyciliğe karşı toplulukçuluk, din/manevilik, stresin farklı dışavurumları ya da anlamlandırılması ve ruh sağlığı hizmetlerinden faydalanma olanağı bu faktörler arasındadır (Goldston ve ark 2008).

1.2.3. İntiharı Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

İntiharı açıklamaya çalışan kuramsal yaklaşımlar; biyolojik yaklaşımlar, psikolojik yaklaşımlar ve sosyolojik yaklaşımlar olmak üzere başlıca üç grupta toplanmaktadır. Burada bu yaklaşımlardan psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar ele alınarak, anlatılacaktır.

1.2.3.1. Psikolojik Yaklaşımlar

1.2.3.1.1. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik bakış açısından, intihar davranışına ilişkin çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Psikolojik kayıp, ayrılık ve terk edilmek nedeniyle ortaya çıkan bilinçaltı düşmanlık ve öfke duygularının intihar davranışının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Eskin 2012). Psikanalitik kuram, öfke ve kızgınlık duygularını kişinin kendi benliğine yöneltmesinin intihara neden olduğunu varsaymaktadır; bu nedenle de intiharların cinayetlerle ortak özellikleri olduğu düşünülmektedir (Eskin 2012). Freud'un psikanalitik teorisine göre birey, cinayette kızgınlığını başka birine yönlendirerek onu öldürürken, intiharda kendi benliğine yönelterek kendi yaşamına son vermektedir (Eskin 2012). Lester ve Lindsley (1988) tarafından yapılan intihar girişiminde bulunan ve bulunmayan üniversite öğrencilerini karşılaştırdıkları bir çalışmada, intihar girişiminde bulunan grubun bulunmayan gruba göre daha fazla kendisine dönük kızgınlık ve düşmanlık duyguları sergilediği bulunmuştur. Bu çalışmanın bulgularının Freud'un teorisine örtüştüğü belirtilmektedir.

Psikodinamik bakış açısından bakıldığında; Menninger'e göre intiharda üç temel güdü rol oynamaktadır. Söz konusu bu güdüler; kızgınlık ve öfke nedeniyle kişinin duyduğu *öldürme isteği*, kişinin öfkesini kendisine yönlendirmesi sonucu olarak duyduğu *öldürülme isteği* ve kendisine yönelttiği bu duygulardan dolayı duyduğu *ölme isteğidir*. Menninger'e göre intihar ederek kendini öldüren kişinin bilinçaltında ölme isteği; intihar girişiminde bulunan birinin bilinçaltında ise ölmeme isteği hâkimdir (akt. Eskin 2012).

Nesne ilişkileri kuramına göre, bireyin kişiliğinin gelişmesinde, bebeklik döneminde bakım verenle kurulan ilişkinin belirleyici olduğu ifade edilmekte, bebeğin bu ilişkileri içselleştirdiği ve söz konusu ilişkilere dayanarak zihinsel dünyasını kurguladığı ileri sürülmektedir. Nesnelere, bu içselleştirme sürecinde bebeğin gereksinimlerini karşılayıp karşılamama durumuna göre iyi ya da kötü olarak içselleştirilmektedir. Nesne ilişkileri kuramına göre intihar, bilinçli bir seçimden ziyade, içselleştirilmiş sevilmeyen/kötü nesnelere kurtulma amacı taşıyan, bilinçdışı dinamiklerin hâkim olduğu bir süreç olarak belirtilmektedir (Eskin 2012).

1.2.3.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre, duygusal davranışlar da dâhil bütün davranışlar gözlem yoluyla öğrenilmektedir. Bu yaklaşımı intihar davranışına uyarlayan Lester “intiharın, kısmen de olsa, stresli yaşam koşullarına karşı öğrenilmiş bir davranış olduğunu” ileri sürmektedir (Lester 1987: akt Eskin 2012). Eskin (2012), Lester’in 1992’de yaptığı bir çalışmada kendini öldüren kişilerin ailelerinde intihar davranışının, ailelerinde böyle bir davranış görülmeyenlerden daha fazla olduğunu bildirdiğini belirtmektedir. Bulgular söz konusu görüşü destekler niteliktedir.

Tarihsel perspektiften bakıldığında, intiharın ortaya çıkmasında sosyal öğrenme kuramı ve taklidin önemli olduğunu gösteren örnekler olduğunu bildiren Eskin (2012) “Werther sendromu” olarak bilinen ve Alman yazar Goethe’nin ‘Werther’in Acıları’ adlı kitabı yayınlandığında kıta Avrupa’ında ortaya çıkan intihar salgınını bu örneklerden biri olarak belirtmektedir. Söz konusu bu örneğin öğrenmenin intihar davranışının ortaya çıkışında etkili olduğunu göstermesi bakımından önemli olduğu belirtilmektedir (Eskin 2012). Eskin (2012), burada öğrenme ve öğrendiğini uygulama arasındaki farkın önemli olduğunu, intihar davranışını öğrenen bireyin benliğini zedeleyen herhangi bir stresli yaşam olayıyla karşılaşmadığı sürece bu davranışı gerçekleştirmeyebileceğini belirtmektedir.

1.2.3.1.3. Umutsuzluk Kuramı

Depresyon ve umutsuzluk arasındaki ilişki, kuramın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Umutsuzluk, bireyin gelecekte umutsuz beklentileri olarak tanımlanmaktadır. Bu kuram, intihar sürecinde rol oynayan bilişsel süreçlerle ilgilidir ve Beck’in bilişsel depresyon kuramını anlamayı gerektirmektedir. Beck depresyonda *bilişsel üçlü* denilen bir bilişsel durumdan söz etmektedir. Buna göre depresyondaki bir kişi *kendini, geleceği ve dünyayı* olumsuz olarak görmektedir (Beck 1976: akt. Eskin 2012). Bilişsel kurama göre umutsuzluk, intihar sürecini başlatan ve sürdüren en önemli etmendir (Eskin 2012).

Çalışmalar intihar davranışında bulunan kişilerin, kendini öldürmeyi içinde buldukları zor durumun bir çözümü olarak gördüklerini göstermektedir (Linehan ve ark 1987: akt. Eskin 2012).

Eskin (1995) tarafından Türk ve İsveçli ergenlerle yürütülen çalışmada, ergenlerin intihar ederek kendini öldüren akranın, intihar girişiminde bulunan akranla kıyaslandığında sorunlarını daha fazla çözdüğüne inandıkları ve o kişiyi girişimde bulunan kişiden çok daha zeki ve cesur buldukları bulunmuştur.

1.2.3.1.4. Kaçış Kuramı

Baumeister (1990) tarafından geliştirilen bu kurama göre intiharda, kişinin kendisine dair farkındalığının olumsuz olması sonucu oluşan, kendisinden kaçma güdülerinin hakim olduğu belirtilmektedir.

Kaçış teorisi, intiharda güdüsel ve bilişsel etmenleri birleştirerek intihar davranışına yol açan süreci açıklamada 6 adım önermektedir. Bu adımlardan ilki, kişinin var olan edinim/başarılarının istediği düzeyde olmadığı farkına varmasıdır. İkinci adımda kişi edinimlerinin kendi belirlediği beklenti düzeyinin altında kalmasının nedenlerini kendine atfetmektedir. Üçüncü aşamada kişi, hem edinimleri açısından belirlediği hedeflerin gerisinde kalması hem de bu nedenle kendisini suçlamasından dolayı yüksek düzeyde bir olumsuz öz-farkındalık yaşar ve dikkatini kendi üzerinde yoğunlaştırır. Bir sonraki aşama olan dördüncü adımda, edinimlerinin kişisel hedeflerinin gerisinde kalmasının yarattığı olumsuz öz-farkındalık nedeniyle kişi kaygı ve depresyon gibi olumsuz duygular yaşamaktadır. Bunun ardından bilişsel bir yıkım gelişmektedir. Kurama göre bilişsel yıkımın üç temel unsuru vardır. Bunlar; şimdiye odaklanan dar bir zaman algısının olması, davranışların uzun dönemli amaçlar yerine kısa dönemli amaçlara yönelmesi, uzun vadeli düşünce ve duygulardan ziyade o andaki hareket ve duygularına odaklanmasıdır. Altıncı aşamada kaçış teorisi, bilişsel yıkımın kişiyi intihara götüren dört sonucunun olduğunu belirtmektedir. Bunlardan biri kişinin kendini öldürmeye karşı bir takım iç engellerin yok olmasıdır. Bir diğeri edilgenliktir; burada edilgenlik karşılaştığı sorunlar karşısında kişinin çözüm üretememesini ve buna bağlı gelişen çaresizliğini ifade etmektedir. Rasyonel olmayan bilişlerin varlığı da söz konusu unsurlardan bir diğeridir. Bir diğeri duygu yokluğudur; burada, kişinin yaşadığı olumsuz duyguları bastırarak yapay bir duygu yokluğu sergilediği belirtilmektedir (Eskin 2012).

1.2.3.2. Sosyolojik Yaklaşımlar

Fransız sosyolog Emile Durkheim intiharı toplumsal bir olgu olarak ele almıştır. Durkheim'in konu hakkındaki klasikleşmiş kitabı 'Le Suicide: Etude Sociologique' ilk defa 1987 yılında basılmıştır. Durkheim'in bu incelemesinde her toplumun kendine özgü olan ve büyük toplumsal dönüşümler ya da olağandışı durumlar olmadıkça durağan kalan bir 'toplumsal intihar oranı' bulunduğu belirtilmekte, bunun da intiharın bir toplumsal olgu olduğunu kanıtladığı ifade edilmektedir. Durkheim'in teorisi iki ana boyuta dayanmaktadır (Durkheim 1987).

Sosyal bütünleşme bu boyutlardan ilkidir ve bireyin toplum içindeki rolleriyle, katıldığı toplumsal etkinliklerle kendisini toplumun bir parçası olarak görmesini ifade etmektedir. Aynı zamanda toplumdaki bireylerin birbirine ne kadar bağlı olduklarının derecesi olarak da ele alınmaktadır. İkinci boyut *toplumsal düzenlemedir*, toplumun kurallarının, normlarının ve değerlerinin gücü ile bireyin rasyonel olmayan arzu ve isteklerinin düzenlenmesini ifade etmektedir (Durkheim 1987).

Bu toplumsal etkenleri oluşturan dinsel bağlılık (mensubiyet), evlilik, aile yaşamı, siyasal ve ulusal bağlar öğeleri ile intihar olayları arasındaki ilişkiyi inceleyen Durkheim, bencil intiharlar, elcil intiharlar ve kuralsızlık intiharı ve ölümcül intihar olmak üzere dört ayrı intihar türü tanımlamaktadır (Eskin 2012).

Bencil intiharın; bireyin toplumsal çevresiyle bütünleşmemesi sonucu ortaya çıktığı belirtilmektedir. Durkheim (1987), bireyi kendi başının çaresine bakma durumunda bırakan etmenler arttıkça intihar olaylarının da o ölçüde artacağını belirtmektedir. Durkheim bu saptamaya ulaşırken farklı dinsel inanç kümelerini birbirleriyle karşılaştırmıştır. Katolik kilisesi ve mezhebinin, üyelerini topluluk yaşamıyla yoğun şekilde bütünleştirdiği için Katolikler arasında intihar olaylarının çok az görüldüğünü, buna karşın bireyciliğin değerli tutulduğu, laik dünya ve toplum anlayışının özendirildiği Protestanlıkta bireyle toplumsal kümesi arasındaki bağların güçlü olmamasından dolayı Protestanlar arasında intihar oranının da daha yüksek olduğunu bildirmektedir (Durkheim 1987). Yazar, aile bağlarının zayıflamasının da intihar olaylarının artışıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Elcil intihar: Durkheim (1987), aşırı toplumsal bütünleşmişliğin de elcil intiharı kolaylaştırdığını belirtmektedir. Yazar, burada bireyin yaşamının gelenekler, adetler ve alışkanlıklarla katı bir şekilde düzenlenmiş olduğuna, topluluğun buyrukları gerektirdiğinde, bireylerin düşünmeksizin kendilerini öldürdüklerini ifade etmektedir (Durkheim 1987). Eskin (2012), toplumumuzda görülen töreler yüzünden kendi canına kıyan genç kızların ölümlerinin de bu tür intiharlara örnek teşkil edebileceğini belirtmektedir.

Kuralsızlık intiharı; bu intihar davranışının da, birey davranışlarında uyulacak ölçülerin bulunmamasından ileri geldiği ifade edilmektedir. Bireyin davranışlarını düzenleyecek kural ve ölçülerin olmamasının bireyi bunalıma ittiği belirtilmektedir. Ani toplumsal değişimler, toplumsal kriz dönemleri ve bireyin yaşam koşullarında meydana gelen ani değişiklikler (aniden boşanma/zengin olma gibi) toplumsal düzenleme işlevini sekteye uğratan etmenler olarak sayılabilmektedir.

Ölümcül (fatalistic) intiharlar, sonuncu ve dördüncü intihar biçimidir. Durkheim'e (1987) göre, ölümcül intihar, aşırı derecede fazla sosyal düzenlemeden kaynaklanmaktadır. Son derece katı kurallara dayanan yaşamı nedeniyle kölenin, ölümü bir kurtuluş olarak görebileceği ve bu nedenle kendi canına kıyabileceği belirtilerek, kölelerin durumu bu intihar türüne örnek oluşturabilir; ancak kölelik kurumunun ortadan kalkması sonrasında günümüzde artık rastlanmayan bir intihar türüdür (Eskin 2012).

1.2.3.3. Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli

İntiharın bir son nokta olarak değil de bir süreç olarak ele alınması gerektiğini savunan Eskin (2012) aynı zamanda intiharda nasıl bir süreç işlediğini açıklayan “Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli” geliştirmiştir.

Modele göre, intihar davranışlarının belirleyicileri kişiye özgü olan belirleyiciler ve çevresel belirleyiciler olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Bireye ait iç süreçlerin evrensel olduğunu varsayan model, intihar davranışının hem kişiye özgü hem de çevresel etmenlerin bir bileşkesi sonucu meydana geldiğini belirtmektedir.

Model, kişide yatkinlaştırıcı özelliklerin, değişik risk etmenlerinin, koruyucu etmenlerin ve tetikleyici etmenlerin olduğunu varsaymaktadır. Yazar, yatkinlaştırıcı etmenleri; genetik, biyolojik, kişilikle ilgili ve bilişsel yatkinlaştırıcılar olarak sınıflamaktadır. Risk etmenleri ise; psikolojik bozukluklar, umutsuzluk, yalnızlık, madde kullanımı olarak belirtilmektedir.

Model koruyucu etmenleri; sosyal destek, dini inançlar, öz-güven, baş etme ve sorun çözme becerileri ve psikiyatrik sorunların tedavisi olarak tanımlamaktadır. Tetikleyici etmenler ise; ilişki sorunları, yalnızlık, olumsuz yaşam olayları, öz-güven yitimidir. Model, bütün bu etmenlerin bileşeni olarak kişinin ruhsal bir acı yaşadığını, intihar sürecinin başlayabilmesi için ruhsal acının kişinin dayanabileceği eşik düzeyinin üzerinde olması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte bunun gerekli ve yeterli bir koşul olmadığını da ifade etmektedir (Eskin 2012).

Yazar modelde intihar sürecinde doğrudan etkili olmayıp dolaylı olarak süreci belirleyen uzak etmenler olduğunu belirterek bunları da dört ana grupta toplamıştır. Bunlar; intiharın kültürel anlamı, temel kültürel değerler, intihara ve intihar davranışında bulunanlara karşı tutumlar ve yardım aramaya karşı tutumlardır. Model, bu tür sosyokültürel etmenlerin bir yandan bireyin intihar davranışına yönelip yönelmeyeceğini belirlerken bir yandan da sosyokültürel etmenlerin sosyal destek gibi faktörler üzerindeki etkisiyle koruyucu ve risk etmenleri üzerinde etkili olacağını önermektedir (Eskin 2012).

1.2.4. Türkiye’de Gençlerde İntihar

TÜİK (2011) verileri 15-34 yaş aralığındaki bireylerde intihar davranışlarının görülme sıklığının en yüksek olduğuna işaret etmektedir. Çoğunluğu bu yaş grubuna dâhil olan üniversiteli gençlerin de kimliğini oluşturma, toplum değerlerine uyum sağlama ve sosyal olgunluğa erişme durumunda oldukları ve bunu kaygı ve stresin yoğun olduğu bir ortamda gerçekleştirmeye çalıştıkları belirtilmekte ve tüm bunlar göz önüne alındığında, üniversite öğrencileri için riskin yüksek olabileceği vurgulanmaktadır (Özgüven 1992). İntihar ile ilgili alan yazın gözden geçirildiğinde, özellikle öfke, dürtüsel davranışlar ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik gibi değişkenlerin ele alındığı çalışmaların yanı sıra umutsuzluk ve yaşamı sürdürme nedenleri gibi değişkenlerin sınındığı çalışmalar da bulunmaktadır (Batıgün 2002, 2005, 2008). Çalışma sonuçlarına bakıldığında intiharı düşünme ve bu yönde girişimde bulunmanın ülkemiz gençleri arasında yaygın olduğu görülmektedir (Eskin 1995, 1996, 1999).

Türkiye’de yapılan bir çalışmada 15-25 yaş grubundaki bireylerin intihar olasılığının, 26-65 yaşlarında olan bireylerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Batıgün 2005).

Paycı ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan, 14-21 yaş arası 2352 öğrencinin katıldığı bir çalışmada öğrencilerin % 50'sinin umutsuz hissettiği, % 22'sinin intiharı düşündüğü, % 14'ünün intihar planları yaptığı ve % 6'sının intihar girişiminde bulunduğu saptanmıştır.

Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılıklarını değerlendirmeyi amaçlayan bir çalışmanın sonucunda lise ve üniversite öğrencilerinin intihar olasılığı açısından yüksek risk grubunu oluşturduğu, her iki grupta da erkek öğrencilerin intihar olasılığı ölçeğinden aldıkları ortalama puanların kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ceyhun ve Ceyhun 2003).

Batıgün (2008) tarafından yapılan bir çalışmada yaşamı sürdürme nedenleri ve kişilerarası olumlu ilişki tarzları arttıkça intihar olasılığının azaldığı, umutsuzluk ve yalnızlık arttıkça intihar olasılığının arttığı, her iki cinsiyet için de ortak yordayıcılar olduğu bulunmuştur. İntihar davranışı sergileyen ergenlerin kendilerini diğerlerinden daha yalnız hissettiğini gösteren benzer çalışmalar da vardır (Eskin 2001). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada intihar olasılığını en iyi depresyon sonuçlarının yordadığı, diğer önemli yordayıcıların ise arkadaştan algılanan destek, aileden algılanan destek ve yaşama nedenleri olduğu bulunmuştur (Tüzün 1997).

İntihar girişiminde bulunan kişilerin sosyo-demografik özelliklerinin, depresyon ve sosyal destek algısı açısından değerlendirildiği intihar girişiminde bulunan 26 kişi, intihar girişiminde bulunmamış 30 kişinin katıldığı bir araştırmanın sonucunda, intihar girişiminde bulunanların, daha depresif, daha yüksek oranda umutsuzluk puanlarına sahip oldukları, sosyal destek algılarının daha az olduğu, kendilerini daha yalnız hissettikleri bulunmuştur (Seydioğlu 2002).

Üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen 226 kişinin katıldığı bir başka çalışmada depresyon, kaygı, pozitif ve negatif duygu durum, aile ortamı, problem çözme becerilerinin intihar düşüncesi üzerindeki belirleyiciliği araştırılmış; erkeklerin kızlara göre daha çok problem çözme yöntemlerini kullandığı, pasif problem çözme kullanımının, kendini olumsuz değerlendirme ve toplam intihar puanını belirlemede anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, depresyon ve kaygı belirtileri ve negatif duygu durumu, intihar düşüncesi ile bağlantılı bulunmuştur. Ailede birlik-beraberlik duygusunun intihar düşüncelerini önlemede çok etkin olduğu vurgulanmıştır (Or 2003).

Üniversite öğrencilerinin ruhsal durumları ve intihar olasılığını belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapılan bir çalışma 1015 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Kısa Semptom Envanteri puan ortalamasına göre, en fazla görülen semptomların; obsesif-kompulsif semptom, depresyon ve paranoid düşünce olduğu, semptom düzeyleri arttıkça intihar olasılığının da arttığı bulunmuştur. İntihar olasılığı açısından, 17-20 yaş grubunda olanların ve kadınların intihar riskinin diğerlerine göre daha riskli olduğu belirlenmiştir (Keskin 2011).

Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada 2008-2013 yılları arasında Siirt ilinde meydana gelen intihar girişimlerini ve gerçekleşen intihar olayları incelenmiş, intihar edenlerin aile üyelerinden ve ilgili hastane yetkililerinden de bilgi toplanmıştır. 104 gerçekleşmiş intihar ve 347 intihar girişimi vakasının yer aldığı çalışma sonucunda; gerçekleşen 104 intihar olayında, intihar edenlerin; % 66,3'ünün kadın, % 33,7'sinin erkek olduğu, % 69,2'sinin 13-26 yaş aralığında olduğu, % 76'sının başka bir yerden göç etmek zorunda kaldıkları, %71,1'nin eğitim düzeylerinin düşük olduğu, % 77'sinin herhangi bir işte çalışmadıkları veya mevsimlik işçi oldukları, % 47,1'nin kendini asarak, % 29,8'inin de ateşli silahlar kullanarak intihar ettikleri saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunanların ise, % 70,6'sının kadın, % 65,4'inin 15-24 yaş diliminde yer aldığı, % 80,4'nün bekâr, % 91,6'sının lise ve daha düşük düzeyde bir eğitime sahip oldukları, % 76,7'sinin kimyasal madde ile intihar girişiminde buldukları yönünde bulgular saptanmıştır. Ailevi sorunların (% 43) da intihar girişiminde bulunanlar için risk faktörü olduğu bulunmuştur (Teğin 2014).

Gürkan ve Dirik (2009) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinde intihar düşünce ve davranışları ile ilişkili faktörleri belirlemeyi amaçlayan 385 kişinin katıldığı çalışmanın sonucunda; intihar düşünce ve davranışları ile cinsiyet; cinsiyet ile de baş etme yolları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Yaşamı sürdürme nedenleri ile cinsiyet arasında ise anlamlı bir ilişki olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha çok yaşamı sürdürme nedenlerinin olduğu, bununla birlikte çaresizlik ve hayata bağlılığın intihar plan ve girişimiyle, iyimser/sosyal destek arayıcı baş etmenin intihar düşüncesiyle, sağlık düzeyinden memnuniyet ve hayata bağlılığın ise intiharın tekrar edilebilirliği ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Eskin ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan kültürlerarası bir çalışmada Avusturyalı (n=320) ve Türk tıp öğrencilerinin (n=326) intihar davranışı ve tutumları araştırılmıştır. Avusturyalı öğrencilerin (% 37,8) Türk öğrencilerden (% 27,3) yaşam boyu, son 12 ay ve şimdiki intihar düşüncelerinin daha fazla olduğu, bununla birlikte Türk öğrencilerinin (% 6,4) Avusturyalılarından (% 2,2) yaşam boyu ve son 12 ay intihar girişimi oranlarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda Avusturyalı öğrencilerin intihara yönelik daha hoşgörülü ve liberal tutumları olduğu, Türk öğrencilerin ise daha reddedici olduğu, öte yandan Türk öğrencilerin yakın arkadaşlarının hayali intihar eğilimine karşı tutumlarının Avusturyalı öğrencilerden daha kabul edici olduğu bulunmuştur. Ayrıca, intihar eğilimi olanların intihar eğilimi olmayanlara göre intiharı büyük ölçüde bir çözüm olarak gördükleri bulunmuştur.

1.2.5. İntihar ve Sosyal Sorun Çözme Becerileri

İntihar davranışının gelişimini açıklamayı amaçlayan çeşitli kavramlar vardır. D'Zurilla ve Goldfried (1971) bu kavramlardan birinin de sosyal sorun çözme olduğunu belirtmektedir (Eskin 2011). Eskin (2011) sorun çözme becerisi düzeylerinin, intihar bağlamında baş etme becerilerinin en önemlisi olduğunu belirtmektedir. Zorluklar yaşayan ve intihar davranışında bulunan kimselerin işlevsel sorun çözme becerilerinin düşük olduğu konuyla ilgili ortak görüştür (Dixon ve ark 1994, Pollock ve Williams 1998, Eskin ve ark 2006).

Clum ve Febraro (2004) sorun çözme ve esnek, farklı düşünebilme kapasitesinde yetersizlik olan bireylerin, özellikle yaşam stresinin yüksek olduğu koşullar altındayken, uygun başa çıkma için gerekli ve etkili alternatif çözümleri yaratmaya bilişsel olarak hazır olmadığını belirtmektedirler. Yazarlar, bu durumun umutsuzlukla sonuçlanacağını ve umutsuzluk yaşayan kişilerin intihar davranışı için yüksek risk taşıdıklarını belirtmektedirler.

Bir sorunun çözümünün, kişinin sorunla ilgili farklı seçenekleri göz önüne alabilmesini ve yaratıcı çözümler üretmesi gerektiğini belirtilmektedir (Eskin 2011). Platt ve ark, intihar girişiminde bulunan kişilerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak değişik çözüm seçeneklerini üretmediklerini belirtmektedirler (Platt ve ark 1975: akt. Eskin 2011).

Ancak psikiyatri hastası 20 ergeni psikiyatri hastası olmayan kontrol grubuyla karşılaştıran bir çalışmada, intihar girişiminde bulunan ergenlerin de sorunlar karşısında kontrol grubu kadar çözüm önerileri üretebildikleri ancak sorunlarıyla baş etmede ürettikleri çözümlerden daha azını gerçek anlamda kullandıkları bulunmuştur (Wilson ve ark 1995). Aynı zamanda insanların intiharı, sorunları çözebilecek bir davranış olarak gördüklerini gösteren çalışma bulguları da mevcuttur (Eskin 1995, Eskin ve ark 2011).

Hem yetişkin örnekleminde yapılan çalışmalar (Schotte ve Clum 1982, 1987, Orbach ve ark 1990, Priester ve Clum 1993, Yang ve Clum 1994), hem de çocuk ve ergen örneklemlerinde yapılan çalışmalar (Asarnow ve ark 1987, Orbach ve ark 1987, Rotheram-Borus ve ark 1990) sorun çözmedeki yetersizlikle intihar eğiliminin ilişkili olduğunu göstermektedir. Çalışmalar intihar eğilimi ve intihar girişimi olan kişilerin daha zayıf sorun becerilerine sahip olduğunu (Sadowski ve Kelly 1993, Dixon ve ark 1994, Pollock ve Williams 2001, Clum ve Febbraro 2004), etnik durum kontrol edildiğinde de sosyal sorun çözme becerilerinin intihar eğilimini yordadığını (Chang 1998), sorun çözme yönelimi ve sorun çözme becerilerinin intihar düşüncelerini yordadığını (Priester ve Clum 1993) göstermektedir.

Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmaların birinde hem kaçınan sorun çözme tarzı hem de sorun duruma özgün alternatifler yaratma eksikliğinin, depresyon değişkeni kontrol edildiğinde de intihar düşüncesini bağımsızca yordadığı bulunmuştur (Clum ve ark 1997). Üniversite öğrencileri ve psikiyatri yatan hastalarla yapılan çeşitli çalışmalarda da, olumlu sorun yöneliminin hem umutsuzluk hem de intihar düşüncesiyle eksi yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Dixon ve ark 1991, D’Zurilla ve ark 1998). Ayrıca McAuliffe ve arkadaşlarının (2002) yaptıkları bir çalışmada sorun çözme beceri düzeyinin intihar girişimlerini yinelemeyle ilişkili olduğu, birden fazla intihar girişiminde bulunan kimselerin yalnız bir girişimde bulunanlardan daha düşük sorun çözme becerisine sahip oldukları gösterilmiştir.

Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında; lise öğrencileriyle yapılan benzer çalışmalarda yetersiz sorun çözme becerilerinin hem intihar düşüncesi ve girişimlerinin (Eskin ve ark 2007a) hem de depresyonun yordayıcısı (Eskin ve ark 2008a) olduğu, aynı zamanda sorun çözme becerilerinin yaşam stresi karşısında insanları intihara karşı koruyucu bir etkiye sahip olabileceği bulunmuştur (Eskin ve ark 2008b).

% 47,8'i kadın olan 121 ayaktan tedavi edilen psikiyatri hastalarıyla yapılan benzer bir çalışmada Eskin ve arkadaşları (2006), yetersiz sorun çözme becerisinin, intiharı düşünme ve intihar girişimlerinin yordayıcısı olduğunu, ayrıca intihar düşünceleri ve girişimlerinin, yetersiz sorun çözme becerisine sahip, ancak başına fazla stresli yaşam olayı gelen hastalar arasında yoğunlaştığını bulmuşlardır.

Üniversite öğrencilerinin intihar olasılığını, sosyal sorun çözme ve çeşitli değişkenler açısından araştıran bir çalışmanın örneklemini 18-28 yaş arası 381'i kadın, 260'ı erkek toplam 641 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma bulguları, intihar olasılığını ve olumsuz benlik ve tükenmeyi en iyi yordayan sosyal sorun çözme bileşeninin soruna olumsuz yönelim olduğunu bununla birlikte hayata bağlılıktan kopmanın yordanmasında soruna olumlu yönelimin önemli olduğunu göstermektedir (Emir 2010). Benzer şekilde üniversite öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada da intihar olasılığının sosyal sorun çözme tarafından yordandığı ayrıca intihar olasılığını en iyi yordayan sosyal sorun çözme bileşeninin soruna olumsuz yönelim olduğu bulunmuştur (Öksüz ve Bilge 2014).

Ergen ve Genç Erişkin Psikiyatrisi birinci ve ikinci basamak polikliniğinden izlenen 18-20 yaşları arasındaki 111 olguyla yapılan bir çalışmada çalışmaya katılan hastaların % 30,6'sının intihar girişiminde bulunduğu, intihar girişiminde bulunanların % 82,4'ünü kızların oluşturduğu, anne eğitim düzeyi düşük olanların ve daha önce intihar girişimi öyküsü olanların intihar girişimi için daha yüksek risk içinde oldukları, intihar girişimi olanlarda; intihar planı, son bir yıl içinde yaşamlarını sona erdirmeye düşüncesinin sıklığı, intihar tehdidi ve tekrar edilebilirliğinin yüksek olduğu bulunmuştur. İntihar girişiminde bulunanların sorun çözme becerileri, bulunmayanlara göre anlamlı olarak düşük bulunmuştur (Özver 2010).

Gürkan ve Dirik (2009) tarafından yapılan, üniversite öğrencilerinde intihar düşünce ve davranışları ile ilişkili faktörleri, yaşamı sürdürme nedenleri ve baş etme yolları açısından inceleyen bir araştırmada, baş etme yollarından iyimser/sosyal destek arayıcı baş etme yolunu kullanmanın ve problem odaklı baş etmenin, intihar plan ve girişimi, intihar düşüncesi ve gelecekte intiharı tekrar edilebilirliği ile eksi yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer bir çalışmada da işlevsel olmayan başa çıkma tutumlarını daha fazla kullanan kişilerin intihar girişimi oranlarının arttığı bulunmuştur (Erkuş 2011).

Şahin ve Durak-Batıgün (2009) tarafından yapılan 1358 lise, 985 üniversite öğrencisinin katıldığı bir çalışmada 13-24 yaş arasında bulunan gençlerin, sorun çözme becerileri açısından kendilerini yetersiz algıladıkları; bunun da haksızlığa uğrama ve eleştirilme gibi durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, kendilerini engellenmiş hissedip öfkelenmesine neden olduğu, aynı zamanda dürtüsel oldukları için stres veren durumlar karşısında intiharın bir çözüm yolu olarak akıllarına daha sık geldiği, dolayısı ile intihar olasılıklarının arttığını bulmuşlardır. Duygusal tepkiselliğin, düşük sorun çözme becerilerine sahip kişiler arasında intihar girişimi olasılığıyla güçlü bir ilişkisi içinde olduğunu gösteren başka çalışmalar da mevcuttur (Dour ve ark 2011).

Yukarıda bahsedilen tüm çalışmalar, sorun çözme becerilerinin intihar davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. İntihar davranışının önlenmesi açısından sosyal sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi ve intiharı yordamak açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilmesi de önemlidir. Aşağıda sosyal sorun çözme becerileri ele alınacaktır.

1.3.Sorun Çözme

Heppner ve Krauskopf (1987) sorun çözenin, karışık içsel ve dışsal istek ile arzuların uyumu için bilişsel ve etkili davranışsal süreçler olduğunu belirtmişlerdir. Cüceloğlu (2000) sorun çözmeyi “bireyin ulaşmak isteği hedefe ulaşmasına ket vuran engeller sonucunda ortaya çıkan durum” olarak tanımlamaktadır. TDK (2014) sorunu “araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, sıkıntı veren durum, dert” olarak tanımlarken, çözümü de “bir sorunun çözümlenmesinden alınan sonuç, hal” olarak tanımlamaktadır.

D’Zurilla ve arkadaşları (2004) sorunu “sağlıklı bir işlevsellik için bireyden bir tepki gerektiren fakat kişinin karşılaştığı engeller yüzünden o an için etkili bir tepkinin olamadığı günlük yaşamla ilgili bir durum veya iş” olarak tanımlamaktadır (D’Zurilla ve ark 2004, s:12). Yine aynı yazarlar çözümü ise “özgün sorun duruma uygulandığında, sorun çözme sürecinin ürünü ya da sonucu olan, duruma özgü başa çıkma tepkisi ya da tepki örüntüsü (bilişsel ya da davranışsal)” olarak tanımlamaktadırlar (D’Zurilla ve ark 2004, s:13). Bu model ilerleyen bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Sorun çözüme ile ilgili programlar 1960'lı yılların sonlarında ve 1970'li yılların başlarında klinik psikoloji ve psikiyatri bünyesinde gelişmeye başlamış olup, o tarihlerden günümüze klinik ve danışma psikolojisi, psikiyatri ve sosyoloji bünyesinde sıkça ele alınmaya başlanmıştır (D'Zurilla 1988: akt. Yetiş 2010). Yetişkinlerde sorun çözme becerilerindeki bozulmanın depresyon (Haaga ve ark 1995) ve intihar eğilimiyle (Dixon ve ark 1994) ilişkili olduğu bilinmektedir.

1.3.1.Sorun Çözmenin Bileşenleri

Sorun çözmenin bileşenleri ifadesiyle, sorun çözme sırasında bireyin kullanabileceği, yetenek ve becerilerin doğasıyla ilgili yönler anlatılmak istenmektedir. Sorun çözmenin bilişsel, meta bilişsel ve güdüsel olmak üzere üç önemli bileşenin olduğu bahsedilmektedir (Eskin 2011). Bu bileşenlere aşağıda kısaca değinilecektir.

1.3.1.1. Sorun Çözmenin Bilişsel Yönü

Sorun çözmenin bilişsel yönü, bireyin karşılaştığı sorunları doğru olarak algılayıp algılamadığıyla ilgilidir. Mayer (1998) eğitim alanından seçtiği örneklerle sorun çözümedeki bilişsel becerileri üç ana grupta ele almaktadır. Yazar, birinci gruptaki becerileri, eğitim hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik beceriler olarak adlandırmakta, burada eğitimin amacını oluşturan genel beceri hedefinin daha küçük parçalara ayrılarak öğrenildiğini belirtmektedir. İkinci gruptaki becerileri öğrenme hiyerarşisindeki bileşenler olarak ele alan yazar, burada da hiyerarşinin en tepe noktasındaki beceri hedefine ulaşabilmek adına kişinin hiyerarşinin en alt basamağındaki beceriden yukarı doğru öğrenerek çıkmasını belirtmektedir. Üçüncü grupta, bilgi işleme sürecinin bileşenleri olarak, sorun çözmenin öğrenilmesi söz konusudur. Bilgi işleme sürecinde insanların önce bilgiyi kodladıkları, onunla ilgili çıkarsamada buldukları, ardından konu ile ilgili uygulamada buldukları belirtilmektedir. Kişi, kodlayıp, çıkarsamada bulunduğu ve uygulama yapabildiği bilgi ile bir tepkide bulunmaktadır.

“İnsanlar Arası Sorun Çözme” olarak isimlendirdikleri yaklaşım temelinde, ele alınan becerilerin, kişiler arası yetenek ve uyumun gelişebilmesi açısından önemli olduğunu belirten Spivack ve ark ise beş bilişsel beceriden söz etmektedir (Spivack ve ark 1976: akt. Eskin 2011).

Söz konusu bu beceriler; farklı çözümleri düşünebilme, adım adım hedefe ulaşmayı düşünebilme, sonucu düşünebilme, sosyal olaylarda sonuç ve nedeni düşünebilme ve kişinin kendisini ve diğerlerini birer özne olarak algılayabilmesi ve başkalarına kendisiymiş gibi, kendisine de başkasıymiş gibi bakabilmesi olarak tanımlanan perspektif alabilmesidir.

1.3.1.2. Sorun Çözmenin Meta Bilişsel Yönü

Eskin (2011) bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve kültürel yönleri olan, karmaşık bir insan davranışı olan sorun çözmeye kişinin, hedefi doğrultusunda söz konusu becerileri, harmanlayarak ve eş güdümlü bir biçimde, amaç yönelimli olarak kullanmak durumunda olduğunu belirtmektedir.

Sorun çözmenin meta bilişsel yönü, sorun çözmeye stratejisini kontrol edebilme ve gözden geçirebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Eskin 2011). Mayer (1998) sorun çözmeye ilgili meta bilişsel bilgiyi (üst biliş bilgisi) çeşitli becerilerin ne zaman kullanılacağı, nasıl eş güdümleneceği ve nasıl denetleneceği olarak tanımlamaktadır. Kişi bu bilgilerini yeni sorunun çözümüne de taşıyabilmelidir, bunun için de kişinin söz konusu bu bilgileri belleğinde saklaması gerektiği belirtilmektedir. Buradaki amaç kişinin, daha sonra yeni bir sorunla karşılaştığında arşivlediği bu bilgileri belleğinden çağırarak problemin çözümünde kullanabilmesidir. Bu ve benzeri bilgilerin insanın belleğinde depolanarak, gerektiğinde bellekten çağırılarak kullanılmasının insanın uyum yeteneği için gerekli olduğu belirtilmektedir.

Sorun çözmeye ilgili üst biliş bilgilerinin insanın hafızasında tutulmasına otobiyografik bellek denilmektedir. İntihar davranışı sergileyen kişilerin, sorun çözmeye becerilerinin intihar davranışı sergilemeyen kişilerden daha yetersiz olduğu bilinmektedir (Dixon ve ark 1994, Pollock ve Williams 1998, 2004, Cheng 2001). Bazı araştırma bulguları, intihar sorunu olan kişilerin otobiyografik bellekte sorun yaşandığına işaret etmektedir (Williams ve Broadbent 1986: akt. Eskin 2011). İntihar girişiminde bulunan kişilerin belleklerinden geçmişle ilgili yaşantıları çağırırken, aşırı genellemelerde buldukları, belleklerinden belirli bilgileri çağırırken sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir (Williams ve Dritschel 1988: akt. Eskin 2011).

1.3.1.3. Sorun Çözmenin Güdüsel Yönü

Smith güdüyü, ‘hedef yönelimli davranışın yönünü, gücünü, devamlılığını etkileyen bir içsel süreç’ olarak tanımlamaktadır (Smith 1993: akt. Eskin 2011, syf. 36). Sorun çözmenin güdüsel yönü, kişinin herhangi bir konuya yönelip yönelmemesi, sorun duruma ilgi duyup, duymamasıyla ilgilidir. Kişinin sorun duruma ilgi duyup duymamasının çeşitli nedenleri olabilmekle birlikte, bu ilgi veya ilgisizliğin altında yatan temele dayanak, kişinin sorun durumu nasıl algıladığı ve yorumladığıdır (Eskin 2011). Sorun çözmenin güdüsel yönü 3 başlıkta incelenecektir.

1.Sorun duruma ilgi duyma

Kişinin bir sorun durumla karşılaştığında 3 farklı tepki verebileceğinden bahseden Eskin (2011), ilk olarak kişinin karşılaştığı soruna olumlu bir ilgi duyarak, onu kendi istek ve hedefleri doğrultusunda çözüme kavuşturmayı isteyebileceğini belirtmektedir. Yazar, bir diğer tepki olarak, kişinin soruna karşı olumsuz bir ilgi duyarak, sorun duruma karşı olumsuz duygular besleyebileceğini ve böyle olduğunda da olayın çözümü konusunda yapıcı davranamayacağını belirtmektedir. çnc bir tepki olarak kişinin, sorun duruma ilgisiz kalabileceği ve durumla ilgili olumlu ya da olumsuz herhangi bir Şey yapmayabileceğinden bahsetmektedir. Yazar, kişinin karşılaştığı soruna ilgi duyup duymamasının, kişinin kişilik özellikleri, istekleri ve ihtiyaçlarıyla ilişkili olduğunu, buna ek olarak, kişinin söz konusu özelliklerinin sorunun özellikleriyle de örtüşmesine bağlı olduğunu belirtmektedir.

2. z yeterlik Algısı

z yeterlik, Bandura (1977) tarafından, bireyin amaçlarına ulaşabileceği duygusunun derecesi olarak tanımlanmaktadır. z yeterlik beklentisi ise kişinin bir davranışı gerçekteştirip gerçekteştirmeyeceğine ilişkin beklentisi olarak tanımlanmaktadır; sorun çözme bağlamında öz yeterlik algısı ise kişinin karşılaştığı soruna ilişkin yeterlik ve yetenekleri konusundaki öznel algı ve inançlarıdır (Eskin 2011). Yazara göre öz yeterlik duygusunun ortaya çıkmasında hem bireyin kişilik özellikleri hem de sorun duruma ilişkin özellikler arasındaki etkileşim önemlidir. Yazara göre kişi sorun durum karşısında kendisini yeterli görürse girişimde bulunur; ancak kişi kendisini yetersiz görürse sorun karşısında yapıcı olmayan bir tutum sergiler.

3. Atfetme Tarzı

Atıf, olay veya davranışlara neden aramayı ifade eden bilişsel ve sosyal bir etkinliktir. Sorun çözme bağlamında ele alındığında ise atıf, kişinin sorunu çözmekte başarılı olup olamayacağına ilişkin yaptığı çıkarsamaları ve yargıyı içermektedir (Eskin 2011). Sorunun çözülmemesi durumunda kişi soruna ilişkin atıf yaptığında, tekrar sorunu çözmeye girişiminin azalacağı belirtilmektedir (Eskin 2011).

1.3.2. Sorun Çözmeye Kuramsal Yaklaşımlar

Sorun çözme alan yazını incelendiğinde konuyla ilgili üç yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki sosyal sorun çözme süreç modelidir (D’Zurilla ve Goldfried 1971, D’Zurilla ve ark 2004). Bu model ilk olarak 1971 yılında D’Zurilla ve Goldfried tarafından tanımlanmıştır ve daha sonra D’Zurilla ve Nezu (1982, 1990) tarafından genişletilip, geliştirilmiştir. Bu model daha sonra ayrıntılı bir şekilde tanıtılacaktır.

Söz konusu modellerden ikincisi ise Gath ve Maynors-Wallis’in 2000 tanımladığı, birinci basamak sağlık hizmetlerinde karşılaşılan ruhsal sorunların sağaltımında kullanılan sorun çözme yaklaşımıdır (Eskin 2011). Bu model sorun çözmeyi basamaklar halinde betimleyerek, sağaltım sürecindeki kullanım şeklini de belirlemektedir. Söz konusu bu yaklaşımı sosyal sorun çözme süreç modelinden ayıran özellik, soruna yönelim aşamasını kapsamamasıdır. Üçüncü ve son model, sorun çözmeyi bilgi işleme süreçleri açısından ele almakta, sorun çözme sürecinde yaşananları bilişsel terimlerle ifade etmektedir (Eskin 2011).

1.3.2.1. Sosyal Sorun Çözme Süreç Modeli

Sosyal sorun çözme terimi, gerçek dünya veya doğal çevrede oluşan sorun çözme sürecini ifade etmektedir (D’Zurilla ve ark 2004). Sosyal sıfatı ile sorunun herhangi bir çeşidi ve sorun çözme çalışmalarının sınırlandırılması kastedilmemektedir. Bu bağlamda bu kavram sadece gerçek hayattaki sosyal çevrede kişinin adaptif işlevselliğini etkileyen sorun çözümlerle ilgilenildiğini vurgulamak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, sosyal sorun çözme çalışmaları, toplumsal sorunların yanı sıra kişisel olmayan (malının çalınması, maddi sıkıntılar), kişisel (duygusal, davranışsal, bilişsel veya sağlık problemleri), kişilerarası (evlilik içi geçimsizlik, aile içi anlaşmazlık) sorunları da içeren, kişinin işlevselliğini etkileyen tüm sorun çeşitleriyle ilgilenmektedir (D’Zurilla ve ark 2004).

D’Zurilla ve arkadaşlarının modelindeki 3 temel kavram; sorun çözme, sorun ve çözümdür. Bu kavramlar kısaca açıklandıktan sonra Sosyal Sorun Çözme modelinin bileşenleri hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir.

Sorun Çözme; “bireyin, çiftin ya da grubun, günlük yaşamda karşılaşılan belirli bir sorun için etkili çözümler belirlemek ya da keşfetmek için girişimde bulunduğu, öz yönetimli bilişsel davranışsal bir süreç” olarak tanımlanmaktadır (D’Zurilla ve ark 2004, s: 12).

Sorun, yazarlar tarafından “sağlıklı bir işlevsellik için bireyden bir tepki gerektiren fakat kişinin karşılaştığı engeller yüzünden o an için etkili bir tepkinin olmadığı günlük yaşamla ilgili bir durum veya iş” olarak tanımlanmaktadır (D’Zurilla ve ark 2004 s: 12). Yazarlara göre bu engeller; yenilik, belirsizlik, tahmin edilemezlik, çatışan uyaran gerekliliği, beceri eksiklikleri ya da kaynak eksikliğini kapsayabilmektedir. Belirli bir sorun, tek zaman sınırlı bir olay (işe gitmek için treni kaçırmak, şiddetli hastalanma gibi) benzer ya da ilişkili olayların bir serisi veya kronik, devam eden durumlar olabilmektedir (D’Zurilla ve ark 2004). Sorun, çevresel ya da kişisel olabilmektedir.

Cözüm, “özgün sorun duruma uygulandığında, sorun çözme sürecinin ürünü ya da sonucu olan, duruma özgü başa çıkma tepkisi ya da tepki örüntüsü (bilişsel ya da davranışsal)” olarak tanımlanmaktadır (D’Zurilla ve ark 2004 s: 13). Yazarlar, etkili bir çözümün, olumlu diğer sonuçları artırırken olumsuz sonuçları da en aza indirerek sorun çözme amaçlarına ulaşmayı sağladığını belirtmektedirler.

Sosyal sorun çözme becerisinin, sorun yönelimi ve sorun çözme becerileri olmak üzere genel, kısmen bağımsız iki bileşenden oluştuğu varsayılmaktadır (D’Zurilla ve ark 2004).

1.3.2.1.1.Sosyal Sorun Çözme Süreci

Yapıcı ve etkili sorun çözme, olumlu sorun yöneliminin akılcı sorun çözmeye olanak tanıdığı ve aynı zamanda olumlu sonuçlar ortaya koyduğu bir süreç olarak tarif edilmektedir. İşlevsel olmayan veya etkisiz olan sorun çözme ise, olumsuz sorun yöneliminin dürtüsel-dikkatsiz tarz veya kaçınan tarza katkı sağladığı ve aynı zamanda muhtemelen olumsuz sonuçlara neden olan bir süreç olarak ifade edilmektedir (D’Zurilla ve Nezu 2004).

Yazarların belirttiği Sosyal Sorun Çözme Süreç Modeli, üç sorun çözme tarzının bir takım sonuçlara yol açtığını varsaymaktadır. Kişinin hedeflerine bağlı olarak elde edilen sonuçlar olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Elde edilen sonuçların kişinin hedefleri doğrultusunda olması ve kişinin sorunun çözümüyle elde etmek istediklerini karşılaması sorun çözmenin amacına ulaştığı anlamına gelmektedir. Bu durumda sorun çözme süreci sonlandırılabilir, varsa bir başka sorunun çözümüne geçilebilir. Yazarlar, elde edilen sonuçlar olumsuz olduğunda kişinin sorun çözme sürecini bırakabileceğini ya da geri dönerek uygun gördüğü basamaktan -sorun yönelimi ya da sorun çözme tarzları bölümlerinden- tekrar sorun çözme süreç döngüsünü başlatabileceğini belirtmektedirler. “İyi” sorun çözenler yani hem olumlu sorun yönelimi olup hem de akılcı sorun çözme tarzına sahip kişilerin, sorun çözme sürecinin sonunda sonuçlar olumsuz olduğunda veya tatmin edici olmadığında daha yüksek olasılıkla sorunu çözmekten vazgeçmeyecekleri ve yeniden değerlendirmek veya daha iyi bir çözüm bulmak ya da daha gerçekçi amaçlarla sorunu tekrar tanımlamak için sorunu çözme sürecine geri dönecekleri belirtilmektedir (D’Zurilla ve ark 2004). Aksine, zayıf sorun çözme becerileri olanların, yani hem olumsuz sorun yönelimi hem de dürtüsel-dikkatsiz ya da kaçınan sorun çözme tarzlarına sahip kişilerin, başlangıçta olumsuz bir sonuçla karşılaştığında daha çok vazgeçecekleri ya da hiçbir şey yapmayacakları veya çaresizce kendi sorunlarının çözümü için diğerlerinden yardım elde etmeye çalışacakları belirtilmektedir (D’Zurilla ve ark 2004). Modelin öngördüğü sorun çözme sürecinin unsurları aşağıda ele alınacaktır.

1.3.2.1.2. Sorun Yönelimi

Modele göre sorun yönelimi ‘kişinin yaşamındaki sorun hakkındaki genel inançları, değerleri, hislerini yansıtan kısmen sabit bir takım bilişsel-duygusal şemaların işleyişini kapsayan bir üst bilişsel (meta cognitive) süreç’ olarak tanımlanmaktadır (D’Zurilla ve ark 2004, s: 14). Bu sürecin, sosyal sorun çözmede önemli güdüsel bir işleve hizmet ettiğine inanılmaktadır. Olumlu sorun yönelimi ve olumsuz sorun yönelimi olmak üzere iki sorun yönelimi tanımlanmaktadır.

1.3.2.1.2.1. Olumlu Sorun Yönelimi

D’Zurilla ve arkadaşları (2004) soruna olumlu yönelim gösteren kimselerin bir takım özelliklerinin olduğunu belirtmektedirler. Yazarlara göre olumlu sorun çözme yönelimi birtakım genel bilişsel eğilimleri kapsamaktadır.

Bunlar; (1) sorunları kazanç ya da yarar sağlamak için bir fırsat olarak görmek, (2) sorunun çözülebilir olduğuna inanmak, (3) sorunları başarıyla çözebilecek kişisel yetenekleri olduğuna inanmak, (4) başarılı bir sorun çözmenin zaman ve çaba gerektirdiğine inanmak, (5) kendine sorunlardan kaçmaktansa onların üzerine gidip çözerek, ortadan kaldırmayı görev edinmektir. Yazarlara göre, olumlu sorun yönelimine sahip kişiler sorunlar ortaya çıktığında onları doğru bir biçimde algılayabilir ve göz ardı etmezler.

1.3.2.1.2.2. Olumsuz Sorun Yönelimi

D’Zurilla ve arkadaşları (2004) olumsuz sorun yönelimine sahip kişilerin bir takım özelliklerinin olduğunu belirtmektedirler. Yazarlara göre, olumlu sorun yöneliminin aksine olumsuz sorun yönelimi işlevsel olmayan veya engelleyici bilişsel duygusal bazı eğilimleri içermektedir. Bunlar; sorunu iyilik halleri (well-being) için önemli bir tehdit olarak görmek, sorunları başarıyla çözmek için gerekli kişisel yeteneklerinden şüphe etmek ve sorunla karşılaştığında kolayca usandığını/hüsrana uğradığını hissetmek ve üzülmeğidir.

Psikolojik uyumsuzluklarla olan güçlü ilişkisi nedeniyle, olumsuz sorun yönelimi alan yazında üzerinde daha çok durulan sorun yönelimidir. Yapılan çalışmalar olumsuz sorun yöneliminin depresyon, intihar, akademik başarısızlık, anksiyete gibi uyumsuzluk göstergeleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Elliott ve Shewchuk 2003, Jeglic ve ark 2005, Grant ve ark 2006). Malouff ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan, ruhsal bedensel sağlık sorunlarının azaltılmasında sorun çözme terapisinin rolünü inceleyen araştırmaları ele alan bir meta analiz çalışmasında, sorun çözme terapisinin başarısını olumsuz soruna yönelim tarzının azaltılmasını hedefleyen terapötik-egitimsel girişimlerin olmasına bağladıkları bulunmuştur.

1.3.2.1.3. Sorun Çözme Tarzları

Sorun çözme becerisi, “sorunları anlama ve etkili çözümleri veya sorunlarla başa çıkma yollarını bulma girişiminde bulunan kişilerin bilişsel ve davranışsal faaliyetlerini” ifade etmektedir (D’Zurilla ve ark 2004, s: 14). Bu model 4 temel beceri tanımlamaktadır. Bunlar; a) sorunu tanıma ve formüle etme, b) alternatif çözümler üretme, c) çözüme karar verme d) çözümün uygulanması ve doğrulanmasıdır (D’Zurilla ve Goldfried 1971). Akılcı sorun çözme, dürtüsel-dikkatsiz tarz ve kaçınan tarz olmak üzere üç sorun çözme tarzı vardır. Bunlar aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.3.2.1.3.1. Akılcı Sorun Çözme

Akılcı sorun çözme, “etkili sorun çözme becerilerinin akılcı, düşünüp taşınarak ve sistemli şekilde uygulanması” olarak tanımlanan yapıcı bir sorun çözme tarzıdır (D’Zurilla ve ark 2004, s: 15). Bu model 4 temel sorun çözme becerisi tanımlamaktadır. Bunlar; sorunu tanıma ve formüle etme, alternatif çözümler üretme, karar verme ve çözümün uygulanması ve doğrulanmasıdır (D’Zurilla ve ark 2004). *Sorunu tanımlama ve formüle etmede*; sorunu çözen kişi, sorun hakkında olası özgü ve somut durumları toplayarak, talepleri ve engelleri tanımlayarak, gerçekçi sorun çözme amaçlarını belirleyerek, sorunu anlamaya ve açıklığa kavuşturmaya çalışır (D’Zurilla ve ark 2004). *Alternatif çözümler üretmede*, kişi sorun çözme amaçlarına odaklanır ve birçok olası çözümleri tespit etmeye çalışır, hem geleneksel hem de orijinal çözümleri dahil eder (D’Zurilla ve ark 2004). *Karar vermede*; sorun çözen kişi, farklı çözümlerin sonuçlarını tahmin eder, çözümleri karşılaştırır ve değerlendirir ve sonrasında en iyi ya da mümkün olduğunca en etkili çözümü seçer (D’Zurilla ve ark 2004). Son adım olan *çözümün uygulanması ve doğrulanmasında* kişi, gerçek yaşamdaki sorun duruma çözümü uygulama girişiminde bulunduktan sonra seçtiği çözümün sonuçlarını dikkatli bir şekilde gözlemler ve değerlendirir (D’Zurilla ve ark 2004).

1.3.2.1.3.2. Dürtüsel-Dikkatsiz Sorun Çözme Tarzı

Dürtüsel-Dikkatsiz Tarz, işlevsel olmayan bir sorun çözme örüntüsüdür. Bu tarzda; sorun çözme yöntemleri ve tekniklerini uygulamak için etkin şekilde girişimde bulunulur ancak bu girişimler sınırlı, dürtüsel, dikkatsiz, aceleyle yapılmış ve eksiktir (D’Zurilla ve ark 2004). Bu sorun çözme tarzına sahip kişi genellikle sadece birkaç çözüm alternatiflerini göz önünde bulundurur, sıklıkla ilk aklına gelen fikirle dürtüselce hareket eder. Bununla beraber bu kişi diğer çözüm seçeneklerini hızlıca, dikkatsizce ve sistemsiz bir şekilde gözden geçirir ve çözümlerin sonuçlarını da eksik ve dikkatsizce gözden geçirir (D’Zurilla ve ark 2004). Dürtüsel-dikkatsiz sorun çözme tarzını kullanan kişilerin belirsizlik, huzursuzluk veya olumsuz duygulara tahammül etme eşiklerinin düşük olduğu da bilinen diğer özelliklerindedir (Eskin 2011).

Bu sorun çözme tarzını kullanan kişiler çözüm seçeneklerini ve bunların olası sonuçlarını detaylı ve sistematik bir şekilde değerlendiremediklerinden, sorun çözme süreçleriyle ilgili üst-bilişsel yetilerini geliştiremedikleri belirtilmektedir (Eskin 2011).

1.3.2.1.3.3. Kaçınan Sorun Çözme Tarzı

Kaçınan tarz bir diğer işlevsel olmayan sorun çözme örüntüsüdür. Erteleyicilik, pasiflik ya da hareketsizlik ve bağımlılık başlıca özellikleridir (D’Zurilla ve ark 2004). Bu tarza sahip kişi doğrudan sorunlarla yüzleşmektense onlardan kaçmayı tercih eder, sorunların çözümünü olabildiğince erteler, sorunların kendi kendilerine çözümlerini bekler ve sorunların çözülmesi için diğer insanlara sorumluluk yükleme girişiminde bulunur (D’Zurilla ve ark 2004).

1.3.3. Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme

Sorun çözme becerilerinin, benlik kurgusu ve intihar davranışları arasındaki ilişkide aracı bir rolünün olabileceği aynı zamanda kültürel değerlere göre farklılaşabileceği düşünülmüştür. Alan yazın incelendiğinde benlik kurgularının sorun çözme becerileriyle ilişkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bununla birlikte sosyal sorun çözme becerileriyle ilişkili olan bazı değişkenlerin benlik kurgularıyla ilişkisini araştıran çalışmaların az sayıda olduğu görülmüştür. Bu çalışmalara kısaca değinilecektir.

Karşılıklı bağımlı benlik yapısına sahip olan kişilerin diğerlerinin hisleri hakkında oldukça endişelenme eğiliminde olduklarını, dolaylı iletişimde bulunmaya ve diğerlerinin zihinlerini okumaya eğilimli oldukları (Markus ve Kitayama 1991); olumsuz değerlendirilmekten, diğerlerinin duygularını incitmekten korktukları belirtilmektedir (Kim ve ark 1994).

Rubin ve arkadaşları (2012) karşılıklı bağımlı insanların sıklıkla kendi sorunlarının çözümlerinde ve amaçlarına ulaşmada diğerlerinin yardımına güvendiklerini belirtmektedirler. Bu kişilerin, tıbbi rejimlere girmek için, kişisel ve ilişkisel amaçlarını gerçekleştirmek için de diğerlerinden destek aradıkları belirtilmektedir (Fitzsimons ve Finkel 2010, Rubin ve ark 2012). Yazarlar, son zamanlardaki araştırma sonuçlarının, karşılıklı bağımlılığın, kişilerin amaç motivasyonları üzerinde zararlı etkileri olduğunu belirtmektedirler.

Bununla birlikte iletişim tarzlarının da topluma göre farklılık gösterdiği, bunun yaşanan kültürün bireycilik ve toplulukçuluk değerleriyle ilişkili olabileceği belirtilmektedir (Kim 1992: akt. Kim ve ark 1994). Buna göre, bireyci toplumlarda, açık ve etkili bir şekilde iletmek istenilen mesajı iletmek önemliyken, toplulukçu toplumlarda sosyal ilişkilerde ilişkinin zarara uğramaması, diğerlerinin duygularını incitmeme ve dinleyicinin gözünde saygınlığını kaybetmemek daha önceliklidir (Markus ve Kitayama

1991, Kim ve ark 1994). Kim (1992) ‘etkileşimli kısıtlama’ kavramından bahsetmektedir, bu kavram, ‘konuşulan kişi tarafından olumsuz değerlendirilmekten kaçmak istemeyi’ ifade etmektedir (Kim ve ark 1994). Etkileşimli kısıtlamanın, bireyci toplulukçu kültürler (Kim 1992: akt. Kim ve ark 1994) ve bağımlı ve karşılıklı bağımlı benlik kurgularıyla (Markus ve Kitayama 1991) da ilişkili olan iletişim şekilleri ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Kim 1992: akt. Kim ve ark 1994).

1.4. Çalışmanın Amacı

Son yıllarda giderek artan oranlarda meydana geldiği araştırmalarla da gösterilen intihar olaylarında psikolojik, sosyolojik ve biyolojik pek çok faktör etkili olmaktadır. Bireycilik ve toplulukçuluk gibi temel kültürel değerlerin, bireylerin dayanabilecekleri eşik değerlerinin üstünde olan yaşanan sıkıntı ya da zorluklarda kişilerin seçenekler arasından intihar seçeneğine yönelmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bireylerin benlik kurgusu gelişimi ile intihar davranışları arasındaki ilişkileri araştırmak önemlidir. İntihar davranışları olan bireylerin yetersiz sorun çözme becerilerine sahip olduğu bilinmektedir. İntihar davranışının kültürel değerler ve benlik kurgularıyla ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcut olmakla birlikte benlik kurguları, bireyci-toplulukçu kültürel değerlerin sorun çözme becerileriyle ilişkisini araştıran çalışmalar genelde yurt dışında yapılmıştır ve sayıca azdır. Çalışmamızda benlik kurgularının intihar düşünce ve davranışları ve sorun çözme becerileriyle ilişkisinin araştırılması, bu konuyla ilgili alan yazına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bununla birlikte ülkemiz nüfusunun genç olduğu ve intihar için risk grubu olan 15–24 yaş gençlerin çoğunlukta olduğu düşünüldüğünde diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye için de intiharı anlamının ve intihar girişimlerine önlem olabilecek eylem planlarının oluşturulmasının önemli bir bilimsel katkı olacağı düşünülmektedir.

1.4.1. Hipotezler ve Araştırma Soruları

Araştırmanın temel hipotezleri aşağıdaki gibidir:

- 1- Benlik kurgusu ve intihar davranışları ilişkisinde sosyal sorun çözme becerileri aracı bir rol oynamaktadır.
- 2- İntihar düşünce ve girişimlerinin varlığı benlik kurgusuna göre farklılık göstermektedir.

- a) Özerk benlik kurgusuna sahip katılımcılar, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcılardan, daha fazla intihar düşüncesi ve girişimi bildirmektedir.
 - b) İlişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcılar özerk benlik kurgusu ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcılardan daha az intihar düşüncesi ve girişimi bildirmektedir.
- 3- İntihar düşüncesi ve girişimi olan katılımcıların sosyal sorun çözme becerileri, intihar düşüncesi ve girişimi olmayan katılımcılardan daha düşüktür.

Araştırma Sorusu:

- 1- Katılımcıların sosyal sorun çözme becerileri düzeyleri benlik kurguları (özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel) açısından farklılaşmakta mıdır?

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Bu çalışmada araştırma örneklemini Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen Edebiyat fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören, 1., 2., 3., 4. sınıflarında okuyan 830 öğrenciden oluşmuştur. Örneklemini oluşturan katılımcılar gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmışlardır. Öğrencilerin 564'ünü (% 68) kadınlar, 265'ini (% 32) erkekler oluşturmuştur. Öğrencilerin yaş ortalamasının 21, yaş aralığının 18-30 ve sıklığın 19-22 yaş arası olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerine ilişkin bilgilerin dağılımı Çizelge 2.1 'de öğrencilerin ailelerine ilişkin bilgilerin dağılımı ise Çizelge 2.2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan örnekleme ilişkin bilgilerin dağılımı

| Örneklem | | | Örneklem | | |
|-------------------------|----------|----------|-------------------------|----------|----------|
| Cinsiyet | n | % | Yaş | n | % |
| Kadın | 564 | 68 | 18 | 42 | 5,10 |
| Erkek | 265 | 32 | 19 | 123 | 14,8 |
| | | | 20 | 177 | 21,4 |
| Yaşadığı Yer | n | % | 21 | 191 | 23,0 |
| Yurt vb | 385 | 47,2 | 22 | 148 | 17,9 |
| Evde, yalnız | 26 | 3,22 | 23-30 | 148 | 17,9 |
| Ev ark. | 315 | 38,7 | | | |
| Ailesiyle | 89 | 10,9 | | | |
| Okudukları sınıf | n | % | Okudukları bölüm | n | % |
| 1 | 313 | 38,3 | Sosyoloji | 199 | 24 |
| 2 | 183 | 22,4 | Matematik | 75 | 9,1 |
| 3 | 223 | 27,3 | Arkeoloji | 22 | 2,7 |
| 4 | 99 | 12,1 | Felsefe | 83 | 10 |
| | | | Pdr | 44 | 5,3 |
| | | | Sanat Tarihi | 51 | 6,2 |
| | | | Tarih | 74 | 9,0 |
| | | | Diğer | 4 | 0,5 |
| | | | BÖTE | 49 | 5,9 |
| | | | Türk Dili Edb | 66 | 8,0 |
| | | | Sosyal bilgiler öğrt. | 71 | 8,6 |
| | | | Okul öncesi öğrt. | 86 | 10,4 |

Çizelge 2.2. Araştırmaya katılanların ailelerine ilişkin bilgilerin dağılımı

| Örnekleme | | | Örnekleme | | |
|-------------------------------|----------|----------|----------------------|----------|----------|
| Anne Eğitim | n | % | Baba Eğitim | n | % |
| Okur-yazar değil | 106 | 12,8 | Okur-yazar değil | 31 | 3,8 |
| Okur-yazar | 44 | 5,30 | Okur-yazar | 16 | 1,9 |
| İlkokul | 401 | 48,6 | İlkokul | 311 | 37,7 |
| Ortaokul | 134 | 16,2 | Ortaokul | 175 | 21,2 |
| Lise | 101 | 12,2 | Lise | 202 | 24,5 |
| 2 yıllık Yüksekokul | 11 | 1,30 | 2 yıllık Yüksekokul | 31 | 3,8 |
| 4 yıl | | | 4 yıl | | |
| Yüksekokul/Lisans | 23 | 2,80 | Yüksekokul/Lisans | 52 | 6,3 |
| Yüksek Lisans | 3 | 0,40 | Yüksek Lisans | 5 | 0,6 |
| Doktora | 1 | 0,10 | Doktora | 3 | 0,4 |
| Tıpta Uzmanlık | 1 | 0,10 | Tıpta Uzmanlık | – | |
| Anne-Baba Medeni Durum | n | % | Kardeş Sayısı | n | % |
| Evli | 738 | 90 | 1 | 39 | 4,8 |
| Boşanmış | 34 | 4,1 | 2 | 272 | 33 |
| Dul | 42 | 5,1 | 3 | 227 | 28 |
| Ayrı Yaşüyor | 4 | 0,4 | 4 | 105 | 13 |
| Resmi Nikahlı değil | 3 | 0,3 | 5 | 62 | 7,6 |
| | | | 6 | 39 | 4,8 |
| Sosyo-ekonomik Düzey | n | % | 7 ve üzeri | 72 | 8,8 |
| 500 ve altı | 38 | 4,6 | | | |
| 501-1000 | 180 | 22 | | | |
| 1001-1500 | 232 | 28 | | | |
| 1501-2000 | 147 | 18 | | | |
| 2001-2500 | 91 | 11 | | | |
| 2501-3000 | 66 | 8,1 | | | |
| 3000üzeri | 65 | 7,9 | | | |

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Genel Bilgiler Formu

Araştırmada verilerin toplanmasında kullanılan, katılımcıların yaş, cinsiyet, kaçınıcı sınıfta okudukları, kaç kardeş oldukları, anne babanın medeni durumu, eğitim düzeyleri ve gelir durumları, şu an nerede yaşadıkları, kimlerle kaldıkları gibi soruların yer aldığı genel bilgiler formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur (Bkz. Ek1).

2.2.2. İntihar Davranışları Soruları

Eskin tarafından geliştirilen soru formu bireyin intihar düşünceleri ve girişimleri ile ilgili fikirlerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Soru formu katılımcıların “evet” ya da “hayır” şeklinde cevaplayabilecekleri 5 sorudan oluşmaktadır (Bkz. Ek 2).

Eskin tarafından yapılan birçok araştırmada kullanılan sorular (Eskin 1999, 2003, 2005) bu çalışmada da kullanılmıştır.

2.2.3. Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi

Eskin tarafından Türkçeye çevrilen likert tipi ölçekte bireylerin intihar davranışlarını değerlendirmek için 4 madde bulunmaktadır (Osman ve ark 2001). Bu maddeler aşağıda verilmiştir:

“Hayatınızda hiç kendinizi öldürmeyi düşündünüz m?”

“Son 12 ay içinde ne sıklıkta kendinizi öldürmeyi düşündünüz m?”

“İntihar edeceğinizi veya intihar edebileceğinizi hiç birilerine söylediniz mi?”

“Sizce, günün birinde intihar girişiminde bulunma ihtimaliniz nedir?”

2.2.4. Sosyal Sorun özme Envanteri-Kısa Formu (SSE-G-K)

Sosyal Sorun özme Envanteri-Kısa Formu (SSE-G-K) katılımcıların sosyal problem çözme becerileri ile ilgili verileri toplamak amacıyla kullanılmıştır. Ölçek D' Zurilla ve ark (2004)'nın ne sürdükleri sosyal sorun çözme süreç modelinin ölçülmesi için geliştirdikleri bir ölçektir (Eskin 2011). Sosyal Sorun özme Envanteri ilerleyen yıllarda gözden geçirilerek yenilenmiş ve yeni ölçeğe Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun özme Envanteri adı verilmiştir (Eskin ve Aycan 2009).

Sosyal Sorun özme Envanteri- Kısa Formu “soruna yönelim” ve “sorun çözme tarzları” olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Sorun yönelimi boyutunda, olumsuz sorun yönelimi ve olumlu sorun yönelimi olmak üzere iki alt ölçek yer almaktadır. Sorun özme tarzları boyutu ise, işlevsel-akılıcı sorun çözme, dikkatsiz/dürtüsel sorun çözme ve kaçınan sorun çözme tarzı olmak üzere üç alt ölçekten, toplamda 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekte toplam 25 madde yer almaktadır. Maddeler “hiç uygun değil” ile “tamamen uygun” arasında olmak üzere beşli likert olarak derecelendirilmektedir. Her bir alt ölçeğe ait toplam puan elde edilebildiği gibi ölçekten genel toplam puan da elde edilebilmektedir. leme aracında toplam puanlar 0 ile 100 arasında, her bir alt ölçeğin toplam puanı ise 0-20 arasında değişmektedir. Yüksek puan sosyal sorun çözme becerisinin iyi düzeyde olduğunu gösterirken, düşük puanlar ise bu becerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Türkçe gözden geçirilmiş sorun çözme envanterinin 25 maddelik kısa formunun alt ölçekleri için iç tutarlılık güvenirlik katsayılarının olumlu soruna yönelim alt ölçeği için .67, olumsuz soruna yönelim alt ölçeği için ise .78 olarak bulunmuştur. Diğer alt ölçeklerden olan akılcı, dürtüsel/dikkatsiz ve kaçınan sorun çözme tarzlarının güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .75, .62 ve .75 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirliği olumlu soruna yönelim alt ölçeği için .61, olumsuz soruna yönelim alt ölçeği için .73, akılcı sorun çözme tarzı için .66, dürtüsel/dikkatsiz sorun çözme tarzı için .66 ve kaçınan sorun çözme tarzı için ise .72 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda yazarlar ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir ve geçerli; sosyal sorun çözme becerilerinin ölçülmesinde kullanılabilecek bir ölçüm aracı olduğunu ifade etmişlerdir (Eskin ve Aycan 2009).

Çalışmamızda ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach Alfa değeri .64 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt ölçekleri için iç tutarlılık güvenirlik katsayıları hesaplandığında; olumlu sorun yönelimi alt ölçeği için .67, olumsuz sorun yönelimi alt ölçeği için .78, akılcı sorun çözme tarzı alt ölçeği için .74, dürtüsel-dikkatsiz sorun çözme tarzı alt ölçeği için .59, kaçınan sorun çözme tarzı alt ölçeği için .70 olarak bulunmuştur.

2.2.5. Benlik Kurgusu Ölçeği

Singelis (1994) tarafından kişilerin bireyci ve toplulukçu benlik kurgularını değerlendirmek için geliştirilen ölçek, her biri 12 maddeden oluşan özerk ve ilişkisel benlik alt ölçeklerinden oluşmaktadır.

Üskül ve ark (2004) tarafından Türk örneğine uygulanan ölçeğin, ilişkisel benlik alt ölçeğinin .71, özerk benlik alt ölçeğinin ise .62 seviyelerinde iç tutarlılığı olduğunu bilinmektedir. Söz konusu ölçeğin 2007 yılında Wasti ve Erdil tarafından da geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çalışmamızda Wasti ve Erdil (2007)'nin çalışması temel alınarak, ilişkisel ve özerk benlik kurguları alt ölçeklerinin her biri için, Türk kültürünü temsil ettiği düşünülen ve iç tutarlılığı yüksek 7 maddesi seçilmiştir (Bkz. Ek 3). Araştırmada kullanılacak maddeler 5'li likert tipinde değerlendirilmiştir. Buna göre 1= Hiç katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Tamamen katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda, araştırmada kullanılan ilişkisel benlik kurgusu alt ölçek maddeleri için yapılan iç tutarlık güvenirlik katsayısı .69, özerk benlik kurgusu alt ölçek maddeleri için yapılan iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .61 olarak bulunmuştur.

2.2.6. İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Nedeni Anketi

İntihar düşünce ve girişimlerinin altında yatan çeşitli nedenlerin olduğu bilinmektedir. Bu ölçüm aracı da Eskin tarafından intihar düşünce ve intihar girişimlerinin nedenlerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. İntiharı anlamak için intihar davranışlarının altında yatan nedenleri de belirlemek önemlidir. İntihar düşünce ve girişimlerinin nedenlerini değerlendirmeye yönelik geliştirilen bu ölçek ilk kez bu araştırma kapsamında kullanılmış ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Her bir alan için 27 sorunun bulunduğu ölçek toplam 56 sorudan oluşmaktadır. İntihar düşüncesi ve intihar girişimlerinin olası nedeni olabilecek 27'şer madde 5'li likert tipi değerlendirilmektedir. 1= payı hiç yok, 2= payı çok az, 3= payı az, 4= payı fazla, 5= payı çok fazla olarak derecelendirilmektedir.

Faktör analizi yapmanın ön koşullarından biri örneklemin yeterli sayıda olmasıdır. Örneklem yeterliği konusunda alanyazında farklı görüşlere rastlanmaktadır. Tuncer (2011), Hatcher (1994)'ın 100 kişilik bir örneklem için madde sayısının en az 5 olması gerektiğini ifade ettiğini, Bryman ve Cramer'ın ise (Çokluk ve ark 2010:206) faktör analizinin uygulanması için örneklem büyüklüğü madde sayısının beş ya da on katı olması gerektiğini söylediğini belirtmektedir. Tonta'nın (2008) ise faktör analizindeki örneklem büyüklüğü için .001 anlamlılık düzeyi varimax rotasyonunda 100 örneklem büyüklüğünde .512 KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerinin anlamlı olduğunu ifade ettiği belirtilmektedir (Tuncer 2011). KMO değerinin .50'den az olması faktör analizine devam edilemeyeceği şeklinde yorumlanmaktadır (Demirgil 2010). Veri setinin faktör analizi için uygunluğunu değerlendiren, KMO değerine bakıldığında, Faktör analizi için hesaplanan KMO değeri, intihar girişimi nedenleri alt maddeleri için uygulandığında (KMO= .349) kabul edilemez bulunmuş, bu alt ölçek için faktör analizi uygulanamamıştır.

199 katılımcı tarafından yanıtlanan intihar düşüncelerinin nedenleri alt ölçeği için KMO değeri (KMO= .843) çok iyi bulunmuştur. Bu değer veri setinin faktör analizi için uygunluğunu göstermektedir. İntihar düşüncelerinin nedenleri alt ölçeği için faktör analizi yapıldığında maddelerin özdeğeri 1'den büyük olan altı faktör altında toplandığı, bu altı faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyansın % 61,427 olduğu saptanmıştır. İlgili faktörler Çizelge 2.3' de verilmiştir.

Bu çalışma için İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Nedeni Anketinin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı kişisel memnuniyetsizlik için .87, depresif hisler faktörü için .83, olumsuz yaşam olayları faktörü için .73, maddi sıkıntılar faktörü için .76, partneriyle

ilişkilerin bozulması faktörü için .80 olarak bulunmuştur. Altıncı faktörün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.07 olarak bulunduğundan bu faktör dışlanmış, analizlere alınmamıştır.

Çizelge 2.3. İntihar Düşüncesi Nedenleri Ölçeği maddelerinin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri

| İntiharı düşünme nedenleriniz; | İntihar düşüncesi (n=199) |
|--|---------------------------|
| Faktörler | Faktör Yükleri |
| Faktör 1: Kişisel memnuniyetsizlik (özdeğer=3.89 , varyans:%14.41; α=.867) | |
| 16. Kişisel özelliklerimi beğenmemek | .80 |
| 4. Dış görünüşümü beğenmemek | .80 |
| 15. Kendimi sevmemek. | .75 |
| 17. Arkadaşlarımın beni sevmemesi | .70 |
| 6. Kendime güvenmemek. | .61 |
| 7. Arkadaşlarımla anlaşamamak | .59 |
| Faktör 2: Depresif hisler (özdeğer=3.64 , varyans:%13.50; α=.833) | |
| 18. Üzgün, sıkıntılı ve kederli olmak. | .80 |
| 24. Sorunlarımı nasıl çözeceğimi bilememek | .69 |
| 19. Kendimi değersiz görmek | .66 |
| 8. Hayatın anlamsız olması | .63 |
| 27. Yalnızlık | .60 |
| 10.Haksızlığa uğramak. | .52 |
| 20. Kendimi suçlu hissetmek. | .48 |
| Faktör 3: Olumsuz yaşam olayları (özdeğer=2.91, varyans:%10.77; α=.726) | |
| 12. Tecavüze uğramak | .77 |
| 11.Tehdit edilmek | .68 |
| 13. Cinsel kimliğimle ilgili sıkıntılar | .64 |
| 25. Annem-babamın ayrılması | .55 |
| 14. Anne-babamla anlaşamamak | .51 |
| Faktör 4: Maddi sıkıntılar ve sevilen birinin kaybı(özdeğer=2.74, varyans:%10.16; α=.761) | |
| 5. Maddi sorunlar | .78 |
| 9. Borçlarım | .68 |
| 21. Ailemin maddi sorunları | .67 |
| 26. Sevdiğim birinin ölmesi | .57 |
| Faktör 5: Partneriyle ilişkilerin bozulması (özdeğer=1.99, varyans:%7.38; α=.799) | |
| 3. Kız/erkek arkadaşımın kavga etmek | .89 |
| 2. Kız/erkek arkadaşımın ayrılmak | .86 |
| Faktör 6: (özdeğer=1.39, varyans:%5.18; α=.070) | |
| 1. Sınavlardan düşük not almak | -.60 |
| 22. Ölümü merak etmek | .60 |
| 23. Alkol ve uyuşturucu kullanma | .52 |

2.3. İşlem Yolu

Araştırmanın evrenini Adnan Menderes Üniversitesi'nin Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemin, evreni temsil edebilirliğini sağlamak için Eğitim Fakültesi ve Fen Edebiyat fakültelerine ait bölümlerin seçilmesinde, farklı başarı düzeyleri ve çalışma alanları göz önünde bulundurulmuştur.

Uygulama yapılabilmesi için öncelikle Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'na, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı ve Eğitim Fakültesi Dekanlığı'na sunularak gerekli izinler alınmıştır. Gerekli yerlerden izinler alındıktan sonra Fakültelerin çeşitli bölümlerinin bölüm başkanları ve derslere giren öğretim üyeleriyle görüşülmüş, veri toplamak için uygun gün ve saatler belirlenmiştir.

Daha sonra dersliklere gidilerek katılımcılara, çalışma konusuyla ilgili bilgi verilmiş, konuyla ilgili sorunları ve soruları hakkında bilgi ve yardım alabilecekleri belirtilerek iletişim sağlayabilmeleri için araştırmacının numarası ve mail adresi hem sözel hem de bilgilendirme formunda yazılı olarak verilmiştir. Ardından gönüllü olarak katılan katılımcılara ölçeklerin uygulanma amacına ve nasıl yanıtlanacağına ilişkin açıklamalar yapılmış, bilgilerin gizliliğine özen gösterileceği belirtilmiştir.

Katılımcıların ölçekleri cevaplandırmaları 20 – 30 dakika sürmüştür. Toplam 850 veri toplanmış ancak uygun şekilde doldurulmayan 20 veri iptal edilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS, Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 ile çözümlenmiş, elde edilen verilere öngörülen analizlerin yapılması için, analizlere ait varsayımlar test edilerek verilerin analize uygun olup olmadıkları incelenmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak, verilerin normal dağılım gösterip göstermediklerine bakılmıştır. Kolmogorov – Smirnov analizinden yararlanılarak yapılan değerlendirmede verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Yapılan Karekök Dönüşümü ve Logaritmik Dönüşüme rağmen normal dağılım sağlanamaması üzerine analizlerin parametrik olmayan testlerin kullanılmasıyla gerçekleştirileceği sonucuna varılmıştır.

Katılımcıların benlik kurgusu ölçeklerinden aldıkları puanlar, ilişkisel ve özerk benlik kurgusu puanları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Literatür bilgileri göz önüne

alandığında bireylerin hem özerk hem de ilişkisel benlik kurgusu özelliklerini taşıyabileceği, bazı bireylerin özerk benlik kurgusu puanları daha yüksekken bazı bireylerin ilişkisel benlik puanlarının daha yüksek olabileceği ya da bazı bireylerin hem özerk hem de ilişkisel benlik puanlarının yüksek ya da birbirine yakın olabileceğinden hareketle benlik kurgusu ölçeğinin alt ölçeklerinden alınan puanlar temel alınarak katılımcılar, ölçek puanlarına göre kümeleme analiziyle özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Küme analizi sonucuna göre; 362 katılımcının ilişkisel benlik kurgusuna sahip olduğu, ilişkisel benlik kurgusu küme merkez değerlerinin (centroids) ilişkisel benlik ölçeği için 24,95, özerk benlik ölçeği için 23,13 olduğu; 155 katılımcının özerk benlik kurgusuna sahip olduğu, özerk benlik kurgusu küme merkez değerlerinin (centroids) ilişkisel benlik ölçeği için 19,14, özerk benlik ölçeği için 29,16 olduğu, 313 katılımcının ise özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olduğu, özerk-ilişkisel benlik kurgusu küme merkez değerlerinin (centroids) özerk benlik kurgusu ölçeği için 29,50, ilişkisel benlik kurgusu ölçeği için 28,20 olduğu bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda grupların birbirinden anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F_{ilişkisel(2,829)}=412,13, p<.05$; $F_{özerk(2,829)}=505,79, p<.05$).

Değişkenler arası analizlere geçmeden önce verilerin ortalama, standart sapma ve yüzdelik gibi tanımlayıcı istatistiklerine bakılmıştır. Daha sonra intihar düşüncesi ve girişimi olan ve olmayan katılımcılar arasında cinsiyet, aylık gelir, anne babasının yaşam durumu, anne babasının medeni durumu, şu anda yaşanılan yer açısından fark olup olmadığı Ki-kare analiziyle test edilmiştir. İntihar düşüncesi ve girişimi olan ve olmayan katılımcıların benlik kurguları (ilişkisel, özerk, özerk-ilişkisel) açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak için de Ki-kare analizi yapılmıştır. Ayrıca benlik kurgularının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığına da Ki-kare analiziyle bakılmıştır.

İntihar düşünce ve girişimi olan ve olmayan katılımcıların sosyal sorun çözme becerilerini karşılaştırmak amacıyla Mann Whitney-U testi yapılmıştır. Katılımcıların sorun çözme becerileri düzeylerine göre (düşük ve yüksek) özerk ve ilişkisel benlik kurgusu puanlarının karşılaştırılması amacıyla da Mann Whitney-U testi yapılmıştır.

Katılımcıların sahip oldukları benlik kurgusu türüne göre (özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel) sosyal sorun çözme becerileri ölçeği toplam puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis Test ile incelenmiştir. Aynı zamanda örneklem büyüklüğüne dayanarak normal dağılım varsayılmış (Özbek ve Keskin 2007, Doğan 2014)

ve anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek amacıyla Tek Yönlü ANOVA analizi ve Tukey testi yapılmıştır.

Benlik kurguları ve GGİDA puanları arasındaki ilişkide sorun çözme becerilerinin aracı bir rolü olup olmadığına Baron ve Kenny'nin (1986) aracı değişken modeline dayanarak ilk aşamada Basit Doğrusal Regresyon analizi, ardından Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapılmıştır.

Regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin çoklu normal dağılım göstermesi ve özellikle bağımlı değişkenlerin sürekli olması koşulu aranırken, lojistik regresyonda bu şartlar aranmadığından (Albayrak 2010), örneklemimizin normal dağılım göstermemesi nedeniyle, İntihar davranışları ve benlik kurgusu, sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiye Lojistik Regresyon analiziyle bakılmıştır. İntihar düşünce ve girişimlerini hangi değişkenlerin bağımsız bir şekilde yordadığını araştırmak için iki basamaklı lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada yordanan değişkenler intihar düşünceleri ve girişimleri olarak alınmış ve ilişkisel benlik kurgusu ve özerk benlik kurgusu puanları ise yordayıcı değişkenler olarak analize dahil edilmiştir. İkinci aşamada ise yordanan değişkenler sabit kalmış, yordayıcı değişkenlere ise sosyal sorun çözme toplam puanları eklenmiştir.

Sorun çözme becerileri ve benlik kurgusu türünün intihar düşüncesi ve girişimleri üzerindeki etkilerini araştırmak için SSÇE-G-K puanları "düşük" ve "yüksek" olarak, benlik kurguları da 'özerk', 'ilişkisel' ve 'özerk-ilişkisel' olarak gruplandırılmış, her altı olası bileşendeki intihar davranışlarının görülme sıklığı Ki-kare analizi ile araştırılmıştır. Söz konusu altı bileşenin GGİDA toplam puanları açısından farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis Test ile incelenmiştir. Bununla birlikte örneklem büyüklüğüne dayanarak normal dağılım varsayılmış (Özbek ve Keskin 2007, Doğan 2014) anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek amacıyla Tek Yönlü ANOVA analizi ve Tukey testi yapılmıştır.

Örneklem sayımız dikkate alındığında, normal dağılım varsayılarak (Özbek ve Keskin 2007, Doğan 2014) Hiyerarşik Regresyon, İlişkisiz örneklem için iki faktörlü (3X2) ANOVA ve Tek yönlü ANOVA analizleri yapılmıştır. Özerk benlik kurgusunun, ilişkisel benlik kurgusunun ve sosyal sorun çözme becerilerinin GGİDA toplam puanları üzerindeki etkisi Hiyerarşik Regresyon analiziyle incelenmiştir.

GGDİA toplam puanlarının, sosyal sorun çözme becerisi düzeyleri ve benlik kurgusu türlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla İlişkısiz örneklemler için iki faktörlü (3X2) ANOVA analizi yapılmıştır.

İntihar düşüncesi ve girişimi nedenleri anketinin, örneklem sayısı dikkate alınarak intihar düşüncesi nedenleri alt ölçeğine faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda belirlenen 5 faktörün, intihar davranışı, sosyal sorun çözme becerileri, özerk benlik kurgusu ve ilişkisel benlik kurgusu puanlarıyla ilişkisi Spearman Rho Testi ile incelenmiştir.

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışmanın çeşitli sınırlılıklarından ilki çalışmada kullanılan öz bildirim ölçeklerinin sınıf ortamında uygulanmış olmasıdır. Bu durum katılımcıların kendilerini olduğundan farklı gösterme eğilimlerini arttırmış olabilir.

Ölçeklerle ilgili önemli bir nokta kullanılan bazı ölçeklerin Türk kültürüne uyarlanmış ölçekler olmasıdır. Benlik kurgusu gibi kültüre duyarlı değerlendirilmelerde bu noktanın da göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra genel toplamda oldukça fazla sayıda soru bulunması katılımcılarda yorgunluk etkisi yaratmış olabilir ve bu da test alma tutumunu etkilemiş olabilir. Bu çalışmanın kesitsel bir çalışma olması, tek bir üniversitede, tek bir şehirde yapılmış olması, bulguların genel popülasyona ve farklı kültürel bölgelere genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Üniversite Öğrencilerinde İntihar Davranışının Yaygınlığı

Çalışmaya katılan öğrencilerin intihar davranışına göre dağılımı Çizelge 3.1.'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Üniversite öğrencilerinin intihar davranışına göre dağılımı

| İntihar Davranışı | n | % |
|--|-----|------|
| İntihar Düşüncesi | | |
| Yaşam boyu intihar düşüncesi | 228 | 27,5 |
| Son 12 aydaki intihar düşüncesi | 76 | 9,2 |
| Şu anki intihar düşüncesi | 32 | 3,9 |
| Yaşam boyu, son 12 aydaki veya şu an intiharı düşünenler | 227 | 27,7 |
| İntihar Girişimi | | |
| Yaşam boyu intihar girişi | 64 | 7,7 |
| Son 12 ayda intihar girişi | 18 | 2,2 |
| Yaşam boyu veya son 12 aydaki intihar girişi | 68 | 8,2 |

Yaşam boyu, son 12 ay veya şu an intiharı düşünenler birleştirildiğinde, 829 öğrencinin 227 (% 27,7)'sinin intiharı düşündüğü görülmüştür. Yaşam boyu ve son 12 ay içerisinde intihar girişiminde bulunanlar birleştirildiğinde 825 öğrencinin 68'inin (% 8,2) kendilerini öldürmek için bir girişimde bulunduğu saptanmıştır.

3.2 Üniversite Öğrencileri Arasında Benlik Kurgularının Yaygınlığı

Daha önce de belirtildiği gibi katılımcıların benlik kurguları ölçeğinin özerk benlik kurgusu ve ilişkisel benlik kurgusu alt ölçeklerinden aldıkları puanlar dikkate alınarak, katılımcıların benlik kurguları ölçek puanlarına göre benlik kurguları, yapılan kümeleme analiziyle özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerin benlik kurguları açısından dağılımı Çizelge3.2'de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Üniversite öğrencilerinin benlik kurgularına göre dağılımı

| Benlik Kurguları | n | % |
|--------------------------------|-----|------|
| İlişkisel Benlik Kurgusu | 362 | 43,6 |
| Özerk Benlik Kurgusu | 155 | 18,7 |
| İlişkisel-Özerk Benlik Kurgusu | 313 | 37,7 |

Benlik kurguları cinsiyet açısından incelendiğinde; benlik kurguları özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel olan katılımcıların cinsiyet kategorilerine göre yüzde dağılımları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Bkz. Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Benlik kurgularının cinsiyet açısından karşılaştırılması

| Benlik Kurguları: | İlişkisel | | Özerk | | Özerk-İlişkisel | | Test İstatistiği | p | Φ |
|-------------------|-----------|------|-------|------|-----------------|------|------------------|------|-------|
| | n | % | n | % | n | % | | | |
| Cinsiyet | | | | | | | | | |
| Kadın | 246 | 68,1 | 111 | 71,6 | 207 | 66,1 | $\chi^2(2)=1,43$ | 0,48 | 0,042 |
| Erkek | 115 | 31,9 | 44 | 28,4 | 106 | 33,9 | | | |

3.3. İntihar Davranışlarının Demografik Bilgilerle İlişkisi

İntihar düşünceleri olan ve olmayan katılımcıların cinsiyet, anne babasının yaşam durumu, aylık gelir, anne babasının medeni durumu, şu an yaşanılan yer ve sosyo-ekonomik düzey kategorilerine göre yüzde dağılımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

İntihar girişimleri olan ve olmayan katılımcıların cinsiyet, anne babasının yaşam durumu, şu an yaşanılan yer kategorilerine göre yüzde dağılımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte intihar girişimleri olan ve olmayan katılımcıların sosyoekonomik düzey($\chi^2_{(6)}=13,44$, $p<.05$) ve anne babanın medeni durumuna($\chi^2_{(4)}=9,28$, $p\leq.05$) göre yüzde sıklık dağılımları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre boşanmış ailelere sahip bireylerin (%10,3)ve 2500tl ve üzeri aylık gelire sahip bireylerin (%20,3)intihar girişimi yüzde sıklıkları daha yüksektir.

3.4 İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Sosyal Sorun Çözme Becerileri Açısından Karşılaştırılması

İntihar düşüncesi olanlarla olmayanlar arasında sosyal sorun çözme becerileri toplam puanı açısından anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla parametrik olmayan Mann Whitney U Testi yapılmıştır. İntihar düşüncesi olanlarla olmayanlar arasında sorun çözme becerileri açısından anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre intihar düşünceleri olan bireylerde sosyal sorun çözme becerilerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir. İntihar düşünceleri olan katılımcıların Olumsuz sorun yönelimi (NPY), Dürtüsel-Dikkatsiz Sorun Çözme tarzı (DDSÇT) ve Kaçınan Sorun Çözme (KSÇT)

tarzlarına ilişkin ortalama puanlarının intihar düşüncesi olmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. İntihar düşünceleri olan katılımcıların Sosyal Sorun Çözme becerileri toplam puanları (Top SÇ), Olumlu sorun yönelimi (OSY) alt ölçek puanlarının intihar düşüncesi olmayan öğrencilerden daha düşük olduğu saptanmıştır. Söz konusu veriler Çizelge 3.4’de verilmiştir.

İntihar girişimi olanlarla olmayanlar arasında sosyal sorun çözme becerileri açısından, Akılcı Sorun Çözme tarzı alt ölçek puanı hariç, istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Ortalamalar dikkate alındığında intihar girişimi olan katılımcıların Olumsuz sorun yönelimi, Dürtüsel-Dikkatsiz ve Kaçınan sorun çözme tarzı alt ölçek puanlarının daha yüksek olduğu, Olumlu Sorun Yönelimi ve Akılcı sorun çözme tarzı alt ölçek puanlarının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Söz konusu bulgulara ait sayısal değerler Çizelge 3.4’de verilmiştir.

Çizelge 3.4. İntihar davranışı olan ve olmayanların sosyal sorun çözme becerilerinin karşılaştırılması

| İntihar Düşüncesi | Olan (n=227) | | Olmayan (n=593) | | Z | p | d |
|-------------------|--------------|------|-----------------|------|--------|-------|------|
| | Ort. | ss | Ort. | ss | | | |
| Top SÇ | 13,07 | 2,72 | 14,23 | 2,38 | -5,62 | .000* | 0,46 |
| OSY | 13,13 | 3,74 | 14,21 | 3,67 | -3,62 | .000* | 0,29 |
| NSY | 8,96 | 4,60 | 6,94 | 4,26 | -5,76 | .000* | 0,46 |
| ASÇT | 13,19 | 3,84 | 13,87 | 3,86 | -2,23 | .025* | 0,17 |
| DDSÇT | 6,56 | 3,86 | 5,75 | 3,61 | -2,72 | .006* | 0,21 |
| KSÇT | 5,46 | 4,34 | 4,23 | 3,43 | -3,31 | .001* | 0,31 |
| İntihar Girişimi | Olan (n=68) | | Olmayan (n=757) | | Z | p | d |
| | Ort. | ss | Ort. | ss | | | |
| Top SÇ | 12,67 | 3,18 | 14,00 | 2,44 | -3,321 | .001* | 0,47 |
| OSY | 12,22 | 4,46 | 14,05 | 3,61 | -3,19 | .001* | 0,45 |
| NSY | 8,88 | 5,16 | 7,42 | 4,38 | -2,27 | .023* | 0,31 |
| ASÇT | 12,75 | 4,41 | 13,77 | 3,79 | -1,70 | .089 | 0,25 |
| DDSÇT | 7,03 | 4,15 | 5,88 | 3,64 | -2,21 | .027* | 0,29 |
| KSÇT | 5,69 | 4,61 | 4,48 | 3,65 | -2,07 | .038* | 0,29 |

*p<.05 Top SÇ: Toplam Sorun Çözme Puanı, OSY: Olumlu Sorun Yönelimi, NSY: Olumsuz Sorun Yönelimi, ASÇT: Akılcı Sorun Çözme Tarzı, DDSÇT: Dürtüsel-Dikkatsiz Sorun Çözme Tarzı, KSÇT: Kaçınan Sorun Çözme Tarzı

3.5. Benlik Kurgularının İntihar Davranışları Açısından Karşılaştırılması

Özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgularına sahip katılımcılar intihar düşüncesi ve girişimi olup olmaması açısından incelendiğinde, yüzde dağılımları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre özerk benlik kurgusuna sahip katılımcıların intihar düşüncesi yüzde dağılımlarının daha yüksek olduğu, aynı zamanda ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcıların yüzde dağılımlarının ise daha düşük olduğu (% 25,1) bulunmuştur. Benlik kurguları intihar girişimleri açısından incelendiğinde; özerk benlik kurgusuna sahip bireylerin intihar girişimi yüzde dağılımlarının daha yüksek olduğu bununla birlikte ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylerin yüzde dağılımlarının daha düşük olduğu (% 5,5) bulunmuştur (Bkz. Çizelge 3.5).

Çizelge3.5. Benlik kurgularının intihar davranışları olan ve olmayanlar açısından karşılaştırılması

| | İlişkisel | | Özerk | | Özerk-ilişkisel | | Test İstatistiği | p | Φ |
|--------------------------|-----------|------|-------|------|-----------------|------|-------------------|-------|-----|
| | n | % | n | % | n | % | | | |
| İntihar Düşüncesi | | | | | | | | | |
| Olan | 90 | 25,1 | 58 | 37,7 | 79 | 25,6 | $\chi^2 (2)=9,45$ | .009* | .11 |
| Olmayan | 268 | 74,9 | 96 | 62,3 | 229 | 74,4 | | | |
| İntihar Girişimi | | | | | | | | | |
| Olan | 20 | 5,5 | 19 | 12,3 | 29 | 9,4 | $\chi^2 (2)=7,48$ | .024* | .09 |
| Olmayan | 342 | 94,5 | 135 | 87,7 | 280 | 90,6 | | | |

3.6. Benlik Kurgularının Sosyal Sorun Çözme Becerileri Açısından Karşılaştırılması

Sosyal Sorun Çözme becerileri yüksek ve düşük olanlar arasında özerk ve ilişkisel benlik kurguları ölçek puanları açısından anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları özerk benlik puanlarının sorun çözme beceri düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Yüksek sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların özerk benlik kurgusu ölçek puanları ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir(Bkz.Çizelge3.6).

Çizelge 3.6. Benlik kurguları ve sosyal sorun çözme becerilerinin karşılaştırılması

| | Düşük SÇB (n=424) | | Yüksek SÇB (n=406) | | Z | p= | d |
|--------------|-------------------|------|--------------------|------|--------|------|------|
| | Ort. | ss | Ort. | ss | | | |
| İlişkisel BK | 24,97 | 4,41 | 25,22 | 4,68 | -1,147 | 0.25 | 0,05 |
| Özerk BK | 25,77 | 4,18 | 27,58 | 4,00 | -6,38 | 0.00 | 0,44 |

SÇB: Sorun Çözme Becerisi

Özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcılar, sosyal sorun çözme becerileri toplam puanları açısından Kruskal-Wallis testi ile değerlendirildiğinde de gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Grupların ortalamaları dikkate alındığında özerk- ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcıların SSÇE-G-K toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir (bkz. Çizelge 3.7). İstatistiksel açıdan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için örneklem büyüklüğü göz önüne alınarak normal dağılım varsayılmış ve İlişkisel Örneklem için Tek yönlü ANOVA analizi ve Tukey testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre SSÇE-G-K toplam puanlarının benlik kurgusuna göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur ($F_{(2,829)}= 24,193$, $p<.001$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; özerk-ilişkisel ve özerk benlik kurgularına sahip katılımcıların SSÇE-G-K toplam puanlarının, ilişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çizelge 3.7. Benlik kurgularının sosyal sorun çözme becerileri toplam puanları açısından Kruskal-Wallis test analizi ile karşılaştırılması

| | Özerk BK | | İlişkisel BK | | Özerk-İlişkisel BK | | χ^2 | p= |
|----------|----------|------|--------------|------|--------------------|------|----------|------|
| | Ort. | ss | Ort. | ss | Ort. | ss | | |
| SSÇE-G-K | 14,30 | 2,47 | 13,23 | 2,45 | 14,47 | 2,47 | 51,96 | 0.00 |

SSÇE-G-K: Sosyal Sorun Çözme Envanteri-Kısa Formu Puanı

3.7. Benlik Kurguları ve GGİDA Puanları Arasındaki İlişkide Sorun Çözme Becerilerinin Etkisi

Benlik kurgularının intihar davranışıyla ilişkisinde sosyal sorun çözme becerilerinin aracı bir rolü olup olmadığını incelemek amacıyla Baron ve Kenny'nin (1986) aracı değişken modeli esas alınarak, aracı değişken analizi yapılmıştır. Aracı değişken analizine yönelik adımlardan ilkinin, bağımsız değişken olan “benlik kurguları”nın aracı değişken olan “sorun çözme” üzerindeki etkisine bakılmıştır. Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde katılımcıların özerk benlik kurgusunun sosyal sorun çözme

becerilerini anlamlı şekilde yordayabildiği, ilişkisel benlik kurgusunun sosyal sorun çözme becerilerini anlamlı şekilde yordayamadığı görülmüştür. Özerk benlik kurgusu aynı zamanda sorun çözme becerilerindeki değişimin % 6'sını açıklamaktadır.

İkinci adım olarak, bağımsız değişken olan “özerk benlik kurgusu” ve aracı değişken olan “sorun çözme becerileri”nin bağımlı değişken “GGİDA puanı” üzerindeki etkisine ayrı ayrı yine doğrusal regresyon analizi ile bakılmıştır. Yapılan doğrusal regresyonda GGİDA puanını yordamada sorun çözme becerilerinin anlamlı bir değişken olduğu bulunmuştur. Sorun çözme becerileri ayrıca GGİDA puanındaki değişimin % 8'ini açıklamaktadır ($R^2=.086$, $F_{(1,829)}=79,30$, $p<.01$). Özerk benlik kurgusu ise GGİDA puanındaki değişimin yaklaşık % 1 'ini açıklamakta ($R^2=.008$, $F_{(1,829)}=7,47$, $p<.01$) ve GGİDA puanını anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta_{\text{sorunçözme}} = -.296$, $t_{(829)} = -8,905$, $p<.01$; $\beta_{\text{özerk}} = -.095$, $t_{(829)} = 2,734$, $p<.01$). Üçüncü adımda ise bağımsız değişken olan “özerk benlik kurgusu” ile aracı değişken olan sorun çözenin bağımlı değişken olan “GGİDA puanı” üzerindeki etkilerini görmek üzere çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda, sorun çözme becerileri ve özerk benlik kurgusunun GGİDA puanındaki değişimin %12'sini açıklamaktadır. Analiz sonucunda hem sorun çözme becerilerinin hem de özerk benlik kurgusunun GGİDA puanını dolayısıyla intiharı yordamada anlamlı bir etkisinin olduğu ($\beta_{\text{özerk}} = .184$, $t_{(827)} = 5,436$, $p<.001$; $\beta_{\text{sorunçözme}} = -.343$, $t_{(827)} = -10,158$, $p<.001$) görülmüştür.

Araştırmada aracı değişkenlerin rolünü incelerken, Baron ve Kenny'nin (1986) kriterleri göz önüne alınmıştır. Bu kriterlere göre, yordayı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır; aracı değişkenler ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır; hem aracı değişkenler hem de yordanan değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde, her iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olmalıdır; aracı değişkenler ve yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki artık anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır (Baron ve Kenny, 1986). Bu doğrultuda araştırmada Baron ve Kenny'nin ilk iki kriterinin karşılandığı görülmüştür (Bkz. Çizelge 3.8). Bununla birlikte 3. kriter karşılanmamaktadır. Sobel testi sonuçları da modelin önerdiği aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ($z=-5,85$, $p>.05$) göstermektedir.

Bu durum sosyal sorun çözme becerilerinin özerk benlik kurgusu ve GGİDA puanı arasındaki ilişkide aracı bir rol oynamadığını, hem özerk benlik kurgusunun hem de sosyal

sorun çözme becerilerinin GGİDA puanı üzerinde anlamlı ve ana etkisinin olduğunu düşündürmüştür.

Çizelge 3.8. Özerk benlik kurgusu ve GGİDA puanları arasındaki ilişkide sosyal sorun çözme becerisinin aracı etkisinin yordanmasına ilişkin basit ve çoklu regresyon analizi sonuçları

| Bağımsız Değişken | Bağımlı Değişken | B | SH | β | t | p | R ² |
|----------------------|------------------|-------|------|---------|---------|------|----------------|
| 1. | | | | | | | |
| özerk benlik kurgusu | sorun çözme | .157 | .020 | .260 | 7,738 | .000 | .066 |
| 2. | | | | | | | |
| sorun çözme | GGİDA puanı | -.290 | .033 | -.296 | -8,905 | .000 | .086 |
| özerk benlik kurgusu | GGİDA puanı | .056 | .020 | .095 | 2,734 | .006 | .008 |
| 3. | | | | | | | |
| özerk benlik kurgusu | GGİDA puanı | .109 | .020 | .184 | 5,436 | .000 | .117 |
| sorun çözme | | -.336 | .033 | -.343 | -10,158 | | |

GGİDA: Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi

Bununla birlikte sosyal sorun çözme becerileri ve GGİDA puanı arasındaki ilişkide benlik kurgularının da aracı bir rol oynayabileceği düşünülmüş; benlik kurgularının aracı etkisi araştırılmıştır. Sosyal sorun çözme becerilerinin ilişkisel benlik kurgusunu anlamlı olarak yordayamadığı görülmüştür. Sosyal sorun çözme becerilerinin özerk benlik kurgusunu anlamlı olarak yordadığı bulunmuş, aracı değişken olarak özerk benlik kurgusu ele alınmıştır. Tüm analizler sonucunda, bir önceki analizdekine benzer şekilde, Baron ve Kenny'nin ilk iki kriterinin karşılandığı, bununla birlikte 3. kriterin karşılanmadığı görülmüştür (Bkz. Çizelge 3.9). Bu durum özerk benlik kurgusunun sosyal sorun çözme becerileri ve GGİDA puanı arasındaki ilişkide aracı bir rol oynamadığını, hem özerk benlik kurgusunun hem de sosyal sorun çözme becerilerinin GGİDA puanını üzerinde anlamlı ve ana etkisinin olduğunu düşündürmüştür.

Yapılan analiz sonuçları göz önüne alındığında hem sosyal sorun çözme becerilerinin hem de özerk benlik kurgusunun intihar davranışı üzerinde tek başına ve anlamlı bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Çizelge 3.9. Sosyal sorun çözme becerileri ve GGİDA puanları arasındaki ilişkide özerk benlik kurgusunun aracı etkisinin yordanmasına ilişkin basit ve çoklu regresyon analizi sonuçları

| Bağımsız Değişken | Bağımlı Değişken | B | SH | β | t | p | R ² |
|----------------------|----------------------|-------|------|---------|---------|------|----------------|
| 1. | | | | | | | |
| Sorun çözme | özerk benlik kurgusu | .430 | .056 | .260 | 7,738 | .000 | .066 |
| 2. | | | | | | | |
| sorun çözme | GGİDA puanı | -.290 | .033 | -.296 | -8,905 | .000 | .086 |
| özerk benlik kurgusu | GGİDA puanı | .056 | .020 | .095 | 2,734 | .006 | .008 |
| 3. | | | | | | | |
| özerk benlik kurgusu | GGİDA puanı | .109 | .020 | .184 | 5,436 | .000 | .117 |
| sorun çözme | | -.336 | .033 | -.343 | -10,158 | | |

GGİDA: Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi

3.8. Benlik Kurgusu ve Sosyal Sorun Çözme Becerisine göre İntihar Davranışı

İntihar davranışları ve benlik kurgusu, sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiye Lojistik Regresyon analiziyle bakılmıştır. İntihar düşüncesi ve girişimlerinin bağımlı değişken olarak alındığı lojistik regresyon analizinde benlik kurgusu ve SSÇE-G-K toplam puanları yordayıcı değişken olarak analize alınmıştır. İntihar düşünceleriyle yapılan analizde kullanılan model girilen değişkenlerin intihar düşünceleriyle anlamlı bir şekilde ilişkisinin olduğunu göstermiştir ($\chi^2_{(3)}=51,95$, $p<.01$). Toplam SSÇE-G-K puanının ve özerk ve ilişkisel benlik kurgularının intihar düşüncelerini bağımsız olarak yordadığı görülmüştür. Bu model sonuçlarına göre; SSÇE-G-Ktoplam puanı 1 birim artarsa intihar düşüncesinin olma olasılığı .83kat azalmakta, ilişkisel benlik kurgusu puanı 1 birim arttıkça intihar düşüncesi olma olasılığı .96 kat azalmaktadır. Bununla birlikte özerk benlik kurgusu puanı 1 birim arttıkça intihar düşüncesi olma olasılığı 1,07 kat artmaktadır (Bkz. Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10. Üniversite öğrencileri arasında intihar düşünceleri ve girişimlerinin yordayıcıları

| Yordayıcı Değişken | B | SH ^a | Wald | SD ^c | RO ^b | p | %95 Güven |
|----------------------------|-------|-----------------|---------|-----------------|-----------------|-------|-------------|
| | | | | | | | Aralığı |
| İntihar Düşünceleri | | | | | | | |
| SSÇE-G-K toplam puanı | -0,18 | .032 | 32,967 | 1 | 0,83 | .000* | 0,78 - 0,88 |
| Özerk BK puanı | 0,07 | .020 | 12,015 | 1 | 1,07 | .001* | 1,03 - 1,11 |
| İlişkisel BK puanı | -0,04 | .018 | 5,038 | 1 | 0,96 | .025* | 0,92 - 0,99 |
| Sabit | -0,97 | .078 | 151,367 | 1 | 0,38 | .000 | |
| İntihar Girişimleri | | | | | | | |
| SSÇE-G-K toplam puanı | -0,19 | .048 | 16,630 | 1 | 0,82 | .000* | 0,75 - 0,90 |
| Özerk BK puanı | 0,12 | .033 | 13,056 | 1 | 1,13 | .000* | 1,05 - 1,20 |
| İlişkisel BK puanı | -0,09 | .028 | 10,782 | 1 | 0,91 | .001* | 0,86 - 0,96 |
| Sabit | -2,41 | .127 | 362,354 | 1 | 0,09 | .000 | |

^aStandart Hata; ^bRisk Oranı; ^cSerbestlik Derecesi, SSÇE-G-K: Sosyal Sorun Çözme Envanteri-Kısa Formu,

BK: Benlik Kurgusu

*p<.05

İntihar girişimleri için yapılan ikinci lojistik regresyon analizindeki model girilen değişkenlerin intihar girişimleriyle anlamlı bir biçimde ilişkisinin olduğunu göstermiştir ($\chi^2_{(3)}=40,91$, $p<.01$). SSÇE-G-K toplam puanı ve özerk ve ilişkisel benlik kurgularının intihar girişimlerini bağımsız bir şekilde yordayabildiği görülmektedir, Bu model sonuçlarına göre; SSÇE-G-K toplam puanı 1 birim artarsa intihar girişiminin olma olasılığı .82 kat azalmakta, ilişkisel benlik kurgusu puanı 1 birim arttıkça intihar girişimi olasılığı .91 kat azalmakta, özerk benlik kurgusu puanı 1 birim arttıkça intihar girişimi olasılığı 1,13 kat artmaktadır (Bkz. Çizelge 3.10).

3.9. Farklı Sorun Çözme Düzeyleri ve Benlik Kurgusu Türlerine Göre İntihar Düşüncesi ve Girişimlerinin Sıklığı

Sorun çözme becerileri ve benlik kurgularının, intihar düşüncesi ve girişimleri üzerindeki etkilerini araştırmak için, SSÇE-G-K puanları ortalamasının altında puan alanlar "düşük", üzerinde puan alanlar ise "yüksek" sorun çözme becerisine sahip olarak gruplandırılmıştır. Benlik Kurgusu ölçeğinin alt boyutlarından alınan puanlar temel alınarak kümeleme analiziyle benlik kurguları da özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel benlik

kurguları olarak gruplandırılmıştır. Benlik kurgusu ve sorun çözme becerileri kombinasyonundan altı olası birleşen oluşturulmuş, bu birleşenlerde intihar davranışlarının görülme sıklığı ki-kare yöntemiyle test edilmiştir. Analiz sonucunda sorun çözme ve benlik kurgusu birleşeni ile intihar düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($\chi^2_{(5)}=31,11$, $p<.01$). Sırayla özerk benlik kurgusu düşük sorun çözme becerileri ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu düşük sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların intihar düşüncesi yüzde dağılımlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Verilere ilişkin sayısal değerler Çizelge 3.11’de verilmiştir.

Çizelge 3.11. Benlik kurgusu-sorun çözme birleşenlerinin intihar davranışı açısından dağılımı

| İntihar Davranışı | | |
|------------------------------|----------|--------------|
| İntihar Düşünceleri | n | Yüzde |
| Özerk BK Düşük SÇ | 32 | 48,5 |
| Özerk BK Yüksek SÇ | 26 | 29,5 |
| İlişkisel BK Düşük SÇ | 66 | 29,3 |
| İlişkisel BK Yüksek SÇ | 24 | 18,0 |
| Özerk-İlişkisel BK Düşük SÇ | 44 | 35,2 |
| Özerk-İlişkisel BK Yüksek SÇ | 35 | 19,1 |
| İntihar Girişimleri | | |
| | n | % |
| Özerk BK Düşük SÇ | 8 | 12,1 |
| Özerk BK Yüksek SÇ | 11 | 12,5 |
| İlişkisel BK Düşük SÇ | 18 | 07,9 |
| İlişkisel BK Yüksek SÇ | 2 | 01,5 |
| Özerk-İlişkisel BK Düşük SÇ | 15 | 11,9 |
| Özerk-İlişkisel BK Yüksek SÇ | 14 | 07,7 |

Benzer şekilde, sorun çözme ve benlik kurgusu birleşeni ile intihar girişimleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(5)}=13,77$, $p<.05$). Buna göre sırayla özerk benlik kurgusu yüksek sorun çözme becerileri, özerk benlik kurgusu düşük sorun çözme becerileri ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu düşük sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların intihar girişimi yüzde sıklık dağılımları anlamlı düzeyde yüksektir (Bkz. Çizelge 3.11). Buna göre intihar düşünceleri ve girişimi üzerinde özellikle düşük sorun çözme becerilerinin ve özerkliğın etkisi olduğu söylenebilir.

Söz konusu 6 birleşenin gözden geçirilmiş intihar davranışı ölçeği puanları üzerindeki etkisi Kruskal Wallis Test ile incelenmiştir. Analiz sonuçları gözden geçirilmiş intihar davranışları ölçeğinden alınan puanların bileşenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($\chi^2_{(5)}= 62,38$, $p<.01$). Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek intihar puanını alan grubun özerk benlik kurgusuna ve düşük sorun çözme becerilerine sahip olan grup olduğu (ort= 5,91, ss=2,72) görülmektedir. Analiz sonuçları Çizelge 3.12’de verilmektedir.

Çizelge 3.12. Benlik kurgusu ve sorun çözme birleşenlerinin GGİDA puanları üzerindeki etkisinin incelenmesi

| Birleşen | n | Ort. | SS | sd | χ^2 | p |
|------------------------------|-----|------|------|----|----------|------|
| Özerk BK Düşük SÇ | 66 | 5,91 | 2,72 | | | |
| Özerk BK Yüksek SÇ | 89 | 4,66 | 2,42 | | | |
| İlişkisel BK Düşük SÇ | 229 | 4,93 | 2,48 | 5 | 62,381 | .000 |
| İlişkisel BK Yüksek SÇ | 133 | 3,90 | 1,37 | | | |
| Özerk-İlişkisel BK Düşük SÇ | 129 | 5,64 | 3,13 | | | |
| Özerk-İlişkisel BK Yüksek SÇ | 184 | 4,25 | 2,14 | | | |

Kruskal Wallis analizi sonucunda intihar davranışları ölçeğinden alınan puanların bileşenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için örneklem büyüklüğü göz önüne alınarak normal dağılım varsayılmış ve Tek yönlü ANOVA analizi ve Tukey testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre gözden geçirilmiş intihar davranışları ölçeğinden alınan puanların bileşenlere göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur ($F_{(5,830)}=11,762$, $p<.01$).

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; özerk benlik kurgusu ve düşük sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların gözden geçirilmiş intihar davranışı ölçek puanlarının (ort= 5,91), özerk benlik kurgusu ve yüksek sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların (ort= 4,66), ilişkisel BK ve düşük sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların (ort=4,93), ilişkisel BK ve yüksek SÇB sahip katılımcıların (ort=3,90) ve özerk-ilişkisel BK ve yüksek SÇB sahip katılımcıların puanlarından (ort= 4,25) anlamlı düzeyde farklılaştığı ve daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte özerk- ilişkisel BK ve düşük SÇB sahip katılımcıların GGİDA puanlarının (ort= 5,64), özerk BK ve düşük SÇB sahip katılımcıların puanlarından istatistiksek açıdan farklılaşmadığı bulunmuştur.

Ayrıca İlişkisel BK ve yüksek SÇB, özerk-ilişkisel BK ve yüksek SÇB, özerk BK ve yüksek sorun çözme becerilerine sahip katılımcıların GGİDA puanlarının benzer ve diğerlerinden daha düşük olduğu bulunmuştur.

3.10.İntihar Davranışının Yordayıcıları olarak Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme

İlişkisel Benlik Kurgusu, Özerk Benlik Kurgusu ve sosyal sorun çözme becerilerinin, gözden geçirilmiş intihar ölçeği puanları üzerindeki etkisini incelemek üzere 1. adımda İlişkisel Benlik Kurgusu 2. adımda Özerk Benlik Kurgusu ve son olarak da Sosyal Sorun Çözme Becerileri modele dahil edilerek Hiyerarşik Regresyon analizi yapılmıştır. Çizelge 3.13'deki F değeri modelimizin bir bütün olarak her düzeyde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 3.13. İntihar davranışı üzerinde etkileri olan değişkenlere ait hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

| Model | Yordayan | R ² | β | SH | t | p |
|-------|--------------|----------------|-------|-------|-------|--------|
| 1 | (Sabit) | .007 | -.085 | .48 | 12,33 | .000* |
| | İlişkisel BK | | | .02 | -2,46 | .014* |
| 2 | (Sabit) | .018 | -.094 | .69 | 6,36 | .000* |
| | İlişkisel BK | | | .02 | -2,71 | .007* |
| | Özerk BK | | | .102 | 2,95 | .003* |
| 3 | (Sabit) | .126 | -.085 | .72 | 10,41 | .000* |
| | İlişkisel BK | | | .018 | -2,60 | .009* |
| | Özerk BK | | | .190 | 5,628 | .000* |
| | Sorun Çözme | | | -.341 | .033 | -10,12 |

*p< .05

Hiyerarşik Regresyon sonuçlarına göre intihardaki % 0,6 değişim, modele dahil ettiğimiz İlişkisel Benlik Kurgusu tarafından açıklanmaktadır. İlişkisel ve Özerk Benlik Kurgusu birlikte modele dahil edildiğinde intihardaki değişimin yaklaşık %2'sini açıklarken, İlişkisel, Özerk Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme birlikte modele dahil edildiğinde model, intihardaki değişimin % 12'sini açıklamaktadır.

3.11. Benlik Kurgusu, Sorun Çözme ve İntihar Davranışı Arasındaki İlişkiler

Sosyal sorun çözme becerileri(düşük/yüksek), ve sahip olunan benlik kurgusunun(özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel) intihar davranışıyla ilişkisi İlişkisel Örneklemeler için İki Faktörlü(3X2) ANOVA analiziyle incelenmiştir. Sosyal sorun çözme becerileri düşük olan katılımcıların gözden geçirilmiş intihar davranışı ölçeği puan ort=5,30 ve sosyal sorun çözme becerileri yüksek olan katılımcıların ort= 4,23 'tür. Bu iki grubun GGİDA ortalama puanı arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur($F_{(1, 424)}=45.20, p<.05, \eta^2=0,05$). Katılımcıların sahip oldukları sorun çözme becerileri intihar davranışı üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmaktadır. Katılımcıların gözden geçirilmiş intihar davranışları ölçeğinden aldıkları puanların sahip oldukları benlik kurgularına göre de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur($F_{(2,830)}=7,87, p< .05, \eta^2=0,02$). Özerk benlik kurgusuna sahip olan katılımcıların GGİDA ortalama puanları(ort =5,19), diğer benlik kurgularına sahip olan katılımcılardan ($Ort_{ilişkisel}= 4,56, Ort_{özerk-ilişkisel}=4,82$), özellikle ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan katılımcılardan daha yüksektir. Sosyal sorun çözme becerileri düzeylerinin ve sahip olunan benlik kurgusu türünün, GGİDA toplam puanı üzerinde ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulunmuştur($F_{(2,829)}=.43 p>.05, \eta^2= 0.001$).

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre ise özerk benlik kurgusuna sahip katılımcıların(ort =5,19) ilişkisel benlik kurgusuna(ort= 4,56) sahip olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek GGİDA puanlarına sahip oldukları görülmüştür($p<.05$). Aynı zamanda sorun çözme becerileri düşük olanların (ort =5,30), sorun çözme becerileri yüksek olanlara (ort =4,23) göre anlamlı düzeyde daha yüksek GGİDA puanları olduğu görülmektedir.

3.12. İntihar Davranışlarının Nedenleri ve Diğer Değişkenlerle İlişkisi

İntihar Nedenlerine ilişkin anket için yapılan faktör analizi sonucunda kişisel memnuniyetsizlik, depresif hisler, olumsuz yaşam olayları, maddi sıkıntılar ve partneri ile ilişkilerin bozulması olmak üzere 5 faktör olduğu bulunmuştur. Söz konusu faktörlerin intihar davranışı, sorun çözme becerileri ve benlik kurgularıyla ilişkileri Spearman Rho Testi ile incelenmiştir. Analiz sonucuna göre kendinden memnuniyetsizlik nedeniyle intiharı düşünmenin sosyal sorun çözme becerileri ve özerk benlik kurgusuyla eksi yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Depresif hisler nedeniyle intiharı düşünmenin sosyal sorun çözme becerileri ile eksi yönde ve GGİDA puanlarıyla artı yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Olumsuz yaşam olayları nedeniyle intiharı düşünme ise sosyal sorun çözme becerileri ile eksi yönde anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Maddi sıkıntılar nedeniyle intiharı düşünmenin sosyal sorun çözme becerileri ile eksi yönde, GGİDA puanlarıyla artı yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Partneriyle ilişkilerin bozulması nedeniyle intiharı düşünmenin de sosyal sorun çözme becerileri ile eksi yönde, GGİDA puanlarıyla artı yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Verilere ilişkin sayısal değerler Çizelge 3.14’de verilmiştir.

Çizelge 3.14. İntihar düşüncelerinin nedenlerine ilişkin faktörler ve BK, SÇ ve GGİDA ilişkisi

| | Faktör 1 | Faktör 2 | Faktör 3 | Faktör 4 | Faktör 5 |
|---------------------------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|
| İlişkisel BK^a | .142 | .062 | -.004 | .017 | .004 |
| Özerk BK | -.164** | .010 | .056 | .054 | .005 |
| SÇ^b | -.456** | -.410** | -.238** | -.193** | -.148* |
| GGİDA^c | .189* | .423** | .121 | .275** | .192** |

**p<.01, *p<.05

^aBK: Benlik Kurgusu, ^bSorun Çözme, ^c Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışı Anketi, Faktör1=Kişisel memnuniyetsizlik, Faktör2=Depresif hisler, Faktör3=olumsuz yaşam olayları, Faktör4=maddi sıkıntılar,Faktör5= partneriyle ilişkilerin bozulması.

İntihar girişiminin nedenleri açısından incelendiğinde ise kendinden memnuniyetsizlik nedeniyle intihar girişiminde bulunmanın sosyal sorun çözme becerileri ve ilişkisel benlik kurgusu ile eksi yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Depresif hisler nedeniyle intihar girişiminde bulunmanın da sosyal sorun çözme becerileri ile eksi yönde ve GGİDA puanlarıyla artı yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Olumsuz yaşam olayları, maddi sıkıntılar ve partneri ile ilişkilerin bozulması nedeniyle intihar girişiminde bulunmanın diğer değişkenlerle istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı bulunmuştur. Verilere ilişkin sayısal değerler Çizelge 3.15’de verilmiştir.

Çizelge 3.15. İntihar girişimlerinin nedenlerine ilişkin faktörler ve BK, SÇ ve GGİDA ilişkisi

| | Faktör 1 | Faktör 2 | Faktör 3 | Faktör 4 | Faktör 5 |
|---------------------------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|-----------------|
| İlişkisel BK^a | -.458** | .287 | -.006 | .161 | .184 |
| Özerk BK | -.185 | .021 | .036 | .115 | .065 |
| SÇ^b | -.372* | -.433** | -.116 | -.222 | -.297 |
| GGİDA^c | .186 | .381* | .027 | .263 | .250 |

**p<.01, *p<.05

^aBK: Benlik Kurgusu, ^b Sorun Çözme, ^c Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışı Anketi, Faktör1=Kişisel memnuniyetsizlik, Faktör2=Depresif hisler, Faktör3=olumsuz yaşam olayları, Faktör4=maddi sıkıntılar, Faktör5= partneriyle ilişkilerin bozulması.

4. TARTIŞMA

Son yıllarda giderek artan oranlarda meydana geldiği araştırmalarla da gösterilen intihar olaylarında, psikolojik, sosyolojik ve biyolojik pek çok faktör etkili olmaktadır. Bireycilik ve toplulukçuluk gibi temel kültürel değerlerin de kişilerin yaşadıkları sıkıntı ya da zorluklarda intihara bir seçenek olarak yönelmelerinde etkisi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bireylerin benlik kurgusu gelişimi ile intihar davranışları arasındaki ilişkileri araştırmak önemlidir. Bununla birlikte intihar davranışları olan bireylerin yetersiz sorun çözme becerilerine sahip olduğu da bilinmektedir.

İlgili alan yazın incelendiğinde; intihar davranışının kültürel değerler ve benlik kurgularıyla ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcut olmakla birlikte; benlik kurguları, bireyci-toplulukçu kültürel değerlerin sorun çözme becerileriyle ilişkisini araştıran çalışmaların yurtdışında sınırlı sayıda olduğu, ülkemizde ise bu konuyu ele alan çalışmanın olmadığı saptanmıştır.

Çalışmamızın amacı benlik kurgularının intihar düşünce ve davranışları ve sorun çözme becerileriyle ilişkisini araştırmak ve konuyla ilgili alan yazına katkı sağlamaktır.

4.1. İntihar Davranışı Oranları

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin intihar davranışları dağılımına bakıldığında % 27,7'sinin intiharı düşündüğü, % 8,2'sinin intihar girişiminde bulunduğu, % 27,8'inin de hayatlarında en az bir kez intihar davranışı (düşünce ya da girişim) olduğu saptanmıştır. Çalışmamıza benzer şekilde daha önceki intihar girişimlerinin yanı sıra intihar düşüncelerinin varlığını ve gelecekte olabilme ihtimalini değerlendiren benzer çalışmalar incelendiğinde intihar düşünce ve davranış oranlarında artış görülmektedir.

Eskin ve arkadaşlarının (2005) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin % 41,3'ünün yaşamlarında en az bir defa ve % 14,3'ünün ise son on iki ay içerisinde kendilerini öldürmeyi düşündükleri, % 6,8'inin yaşamlarında en az bir defa ve % 1,3'ünün ise son on iki ay içerisinde intihar girişiminde bulunduğu saptanmıştır. Gürkan ve Dirik (2009) tarafından 385 üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir araştırmada intihar düşünce ve davranış oranının % 12,99'a kadar ulaştığı bulunmuştur. Çalışmamızda bu oran % 27,8 olarak saptanmıştır.

Bu sonuçlar ve ülkemizde yapılan diğer çalışmaların sonuçları da Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin intihar düşüncelerinin göz ardı edilemeyecek düzeyde olduğunu göstermektedir (Eskin ve ark 2005, Gürkan ve Dirik 2009).

4.2. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Kurguları

Araştırmaya katılan 830 üniversite öğrencisinin % 43,5'i (362 kişi) ilişkisel benlik kurgusuna, % 37,7'si (313 kişi) ilişkisel-özerk benlik kurgusuna, % 18,7'si (155 kişi) ise özerk benlik kurgusuna sahiptir. Benzer şekilde Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarda (Tuncer 2005, Dost 2006, Özdemir ve Çok 2011) da ilişkisel benlik kurgusu ortalamalarının diğer iki benlik kurgusu ortalamalarından yüksek olduğu, bununla birlikte ilişkisel benlik kurgusu ortalamalarının özerk-ilişkisel ortalamalarına yakın olduğu bulunmuştur. Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada özerk-ilişkisel benlik kurgusu ortalamasının diğer iki benlik kurgusundan, ilişkisel benlik kurgusu ortalamasının da özerk benlik kurgusu ortalamasından yüksek olduğu bulunmuştur (Morsünbül 2013). Türkiye'de Cumhuriyet sonrası hızlı modernleşme ile birlikte toplumsal ve kültürel dinamikler açısından hızlı değişimler yaşanmıştır. Bu değişimle birlikte kişilerarası ilişkilerin aile bağlarının önemini hala sürdürdüğü ancak özerkliğe de geçmiş zamanlara göre daha fazla önem verildiği belirtilmektedir (Harlak 2012). Çalışmamızda da ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu yüzdelerinin daha yüksek olması bu değerlendirmeyi desteklemektedir.

4.3. Benlik Kurgusu, İntihar ve Sorun Çözme Becerileri

Benlik kurgusu ve intihar davranışları arasındaki ilişkide sorun çözme becerilerinin aracı bir rol oynadığına ilişkin hipotezimiz desteklenmemiştir. Sorun çözme becerilerinin benlik kurguları ve intihar davranışı ilişkisinde aracı rolünün araştırıldığı analizler sonucunda; benlik kurguları ve intihar davranışları ilişkisinde sosyal sorun çözme becerilerinin aracı bir rolü olmadığı, hem benlik kurgularının hem de sorun çözme becerilerinin intihar davranışı üzerinde tek başına istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Sorun çözme becerileri ve benlik kurgularının intihar düşünce ve girişimiyle ilişkisini incelemek amacıyla yapılan lojistik regresyon analiz sonuçları, sorun çözme becerileri düzeyinin, ilişkisel ve özerk benlik kurgularının intihar davranışını yordamada anlamlı değişkenler olduğunu göstermektedir.

Bulgulara göre sosyal sorun çözme becerileri 1 birim artarsa intiharı düşünme olasılığı .83 kat azalmakta, intihar girişimi olasılığı .82 kat azalmakta, ilişkisel benlik kurgusu puanı 1 birim artarsa intiharı düşünme olasılığı .96 kat azalmakta, intihar girişimi olasılığı .91 kat azalmaktadır. Bununla birlikte özerk benlik kurgusu puanı 1 birim artarsa intiharı düşünme olasılığı .101 kat, intihar girişiminde bulunma olasılığı .113 kat artmaktadır (Bkz. Çizelge 3.10). Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucu da hem benlik kurgularının hem de sorun çözme becerilerinin intihar davranışını yordadığını göstermektedir. Bu analiz sonuçları, benlik kurgularının ve sorun çözme becerilerinin intihar davranışlarıyla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir.

4.4. Benlik Kurgusu ve İntihar

İntihar düşünce ve girişimleri varlığının benlik kurgusuna göre farklılık gösterdiğine ilişkin hipotezimiz desteklenmiştir. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların benlik kurguları, intihar düşünce ve girişimleri açısından incelendiğinde anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur. Yüzde dağılımları açısından bakıldığında; özerk benlik kurgusuna sahip katılımcıların hem intihar düşüncesi hem de intihar girişiminde bulunma yüzde dağılımlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlişkisel benlik kurgusuna sahip katılımcıların da intihar düşünce ve girişimi yüzde dağılımlarının anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur. Bu bulgular özerk benlik kurgusuna sahip bireylerin daha fazla intihar düşünce ve girişimi bildireceği ve ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylerin daha az intihar düşünce ve girişimi bildireceği yönündeki hipotezlerimizi desteklemektedir.

Aynı zamanda katılımcıların intihar davranışları ölçeğinden aldıkları puanların sahip oldukları benlik kurgularına göre de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Buna göre özerk benlik kurgusuna sahip olan katılımcıların intihar davranışları ölçeği puanları daha yüksektir. Ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalar bireyci topluluklarda ve bireyci değerlere sahip olan kişilerde intihar davranışlarının daha sık olduğunu göstermektedir (Levine ve Norenzayan 1999, Scott ve ark 2004, Regner ve Chabrol 2010, Banza 2012, Eskin 2013). Bu bilgiler özerkliğin intihar açısından önemli bir risk faktörü olabileceğini göstermektedir.

Ülkemizde yapılan benzer bir çalışma da lise öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada bulgularımıza benzer şekilde, intihar düşüncesi ve girişimi olan bireylerin özerk benlik kurgusu puanlarının yüksek olduğu, intihar düşüncesi, girişimi ve intihar davranışı olmayan bireylerin ise ilişkisel benlik kurgusu puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Yavuz 2013).

Bizim çalışmamızda farklı olarak intihar girişimi açısından incelendiğinde hem özerk hem de özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olanların yüzde dağılımları yüksek bulunmuştur. İntihar girişiminde bulunanların % 42,6'sının özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olduğu saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunanların özerk-ilişkisel benlik kurgusu yüzde dağılımlarının fazla olması, benliğin özerklik yanının intihar davranışı üzerinde risk oluşturmasıyla ve benliğin ilişkisel yanının sosyal destek sağlamak amacıyla intiharı bir yardım çağrısı olarak görmesiyle açıklanabilir.

Alan yazında bireycilik ve toplulukçuluk gibi iki temel kültürel değerın intihar sürecinde dolaylı olarak belirleyici olduğu belirtilmektedir (Scott 2004, Regner ve Chabrol 2010, Eskin 2013). Eskin (2013) bireycilik ve toplulukçuluğun intihar sürecinin başlamasına iki şekilde katkı sağlayabileceğini ifade etmektedir. Bunlardan birincisi; olumsuz yaşam olaylarıyla karşılaşıldığında ya da olumsuz yaşam olaylarının etkisi altında kalındığında bireyci değer yönelimi olan bireylerin, olaya ilişkin şahsi sorumluluk hissedebilmesi ve kendisinden utanabilmesidir. Söz konusu bu durumun bireylerin kızgınlık, umutsuzluk ve mutsuzluk hissetmelerini daha da arttırabileceği düşünülmektedir. Öte yandan toplulukçu değer yönelimine sahip bireylerin olumsuz yaşam olaylarıyla karşılaşıldığında ya da olumsuz yaşam olaylarının etkisi altında kalındığında sorumluluğu diğerlerine ya da durumlara atfedebildiği ve bunun da kızgınlık, umutsuzluk ve mutsuzluk hissetme etkisini azalttığı düşünülmektedir (Eskin 2013). İkincisi, bireycilik ve toplulukçuluğun ölümcül olmayan intihar davranışında bulunan kişilere karşı sosyal tutumlar üzerinde bir etki ortaya çıkarabileceğidir (Eskin 2013). Toplulukçu değerlere sahip kişilerin intihara karşı daha az olumlu ve onaylayıcı tutum sergilemekle birlikte intihar eden kişiye karşı daha fazla kabullenici davrandıkları, onların diğerleriyle intiharla ilgili problemlerini konuşmaları gerektiğine inandıkları bilinmektedir (Eskin 1995, 2013). Ayrıca intihar girişiminde bulunan bireylerin önemli bir kısmının aslında ölmek istemedikleri, yaptıkları davranışın yalnızca bir yardım çağrısı olabileceği belirtilmektedir (Ertemir ve Ertemir 2003, Özgüven ve ark 2003a, b).

İntihar davranışlarının ele alındığı bir çalışmada, kişilerin büyük çoğunluğunun aslında sorunları ile baş edebilmek için yardım aradıkları, ancak beklenen yardımı bulamadıkları anda yardım arayışlarını dramatik, dikkat çekici bir davranış olan intihar girişimi ile ifade ettikleri belirtilmiştir (Özgüven ve Sayıl 2011).

Markus ve Kitiyama (1991) tarafından özerk benlik kurgusuna sahip bireylerin kendini başkalarından ayırmış hissettiği ve bunu sürdürdüğü; ayrıca kendi içsel ihtiyaçlarına, düşünce ve duygularına önem verdikleri ve davranışlarını da bu yönde düzenledikleri belirtilmiştir. Dolayısı ile özerk bir bireyin kendi içsel ihtiyaçları ile ilgili bir sorun ile karşılaştığında kaldırabileceğinin üzerinde ruhsal acı yaşayabileceği ve intihar seçeneğine yönelebileceği söylenebilir.

Çalışmamızda hem intihar düşüncesi hem de intihar girişimi olmayan kişilerin ilişkisel benlik kurgusuna sahip olduğu bulunmuştur. Bu bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Goldston ve ark 2008, Yavuz 2012, Eskin 2013). İntihar riski taşıyan bireyler için toplulukçu kültürde yaşamının ve ilişkisel olmanın koruyucu faktör olabileceği belirtilmektedir (Goldston ve ark 2008). Goldston ve arkadaşlarına (2008) göre, toplulukçuluk veya insanlar arasında karşılıklı bağımlılık, destek ya da intihar davranışları için riski azaltan aidiyet hissini sağlamaktadır. İlişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin daha çok sosyal destek ağına sahip olması, aidiyet hissini göz önüne alındığında ilişkisel benlik kurgusunun intihar davranışı için koruyucu bir faktör olabileceği söylenebilir. Eskin (2003) de kültürün ve değer yargılarının intihar sürecinde sosyal destek gibi koruyucu ve risk etmenleri üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, bireyci değerlere sahip kişilerin sosyal destek arama eğiliminde olmadıkları, sosyal destekten daha az memnun oldukları (Scott ve ark 2004), farklı kültür ve topluluklarla yapılan çalışmalarda sosyal desteğin intihar için önemli olduğu (Berman ve Jobes 1991, Tüzün 1997, Seydioğlu 2002, Vanderhorst ve McLaren 2005, Chioqueta ve Stiles 2007, Eskin ve ark 2007a, Goldston 2008, Arsel 2010, Arsel ve Batıgün 2011, Kleiman ve Lui 2013) görülmektedir. Yakın ve destekleyici kişilerarası ilişkilere sahip olmanın intihar davranışları için koruyucu bir faktör olduğu (Cole ve ark 1992, Baumeister ve Leary 1995, Rubenstein ve ark 1989: akt. Yang ve Clum 1996, Joiner 2002) bilinmektedir. Grup aidiyeti ve kişilerarası ilişkilerin önemli olması nedeniyle ilişkisel benlik kurgusunun intihar davranışlarında koruyucu bir faktör olduğu söylenebilir.

4.5. Sorun Çözme ve İntihar

Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, benlik kurguları intihardaki değişimin %2'sini açıklarken, sorun çözme becerilerinin modele dahil edilmesiyle intihardaki değişimin %12'sinin açıklandığı görülmektedir. Bu durumdan hareketle söz konusu değişkenlerin tümünün intihar üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, bununla birlikte, intihar üzerinde en fazla etkisi olan değişkenin sorun çözme becerisi olduğu söylenebilir.

Analiz sonuçları sorun çözme becerilerinin intihar davranışı üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığını, sosyal sorun çözme becerileri puanları arttıkça intihar davranışı ölçeği puanlarının azaldığını göstermektedir. Bu bulgu alan yazındaki bilgilerle uyumludur. Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde, ülkemizde üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda da intihar olasılığının sosyal sorun çözme becerileri tarafından anlamlı olarak yordandığı bulunmuştur (Emir 2010, Öksüz ve Bilge 2014). Sorun çözme becerilerindeki yetersizliğin intihar davranışlarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Ergenler, genç yetişkinler, üniversite öğrencileri ve psikiyatrik hastalarla yapılan birçok farklı çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Dixon ve ark 1991, Priester ve Clum 1993, Sadowski ve Kelly 1993, Clum ve Febbraro 1994, Rudd ve ark 1994, Chang 1998, Or 2003, Eskin 2006, Eskin ve ark 2007a, b, Özver 2010, Dour ve ark 2011; Levonson ve Neuringer 1971, Rotheram-Borus ve ark 1990, Schotte ve Clum, 1987, Weishaer 1996: akt. Eskin 2011). Ayrıca araştırma bulguları, sorun çözme becerisi düzeyinin intihar girişimlerini yinelemeyle de ilişkili olduğunu göstermektedir (McAuliffe ve ark 2002).

Sorun çözme becerisi intihar bağlamında baş etme becerilerinin en önemlisidir. Zorluklar yaşayan ve intihar davranışında bulunan kimselerin işlevsel sorun çözme becerilerinin düşük olduğu konuyla ilgili ortak görüştür (Dixon ve ark 1994, Pollock ve Williams 1998, Eskin 2006). Eskin (2011) intihar davranışında bulunan kişilerin sorunla karşılaştıklarında alternatif çözümler üretebilme ve ürettikleri çözümleri uygulamada gösterdikleri beceri eksiklerinin yanı sıra, intiharı karşılaşılan sorunun bir çözümü olarak görme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Çalışmalar da bu görüşü destekler niteliktedir (Eskin 1997; Linehan ve ark 1987, Orbach ve ark 1987: akt. Eskin 2011).

Bir sorunun çözümü, kişinin sorunla ilgili farklı seçenekleri göz önüne alabilmesini ve yaratıcı çözümler üretmesi gerektirmektedir (Eskin 2011).

Platt ve ark intihar girişiminde bulunan kişilerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak değişik çözüm seçeneklerini üretmediklerini belirtmektedirler (Platt ve ark 1975: akt. Eskin 2011). Bununla birlikte intihar girişiminde bulunan ergenlerin de sorunlar karşısında intihar girişiminde bulunmayanlar kadar çözüm önerileri üretebildikleri ancak sorunlarıyla baş etmede ürettikleri çözümlerden daha azını gerçek anlamda kullandıkları bulunmuştur (Wilson ve ark 1995).

Ülkemizde üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda işlevsel olmayan başa çıkma becerilerinin intihar düşüncesi ve girişimi olasılığını arttırdığı (Gürkan ve Dirik 2009, Şahin ve Durak-Batıgün 2009, Erkuş 2011), baş etme yollarından iyimser/sosyal destek arayıcı baş etme yolunu kullanmanın ve problem odaklı baş etmenin intihar davranışlarıyla eksi yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Gürkan ve Dirik 2009).

İntihar düşünce ve girişimi olan katılımcılarda sosyal sorun çözme becerilerinin intihar düşünce ve girişimi olmayan katılımcılardan daha düşük olduğuna ilişkin hipotezimiz desteklenmiştir. İntihar düşüncesi/girişimi olanlar ve olmayanlar sosyal sorun çözme becerileri alt ölçek puanları açısından karşılaştırıldığında istatistiksel açıdan anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Buna göre intihar düşüncesi olan katılımcıların olumlu sorun yönelimi ve toplam sorun çözme puanları, intihar düşüncesi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşüktür. İntihar girişimi olan katılımcıların da olumsuz sorun yönelimi puanları intihar girişimi olmayanlardan yüksektir. İntihar düşünceleri ve girişimi olan katılımcıların Olumsuz Sorun yönelimi (NPY), Dürtüsel Sorun Çözme tarzı (DDSCİT) ve Kaçınan Sorun Çözme (ASÇT) tarzlarına ilişkin ortalama puanlarının intihar düşüncesi ve girişimi olmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde çalışmalar da bulgularımızla paralellik göstermektedir. Olumlu ve olumsuz sorun yöneliminin intihar düşünceleriyle ilişkili olduğu (D'Zurilla ve ark 1998), kaçınan sorun çözme tarzının üniversite öğrencilerinde intihar düşüncesini bağımsızca yordadığı (Clum ve ark 1997) intihar olasılığını en iyi yordayan sosyal sorun çözme bileşenin ise olumsuz sorun yönelimi olduğu (Dixon ve ark 1991, Emir 2010, Öksüz ve Bilge 2014) bildirilmektedir.

Oluşturulan sorun çözme ve benlik kurgusu bileşeni ile intihar düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Analizler sonucunda hem özerk benlik kurgusuna hem de düşük sorun çözme becerilerine sahip olmanın intihar davranışı üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir.

Hem özerk benlik kurgusuna hem de düşük düzeyde sorun çözme becerilerine sahip olmanın intihar olasılığını arttırdığı söylenebilir. Bununla birlikte intihar girişiminde sorun çözme ve benlik kurgusu bileşenine bakıldığında özerk benlik kurgusu ve yüksek sorun çözme becerisi bileşeninde de intihar davranışı ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Lojistik regresyon analizi sonucunda özerk benlik kurgusunun intihar davranışı üzerinde daha fazla risk faktörü oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu bu bulgular özerk benlik kurgusunun intihar davranışı üzerinde önemli düzeydeki etkisiyle açıklanabilir.

4.6. Benlik Kurgusu ve Sorun Çözme Becerileri

Alan yazında sorun çözme becerilerinin kültürle doğrudan ilişkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte sorun çözme becerileriyle ilişkili bazı değişkenlerin, kültürel farklılıklar ve benlik kurgularıyla ilişkisini araştıran az sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir.

Sorun çözme becerileri düşük ve yüksek olanlar arasında özerk ve ilişkisel benlik kurgusu puanlarını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda özerk benlik kurgusu puanlarının sorun çözme beceri düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre sorun çözme becerileri yüksek olanların özerk benlik kurgusu puanları daha yüksektir. Özerk benlik kurgusuna sahip bireylerin intihar davranışları oranları daha yüksek bulunmuşken ve intihar davranışlarıyla düşük sorun çözme becerilerinin artı yönde ilişkisi olduğu biliniyorken söz konusu bu bulgu dikkat çekicidir. Bu durumun çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenlerden biri, analiz sonuçlarının da gösterdiği gibi özerk benlik kurgusuna sahip olmanın da sorun çözme becerileri kadar intihar davranışı üzerinde önemli ve anlamlı bir düzeyde etkisinin olması olabilir. Bununla birlikte özerk benlik kurgusuna sahip kişiler, intiharı sorunların bir çözümü olarak görüyor olabilirler.

Sosyal sorun çözme becerileri ölçeği kişinin, kendi sorun çözme becerilerine ilişkin görüşlerini yansıttığı bir öz bildirim ölçeğidir. Bu nedenle özerk benlik kurgusuna sahip kişilerin yüksek sorun çözme becerilerine sahip olması, sorunları iyi bir şekilde çözdüklerine yönelik inançlarından kaynaklanıyor olabilir.

Bir diğer neden ise sorun çözme becerilerini değerlendiren ölçüm aracının bazı maddelerinin özerk benlik kurgusu özellikleriyle örtüşmesi olabilir.

Örneğin; bireyci değerlere sahip olan kişilerin daha hedef yönelimli olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda hedef yönelimli olmak sorun çözme becerilerinin gerekli bir alt bileşenidir.

Sorunlar maddi, kişilerarası, toplumsal ya da kişisel sorunlar olabilir. Kişilerarası sorunlar düşünüldüğünde, ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin diğerleri ile kurduğu yakın ilişkileri benliğinin bir parçası olarak değerlendirdikleri (Markus ve Kitiyama 1991, Kağıtçıbaşı 2010), kendini diğerleri ile bütünleşmiş hissettikleri ve kendi içsel ihtiyaçlarına göre değil de diğerlerinin ihtiyaçlarına göre kendi davranışlarını düzenledikleri (Markus ve Kitiyama 1991) bilinmektedir. Dolayısı ile ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişiler, kişilerarası ilişkilerle ilgili bir sorun ile karşılaştığında söz konusu sorunu tehdit olarak algılayabilirler, ilişkilerin bozulmaması adına sorunu dile getirmekten ve çözmekten kaçınabilirler. Oysa sorunlar ortaya çıktığında onları doğru bir biçimde algılamamak, onları göz ardı etmek, sorunları birer tehdit olarak algılamak olumsuz sorun yöneliminin; sorunları görmezden gelmek, sorunun çözümünden kaçmak ise kaçınan sorun çözme tarzının özellikleridir.

Kişilerarası ilişkilerde sorun yaşamamanın en önemli nedenlerinden biri iletişimdeki hatalar olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra sorunların çözümü aşamasında da doğru iletişim becerilerinin kullanılması önemlidir. Ancak iletişim tarzlarının topluma göre farklılık gösterdiği, bunun yaşanılan kültürün bireycilik ve toplulukçuluk değerleriyle ilişkili olabileceği belirtilmektedir (Kim 1992: akt. Kim ve ark 1994). Bireyci değerlere sahip bireylerin, doğruyu söyleme (Condon 1985), doğrudan ve dürüst konuşma (Stewart 1972), netlik, açıklık (Eisenberg 1984), sonuç yönelimli ve doğrudan iletişimi vurgulayan standartları (Gundykunst ve ark 1988, Yum 1988) olduğu belirtilmektedir (Kim ve ark 1994). Bununla birlikte Kim ve arkadaşları (1994), toplulukçu kültürlerdeki bireyler için grup uyumuna (konformitesine) uyumlu davranışlar sergilemenin önemli olduğunu (Gundykunst ve ark 1988), bu bireylerde olumlu yüz yüze gelme endişesi (Ting-Toomey 1988), alıcı merkezli ve dolaylı iletişimin vurgulandığını (Markus ve Kitayama 1991, Kim ve ark 1994) bildirmektedirler. Buna göre, bireyci toplumlarda açık ve etkili bir şekilde iletilmek istenilen mesajı iletmek önemliyken, toplulukçu toplumlarda sosyal ilişkilerde ilişkinin zarara uğramaması ve dinleyicinin gözünde saygınlığını kaybetmemek daha önceliklidir (Markus ve Kitiyama 1991, Kim ve ark 1994).

Bu durum özellikle kişilerarası ilişkilerde özerk benlik kurgusuna sahip bireylerin sorunun çözümü için girişimde bulunurken, ilişkisel benlik kurgusuna sahip kişilerin sorunu çözmekten kaçınmasının bir nedeni olabilir.

Bir diğer sorun çözme bileşeni öz-yeterlik algısıdır. Öz-yeterlik algısı; kişinin karşılaştığı soruna ilişkin kendini yeterli görmesi durumunda girişiminde bulunacağını ifade etmektedir (Eskin 2011). Rubin ve arkadaşları (2012) karşılıklı bağımlı insanların sıklıkla kendi sorunlarının çözümlerinde ve amaçlarına ulaşmada diğerlerinin yardımına güvendiklerini belirtmişlerdir. Bu kişilerin, tıbbi rejimlere girmek için, kişisel ve ilişkisel amaçlarını gerçekleştirmek için (Brunstein ve ark 1996, Fitzsimons ve Finkel 2010) de diğerlerinden destek aradıkları belirtilmektedir. Çalışma sonuçları göz önüne alındığında kişinin soruna ilişkin kendini yeterli görmesinin ve böylelikle sorunun çözümü için girişimde bulunmasının benlik kurgusuna göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde özerk benlik kurgusuna sahip kişilerin kendi hedefleri için çaba sarf ettiği, amaçlarının öncelikli olduğu (Markus ve Kitayama 1991, Singelis 1994, Triandis 1995, 1999, 2000, 2001) ve sosyal destek arama eğiliminin az olduğu ve bu konuda isteksiz oldukları da belirtilmektedir (Scott ve ark 2004).

Tüm bu çalışma bulguları birlikte ele alındığında sosyal sorun çözme becerilerinden olan; hedef yönelimli olmak, öz-yeterlik algısı, sorunlar ortaya çıktığında onları doğru bir biçimde algılamak, onları göz ardı etmemek, sorunları birer tehdit olarak algılamamak, sorunları görmezden gelmemek, sorunun çözümünden kaçmamak gibi durumların bireycilik ve toplulukçuluk gibi kültürel değerler açısından; dolayısıyla da benlik kurguları açısından farklılaşabileceği görülmektedir. Buradan hareketle bahsedilen sorun çözme becerileri ve sorun çözümeyle ilgili değişkenlere ilişkin çalışmalar incelendiğinde, bazı maddelerinin özerk benlik kurgusu özellikleriyle örtüştüğü söylenebilir. Singelis (1994) tarafından batılı bir toplumda oluşturulan ölçeğin ölçtüğü özerk benlik kurgusunun batılı toplumlardaki kişilerin özelliklerini temsil ettiği bilinmektedir (Markus ve Kitayama 1991, Singelis 1994). Yine batılı bir toplumda oluşturulmuş olan sorun çözme becerilerini ölçen ölçüm aracı da kendi toplumundaki bireylerden kültürel değerleri ve özellikleri çerçevesinde beklenen sorun çözme becerilerini ölçmektedir. Her ikisi de batılı toplumlarda batılı değerler temel alınarak oluşturulmuş ölçeklerin ortak özellikleri olması nedeniyle özerk benlik kurgusuna sahip bireylerin sosyal sorun çözme becerileri puanları yüksek bulunmuş olabilir.

Kişilerarası sorunlar karşısında ilişkinin bozulmaması adına doğrudan iletişime geçmeyen karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip birinin yaptığı bu davranışı sorunlardan kaçmak, sorun çözme becerilerini düşük olarak değerlendirmek ne derece doğrudur? Sorun çözme gibi bazı davranışların kültürel değerler göz önüne alınarak değerlendirilmesi önemlidir. İlişkisel bir toplumda öncelik, ilişkilerin devamlılığıysa bunu korumak adına dolaylı iletişim, uyumsuz bir davranış olmak yerine o bağlam içerisinde adaptif bir davranış olarak değerlendirilebilir. Belli bir toplumdaki elde edilen araştırma bulgularını genel ölçüt olarak kabul etmek yerine kişiyi ve davranışlarını bulunduğu kültür bağlamında değerlendirmek önemlidir. Bu nedenle kültür bağlamında sorun çözme becerilerini değerlendiren çalışmaların yapılması; intihar, sorun çözme ve benlik kurgularını araştıran kültürlerarası çalışmaların yapılması önemli bir ihtiyaçtır. Batı kültüründe geliştirilen, ülkemizde ve farklı ülkelerde de geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılan Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun Çözme Becerileri ölçeğinin (Eskin ve Aycan 2009), kültürel değerler göz önüne alınarak değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

4.7. İntihar ve Benlik Kurgularının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet farklılıkları açısından bakıldığında, çalışmaya katılan 557 kadın katılımcının % 29,3'ünün intiharı düşündüğü, % 8,4'ünün intihar girişiminde bulunduğu, % 29,3'ünün hayatlarında en az bir kez intihar davranışı (düşünce ya da girişim) olduğu bulunmuştur. Çalışmaya katılan 262 erkek katılımcının % 24,4'ünün intiharı düşündüğü, % 8'inin intihar girişiminde bulunduğu, % 24,8'inin hayatlarında en az bir kez intihar davranışı (düşünce ya da girişim) olduğu bulunmuştur. Toplam intihar oranına bakıldığında ise intihar düşüncesi olan kişilerin % 71,8'inin, intihar girişimi olan kişilerin % 69'unun, intihar davranışı olan kişilerin ise % 71,5'inin kadın olduğu bulunmuştur. İntihar düşüncesi, girişimi ve genel intihar davranışı olan kişiler cinsiyet açısından incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alan yazın incelendiğinde çalışmaların bir kısmında, burada elde edilen bulgularla tutarlı olarak kadınlar ve erkekler arasında intihar olasılığı açısından fark olmadığı bildirilmektedir (Rudd 1989, D'Zurilla ve ark 1998, Edwards ve Holden 2000, Ellis ve Lamis 2007, Gürkan ve Dirik 2009, Öksüz ve Bilge 2014).

Bunun yanında alan yazında cinsiyete göre intihar davranışlarının farklılaştığı ve bazı çalışmalarda erkeklerin kadınlardan (Tüzün 1997, Ceyhun ve Ceyhun 2003, Batıgün 2005, Şahin ve Durak-Batıgün 2009) bazılarında ise kadınların erkeklerden (Druss ve Pincus 2000, Özver 2010) daha fazla intihar düşüncesine sahip olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinden oluşan bu örneklemede intihar davranışı açısından cinsiyete göre bir farklılık bulunmamasının nedeni intihar olasılığını arttırabilecek stresli yaşam olayları açısından araştırma grubunun benzer yaşantılarının olması olabilir. Bununla birlikte, intihar sayıları yaş grubu ve cinsiyete göre incelendiğinde, cinsiyetler arasındaki farklılığın en yüksek olduğu yaş grubunun “25-29”, en az olduğu yaş grubunun ise “15-19” olduğu görülmektedir (TÜİK 2013). Yaşları 19-23 aralığında yoğunlaşan örnekleminin intihar davranışı açısından cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemesinin bir diğer nedeni intihar davranışları incelendiğinde cinsiyet farkının az olduğu yaş grubunda olmaları olabilir.

Benlik kurguları özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel olan katılımcıların cinsiyete göre yüzde dağılımları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Alan yazın incelendiğinde benlik kurgularının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik farklı bulguların olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda benlik kurgularının cinsiyete göre farklılaştığı belirtilmekte ve kadınların genellikle karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna, erkeklerin ise bağımsız benlik kurgusuna sahip olduğu önerilmektedir (Cross ve Madson 1997, Gorski ve Young 2002). Kadınlarda ilişkisel benlik kurgusunun (Kashima ve ark 1995, Kashima ve Hardie 2000, Özdemir 2009) erkeklerde özerk benlik kurgusu düzeylerinin daha yüksek olduğunu (Cross ve Madson 1997) gösteren çalışmalar mevcuttur. Ayrıca kadınların ilişkisel ve bireyci benlik puanlarının erkeklerden yüksek olduğunu gösteren çalışma bulguları da vardır (İmamoğlu ve Karakatipoğlu-Aygün 2004, Lin ve Church 2004, Ercan 2013). Bununla birlikte ülkemizde ergenlerle yapılan bazı çalışmalarda özerk benlik kurgusunun cinsiyete göre farklılaşmadığı da bulunmuştur (Çelen ve ark 2006, Özdemir 2009).

Bulgularımızla paralel olarak Kuyumcu'nun 2011 yılında üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada benlik kurgularının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Son dönemdeki çalışmalarda Türk insanının giderek bireyselleştiğini (Çileli 2000), özellikle üst sosyoekonomik düzeye ve yüksek eğitim düzeyine sahip kişilerde ilişkiselliğin korunduğu ancak bireyselleşme eğiliminin giderek arttığı belirtilmektedir (Daab 1991: akt. Triandis ve Singelis 1998, İmamoğlu 2002, Ercan 2013). Çalışmamızda da benlik kurgularının cinsiyet açısından farklılaşmamasının nedeni Türkiye’de yaşayan kadınların sosyal rollerindeki değişimle açıklanabilir. Ayrıca kadın katılımcıların yüksek eğitim düzeyleri nedeniyle özerk ve bağımsızlığının artmış olabileceği söylenebilir. Türkiye’de kadınların eğitim düzeyi ve genel sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe tutumlarında ve değerlerinde daha fazla özerk ve bağımsız oldukları bilinmektedir (Göregenli 1995, 1997, İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün 1999, Çileli 2000, Karakitapoğlu-Aygün 2002, Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu 2002).

4.8. İntihar Düşünce ve Girişimlerinin Nedenleri

İntihar düşüncesi ve girişimlerinin nedenlerini araştıran ve kişisel memnuniyetsizlik, depresif hisler, olumsuz yaşam olayları, maddi sıkıntılar ve partneri ile ilişkilerin bozulması olmak üzere beş faktörün intihar davranışı, sorun çözme becerileri ve benlik kurgularıyla ilişkileri Spearman Rho Testi ile incelendiğinde, kişisel memnuniyetsizlik, depresif hisler, maddi sıkıntılar, partneriyle ilişkisinin bozulması nedenleriyle intiharı düşünmenin intihar olasılığını arttırdığı bulunmuştur. Aynı zamanda intiharı düşündüren neden fark etmeksizin kişinin sorun çözme becerileri arttıkça intihar davranışı olasılığının azaldığı bulunmuştur. Depresif hisler ve kişisel memnuniyetsizlik nedeniyle intihar girişiminde bulunma olasılığının da sorun çözme becerileri arttıkça azaldığı bulunmuştur. Bu da sorun çözme becerilerinin geliştirilmesinin intihar davranışlarını önleme de oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

Depresif hisler nedeniyle intihar girişiminde bulunma ve intiharı düşünmenin sorun çözme becerileri arttıkça azaldığı, kişinin depresif hisler nedeniyle intiharı düşünmesi arttıkça intihar davranışı olasılığının arttığı bulunmuştur (Eskin 2000, Özen ve Güloğlu 2003). Eskin ve arkadaşları (2007a) lise öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada depresyon ve düşük benlik algısının intihar davranışının (girişim ve düşünce) bağımsız yordayıcıları olduğunu belirtmektedir. Ergenler ve genç erişkinlerde intihar girişimlerini inceleyen bir çalışmada aşırı üzüntülü hal, çabuk ağlama, kendini suçlama değersizlik düşünceleri, gibi belirtilerin 20-30 yaş aralığındaki kişilerin yer aldığı grupta daha yoğun olduğu ve genç erişkinlik dönemindeki intihar girişimlerinde depresif belirtilerin daha fazla olduğu (Özen

ve Güloğlu 2003) bulunmuştur. Hem yetişkinlerdeki hem de ergenlerdeki intihar davranışı için depresif bozukluğın oldukça güçlü bir hazırlayıcı faktör olduğu belirtilmektedir (Eskin 2000; Ambrosini ve ark 1984, Cole 1991: akt. Eskin 2012).

Maddi sıkıntılar nedeniyle intihar düşüncesi arttıkça intihar davranışı olasılığının arttığı bulunmuştur. 2002-2011 TÜİK verilerine göre maddi sıkıntıların intiharın nedenlerinde 4. sırada yer aldığı görülmektedir (TÜİK 2011). Maddi sıkıntıların 2013 yılındaki intihar nedenlerinin % 3,3'ünü oluşturduğu bilinmektedir (TÜİK 2013).

Yaşam olaylarının intihar olaylarıyla ilişkisini inceleyen bir çalışmada Heikkinen ve ark (1993) insanların kendilerini öldürmeyle ilişkili olarak ölümlerini kaybetmek, boşanmalar, ciddi sağlık sorunları vb. olayların olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda eşcinsel ve biseksüel bireylerde ve cinsel kimlik bocalaması yaşıyan kişilerde intihar girişiminde bulunma olasılığının daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Fergusson ve ark 1999, Garofola ve ark 1999).

Ergenler ve genç erişkinlerde intihar girişimlerini inceleyen bir çalışmada 20-30 yaş aralığındaki kişilerde intihar girişimiyle ilişkili stres etkeni olarak sorunlu duygusal ilişkinin daha yoğun olduğu saptanmıştır (Özen ve Güloğlu 2003).

5. SONUÇ

Benlik kurgularının sorun çözme becerileri ve intihar davranışlarıyla ilişkisini inceleyen çalışmamızın verileri üniversite öğrencileri arasında intihar düşüncesi ve girişiminin yaygın olabileceğini göstermiştir. Benlik kurguları açısından bakıldığında çalışmamıza katılan üniversite öğrencileri arasında ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgularının daha yaygın olduğu bulunmuştur. İntihar düşüncesi ve girişimi olan kişilerin daha yetersiz sorun çözme becerilerine sahip oldukları, olumsuz sorun yönelimi ve dürtüsel-dikkatsiz ve kaçınan sorun çözme tarzını ise daha çok kullandıkları bulunmuştur. Özerk benlik kurgusuna sahip katılımcılarda intihar girişimi ve intihar düşüncesinin daha yaygın olduğu bulunmuştur. Yapılan analizler hem sorun çözme becerilerinin hem de özerk benlik kurgusunun intihar davranışları üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir.

5.1. Sınırlılıklar ve Öneriler

Yapılan çalışmanın çeşitli sınırlılıklarından ilki çalışmada kullanılan öz-bildirim ölçeklerinin sınıf ortamında uygulanmış olmasıdır. Bu durum katılımcıların kendilerini olduğundan farklı gösterme eğilimlerini arttırmış olabilir.

Ölçeklerle ilgili önemli bir nokta kullanılan bazı ölçeklerin Türk kültürüne uyarlanmış ölçekler olmasıdır. Benlik kurgusu gibi kültüre duyarlı değerlendirilmelerde bu noktanın da göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde sorun çözme tarzlarının da kültürel faktörlerden etkilenebileceği görülmüştür buradan hareketle değerlendirmelerin kültürel özellikler göz önüne alınarak yapılmasının önemli olabileceği düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra genel toplamda oldukça fazla sayıda soru bulunması katılımcılarda yorgunluk etkisi yaratmış olabilir ve bu da test alma tutumunu etkilemiş olabilir. Bu çalışmanın kesitsel bir çalışma olması, katılımcıların sadece üniversite öğrencilerinden oluşması, tek bir ilde yapılmış olması bulguların genel popülasyona ve farklı kültürel bölgelere genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Buna ek olarak her ne kadar eşitlik sağlanmaya çalışılmış olsa da kadın ve erkek katılımcı sayılarının denk olmaması kadın ve erkekler arasındaki karşılaştırmalarda kısıtlılık oluşturmaktadır. Benlik kurguları açısından katılımcıların eşit dağılmaması da benlik kurgusu açısından yapılan karşılaştırmalarda kısıtlılık oluşturmaktadır. Daha geniş bir örnekleme söz konusu değişkenler açısından eşitlik sağlanmaya çalışılan araştırmaların yürütülmesi önemli olacaktır.

Benlik kurgusu, intihar davranışları ve sosyal sorun çözme becerileri ile ilgili yapılacak çalışmaların Türkiye'nin diğer bölgelerinde de yürütülmesi önerilebilir. Bu tür çalışmaların intiharı anlamak ve intihar girişimlerine önlem olabilecek eylem planının oluşturmak adına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu konuda ülkemizde yapılan çalışma olmadığı düşünüldüğünde bu çalışmanın gelecek çalışmalar için yol gösterici olması beklenmektedir.

Üniversite öğrencilerinde yaygınlığının gittikçe arttığı çalışmalarla gösterilen intihar davranışlarının önlenmesi adına sosyal sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi ve intiharı yordamak açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilmesi de oldukça önemlidir.

ÖZET

Bu çalışmada benlik kurguları ile intihar davranışları ve sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları olan bireylerin intihar davranışları ve bu ilişkide sosyal sorun çözme becerilerinin etkileri araştırılmıştır. Araştırma örneklemini Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin farklı bölümlerinde öğrenim görmekte olan, çalışmaya katılmaya gönüllü, 564 kadın, 266 erkek toplam 830 öğrenciden oluşmuştur.

Yapılan analiz sonucunda özerk benlik kurgusuna sahip katılımcıların intihar girişimi ve düşüncesi açısından yüzde dağılımlarının daha yüksek olduğu, bununla birlikte en düşük yüzde dağılımlarının ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan katılımcıların olduğu bulunmuştur. Sosyal sorun çözme becerilerinin intihar düşünceleri olan ve girişiminde bulunan bireylerde düşük düzeyde olduğu, sosyal sorun çözme becerileri yüksek olan bireylerin özerk benlik kurgusu ölçek puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benlik kurgularıyla sosyal sorun çözme becerileri düzeyi arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Hem benlik kurgularının hem de sosyal sorun çözme becerilerinin intihar davranışı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Benlik kurgusu, ilişkisel benlik, intihar, özerk benlik, özerk-ilişkisel benlik, sosyal sorun çözme becerisi

SUMMARY

Alpay Ü. The Relationship of Self-Construal with Suicide and Problem Solving Skills

In this study, it was aimed to investigate the relationship of self-construal with suicidal behaviors and problem solving skills. Additionally, the suicidal behaviors of the individuals having autonomous, relational and autonomous-related self-construal and the effects of the social problem solving skills on this relationship have been examined. Research sample consists of 830 voluntary students (564 women, 266 men) from the different departments of Adnan Menderes University. The findings of the analyses showed that the individuals having suicidal ideation, suicidal attempt and suicidal behaviors have higher scores in autonomous-self construal area. Whereas, students who do not have any suicidal ideation, suicidal attempt or behaviors have higher scores in related-self construal area. Findings also showed that students who have suicidal ideation and attempts have lower social problem solving skills. Individuals who have autonomous self-construal have higher social problem solving skills than the ones who have related self-construal. Findings also showed that a relationship between self-construal and social problem solving skills. In conclusion, both of the self-construal and social problem solving skills have a statistically significant effect on suicidal behavior.

Key Words: Self-construal, autonomous self, related self, autonomous-related self, suicide, social problem solving.

KAYNAKLAR

Albayrak AS. Lojistik Regresyon. Kalaycı Ş (Ed). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri 5. Baskı Ankara Öz Baran Ofset; 2010. p.273-297.

Alptekin K, Duyan V, Demirel S. Adıyaman'da intihar girişimleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2006;7(3): 150-156.

Arıkan G, Tacoğlu T, Erdoğan S. Ankara, Toronto ve Priştina'daki üniversite öğrencilerinin risk alma davranışları açısından karşılaştırılması. Bilig, 2011; 56.

Arsel CO. İntihar olasılığı ve cinsiyet: iletişim becerileri, cinsiyet rolleri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2010.

Arsel CO, Durak-Batıgün A. İntihar ve cinsiyet: cinsiyet rolleri, iletişim becerleri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. Türk Psikoloji Dergisi 2011; 26 (68):1-10.

Assor A, Kaplan H, Roth G. Choice is good but relevance is excellent: autonomy affecting teacher behaviors that predict students' engagement in learning. British Journal of Educational Psychology 2002; 72: 261-278.

Baca-Garcia E, Perez-Rodriguez MM, Mann JJ, Oquendo MA. Suicidal behavior in young women. Psychiatr Clin North Am 2008; 31:317-31.

Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. Psychological Review 1977;84:191-215.

Banza APL. Cultural influence in suicidal behavior: a reflective approach. Journal of Nursing UFPE on line [JNUOL/DOI: 10.5205/01012007]. 2012; 6(6): 1459-1467.

Baron RM, Kenny DA. The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. Journal of Personality and Social Psychology 1986; 51(6): 1173-1182.

Batıgün A. D. Gençler ve intihar: diğer yaş gruplarıyla farklılaşan özellikler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.2002

Batıgün AD. İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. Türk Psikiyatri Dergisi 2005;16(1): 29-39.

Batıgün A.D.İntihar olasılığı ve cinsiyet: iletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. Türk Psikoloji Dergisi 2008; 23 (62):65-75.

Baumeister RF. Suicide as escape from self. Psychological Review 1990;97(1):90-113.

Baumeister RF, Leary MR. The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. Psychological Bulletin 1995; 117: 497-529.

Berman AL, Jobes DA. Adolescent suicide:Assessment and intervention. Washington D.C: American Psychological Assosication, 1991.

Bilgin N. Benlik. Bilgin N (Ed), Sosyal Psikoloji. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi; 2008. p. 209-242.

Bresnahan MH, Chiu HC,Levine TR. Self-construal as a predictor of communal and exchange orientation in Taiwan and the USA. Asian Journal of Social Psychology2004; 7: 187-203.

Bresnahan MJ, Levine TR, Shearman SM, Lee SY, Park C, Kiyomiya T. A multimethod multitrait validity assessment of self-construal in Japan, Korea, and The United States. Human Communication Research 2005; 31 (1): 33-59.

Brewer MB,Gardner WL. Who is this "we"? levels of collective identity and self representations. Journal of Personality and SocialPsychology 1996; 71: 83-93.

Brunstein JC, Dangelmayer G, Schultheiss OC. Personalgoals and social support in close relationships: effects onrelationship mood and marital satisfaction. Journal of Personalityand Social Psychology 1996; 71: 1006–1019.

Ceyhun AG, Ceyhun B. Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri* 2003; 6(2): 217-224.

Chang EC. Cultural differences, perfectionism, and suicidal risk in a college population: does social problem solving still matter?. *Cognitive Therapy and Research* 1998; 22(3): 237-254.

Cheng SK. Life stress, problem solving, perfectionism, and depressive symptoms in Chinese adolescents. *Cognitive Therapy and Research* 2001; 25: 303-310.

Cheung RYM, Park IJK. Anger suppression, interdependent self-construal, and depression among Asian American and European American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology* 2010; 16(4): 517.

Chioqueta AP, Stiles TC. The relationship between psychological buffers, hopelessness, and suicidal ideation. *Crisis*, 2007; 28 (2):67-73.

Chirkov V, Ryan RM, Kim Y, Kaplan U. Differentiating autonomy from individualism and independence: a self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology* 2003; 84(1), 97-110.

Chou KL. Emotional autonomy and depression among Chinese adolescent. *Journal of Genetic Psychology* 2000; 161: 161-169.

Chu JP, Goldblum P, Floyd R, Bongar B. The cultural theory and model of suicide. *Applied and Preventive Psychology* 2010; 14(1): 25-40.

Clum GA, Febbraro GA. Stress, social support, and problem-solving appraisal/skills: prediction of suicide severity within a college sample. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment* 1994; 16(1): 69-83.

Clum GA, Canfield D, Van Arsdell M, Yang B, Febbraro G, Wright J. An expanded etiological model for suicide behavior in adolescents: evidence for its specificity relative to depression. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment* 1997; 19(3): 207-222.

Clum GA, Febbraro GAR. Social problem solving and suicide risk. Chang EC, D'Zurilla TJ, Sanna LJ(Ed). Washington, DC, US: American Psychological Association; 2004. p.67-82.

Cole DE, Protinsky HO, Cross LH. An empirical investigation of adolescent suicidal ideation. *Adolescence*, 1992; 27: 813-818.

Cross SE, Madson L. Models of self: self-construals and gender. *Psychological Bulletin* 1997; 122(1): 5-37.

Cross SE, Hardin EE, Gercek-Swing B. The what, how, why, and where of self-construal. *Personality and Social Psychology Review* 2010; 15(2): 142-179.

Cüceloğlu, D. İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi. 2000.

Çelen N, Çok F, Bosma HA, Zijsling DH. Perceptions of decisional autonomy of Turkish adolescents and their parents. *Paideia* 2006; 16(35): 349-364.

Çetin B, Eroğlu Y, Peker A, Akbaba S, Pepsoy S. Ergenlerde ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 2012; 2:637-653.

Çileli M. Change in value orientations of Turkish youth from 1989 to 1995. *The Journal of Psychology* 2000; 134: 297-305.

Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamalı. Ankara: Pegem Yayınları, 2010.

De Leo D. Struggling against suicide. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention* 2002; 23(1):23-31.

Deci EL. Self-determination theory: a macrotheory of human motivation, development and health. *Canadian Psychology* 2008; 49: 182-185.

Deci EL, Ryan RM. *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum;1985.

Deci EL, Ryan RM. The “what” and “why” of goal pursuits: human needs and the determination of behavior. *Psychological Inquiry* 2000; 11: 227–268.

Deci EL, Ryan RM. Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology* 2008; 49(1): 14-23.

Demirgil H. Faktör Analizi. Kalaycı Ş. (Ed). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri 5. Baskı* Ankara Öz Baran Ofset; 2010. s: 321-331.

Dereboy F. *Kimlik Bocalaması: Anlamak Tanımak, Ele Almak*. Malatya: Özmer Ofset; 1993.

Devrimci-Özgüven H, Sayıl I. Suicide attempts in Turkey: results of the WHO-EURO multicentre study on suicidal behavior. *The Canadian Journal of Psychiatry* 2003;48:324-329.

Dixon WA, Heppner PP, Anderson WP. Problem-solving appraisal, stress, hopelessness, and suicide ideation in a college population. *Journal of Counseling Psychology* 1991; 38(1): 51-56.

Dixon WA, Heppner PP, Rudd MD. Problem-solving appraisal, hopelessness, and suicide ideation: evidence for a mediational model. *Journal of Counseling Psychology* 1994; 41(1): 91-98.

Doğan E. yunus.hacettepe.edu.tr/~hcingi/DOGAN_Tez.pdf 23 Ekim 2014.

Dost A. The relation between self-construals and language for emotions in personal narratives of males and females. *Yüksek Lisans Tezi*. Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. 2006.

Dour HJ, Cha CB, Nock MK. Evidence for an emotion-cognition interaction in the statistical prediction of suicide attempts. *Behaviour Research and Therapy* 2011; 49: 294-298.

Druss B, Pincus H. Suicidal ideation and suicide attempts in general medical illnesses. *Archives of Internal Medicine* 2000; 160: 1522-1526.

Durkheim E. *İntihar: Toplumbilimsel İnceleme* (Fransızca orijinali 1897; Çeviren Ö. Ozankaya). 3. Baskı. İstanbul: Cem Yayınevi; 2013.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). http://www.who.int/mental_health/suicide-prevention/en/. Erişim Tarihi: 22 Ekim 2014.

D'Zurilla TJ, Goldfried MR. Problem solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology* 1971; 78:107-126.

D'Zurilla TJ, Chang EC, Nottingham EJ, Faccini L. Social problem-solving deficits and hopelessness, depression, and suicidal risk in college students and psychiatric inpatients. *Journal of Clinical Psychology* 1998;54:1-17.

D'Zurilla TJ, Nezu AM, Maydeu-Olivares A. Social Problem Solving:Theory and Assessment. Chang EC, D'Zurilla TJ, Sanna LJ (Ed.). *Social Problem Solving: Theory, research and training*. Washington DC: American Psychological Association 2004; 3-27.

Eckersley R, Dear K. Cultural correlates of youth suicide. *Social Science ve Medicine*. 2002; 31(11): 1891-1904.

Edwards, M. J. ve Holden, R. R. (2003). Coping, meaning in life, and suicidal manifestations: Examining gender differences. *Journal of Clinical Psychology*, 59 (10), 1113-1150.

Ellis JB, Lamis DA. Adaptive characteristics and suicidal behavior: a gender comparison of young adults. *Death Studies* 2007;31: 845-854.

Elliott TR, Shewchuk RM. Social problem-solving abilities and distress among family members assuming a caregiving role. *British Journal of Health Psychology* 2003; 8(2): 149-163.

Emir E. Üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2010.

Ercan H. Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Zeitschrift für die Welt der Türken/ Journal of World of Turks* 2013;5(2): 157-178.

Ercan H. Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2008.

Erel Ö, Katkıcı U, Dirlik M, Özkök MS. Anabilim Dalımız Tarafından Otopsileri Yapılan İntihar Olgularının Değerlendirilmesi. ADÜ TıpFakültesi Dergisi 2003;4(3):13-15.

Erkuş GH. İntihar girişiminde bulunan kişilerde zorlu yaşam olayları ve başa çıkma tutumlarının sağlıklı kişilerle karşılaştırılması. Tıpta Uzmanlık Tezi.T.C. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye.2011.

Ertemir D, Ertemir M. Gençlerin İntihar Girişimlerinin Özellikleri. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi 2003;16(4):231-234.

Eskin M. Suicidal behavior as related to social support and assertiveness among Swedish and Turkish high school students: a cross cultural investigation. Journal of Clinical Psychology 1995; 51: 158-172.

Eskin M. Cross-cultural gender differences in the psychosocial correlates of current adolescent suicidal ideation. Journal of Culture, Gender and Health 1996; 1:189-205.

Eskin M. Cross-cultural test of the gender-role consistency and stigma hypotheses of suicidal behavior. Journal of Gender, Culture and Health 1997; 2: 245-262.

Eskin M. Gender and cultural differences in the 12 month prevalence of suicidal thoughts and attempts in Swedish and Turkish adolescents. Journal of Gender, Culture and Health 1999; 4: 187-200.

Eskin M. Ergen ruh sağlığı sorunları ve intihar davranışıyla ilişkileri. Klinik Psikiyatri Dergisi 2000; 3(4): 228-234.

Eskin M. Ergenlikte yalnızlık, baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar davranışı ile ilişkisi. Klinik Psikiyatri Dergisi 2001; 4(1):5-11.

Eskin M. İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme. Ankara Çizgi Tıp Yayınevi; 2003.

Eskin M. İntiharda bilişsel davranışçı sağaltım yaklaşımları. Kriz Dergisi 2007b; 15(2): 15-35.

Eskin M. Sorun Çözme Terapisi: Kuram, Araştırma, Uygulama (2. Baskı). Ankara: HYB Basım Yayın; 2011.

Eskin M. İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme. Ankara: HYB Basım Yayın; 2012.

Eskin M. The effects of individualistic-collectivistic value orientations on non-fatal suicidal behavior and attitudes in Turkish adolescents and young adults. *Scandinavian Journal of Psychology* 2013; 54: 493–501

Eskin M, Kaynak-Demir H, Demir S. Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. *Archives of Sexual Behavior* 2005; 34(2): 185-195.

Eskin M, Akoğlu A, Uygur B. Ayaktan tedavi edilen psikiyatri hastalarında travmatik yaşam olayları ve sorun çözme becerileri: intihar davranışıyla ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2006;17(4):266-275.

Eskin M, Ertekin K, Dereboy Ç, Demirkıran F. Risk factors for and protective factors against adolescent suicidal behavior in Turkey. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention* 2007a; 28(3):131-139.

Eskin M, Ertekin K, Harlak H, Dereboy Ç. Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2008a; 19(4): 382-389.

Eskin M, Ertekin K, Demir H. Efficacy of a problem-solving therapy for depression and suicide potential in adolescents and young adults. *Cognitive Therapy and Research* 2008b; 32(2): 227-245.

Eskin M, Voracek M, Stieger S, Altinyazar V. A cross-cultural investigation of suicidal behavior and attitudes in Austrian and Turkish medical students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 2011; 46(9): 813-823.

Eskin M, Aycan Z. Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun Çözme Envanteri'nin Türkçe'ye (Tr-SSÇE-G) Uyarlanması Güvenirlik ve Geçerlik Analizi. *Türk Psikoloji Yazıları* 2009;12 (23):1-10.

Essau CA, Leung PWL, Koydemir S, Sasagawa S, O'Callaghan J, Bray D. The impact of self-construals and perceived social norms on social anxiety in young adults: a cross-cultural comparison. *International Journal of Culture and Mental Health* 2012; 5(2): 109-120.

Fergusson DM, Horwood LJ, Beautrais AL. Is sexual orientation related to mental health problems and suicidality in young people?. *Archives of General Psychiatry* 1999; 56(10): 876-880.

Fitzsimons GM, Finkel EJ. Interpersonal influences on self-regulation. *Current Directions in Psychological Science* 2010; 19(2): 101-105.

Florentine JB, Crane C. Suicide prevention by limiting access to methods: A review of theory and practice. *Social Science & Medicine* 2010;70:1626–1632.

Fougère M, Moulettes A. The construction of the modern west and the backward rest: studying the discourse of Hofstede's culture's consequences. *Journal of Multicultural Discourses* 2007; 2(1): 1-19.

Gander MJ, Gardiner HW. Çocuk ve Ergen Gelişimi.(Çeviren Dönmez A, Çelen N, Onur B.) 4. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi; 1993.

Garofalo R, Wolf RC, Wissow LS, Woods ER, Goodman E. Sexual orientation and risk of suicide attempts among a representative sample of youth. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 1999; 153(5): 487-493.

Goldston DB, Molock SD, Whitbeck LB, Murakami JL, Zayas LH, Hall GCN. Cultural considerations in adolescent suicide prevention and psychosocial treatment. *American Psychologist* 2008; 63(1): 14-31.

Gorski J, Young MA. Sociotropy/autonomy, self-construal, response style, and gender in adolescents. *Personality and Individual Differences* 2002; 32(3): 463-478.

Gould MS, Fisher P, Parides M, Flory M, Shaffer D. Psychosocial risk factors of child and adolescent completed suicide. *Archives of General Psychiatry* 1996;53:1155-1162.

Gould MS, Grenberg T, Velting DM, Shaffer D. Youth suicide risk and preventive interventions: a review of the past 10 years. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2003; 42:386-405.

Göregenli, M. Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 1995; 10(35):1-14.

Göregenli M. Individualist-collectivist tendencies in a Turkish sample. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 1997; 28(6): 787-794.

Granic I, Dishion TJ, Hollenstein T. The Family Ecology of Adolescence: A Dynamic Systems Perspective on Normative Development. In GR Adams, MD Berzonsky (Eds) In *Blackwell Handbook of Adolescence*. Malden, Blackwell Publishing 2003; p 89-121.

Grant JS, Elliott TR, Weaver M, Glandon GL, Raper JL, Giger JN. Social support, social problem-solving abilities, and adjustment of family caregivers of stroke survivors. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation* 2006; 87(3): 343-350.

Gudykunst WB, Ting-Toomey S, Chua E. *Culture and interpersonal communication*. CA, US: Sage Publications, Inc. 1988. p. 278.

Gürkan B, Dirik G. Üniversite öğrencilerinde intihar düşünce ve davranışları ile ilişkili faktörler: yaşamı sürdürme nedenleri ve baş etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları* 2009;12 (24):58-69.

Haaga D, Fine J, Terrill D, Stewart B, Beck A. Social problem-solving deficits, dependency, and depressive symptoms. *Cognitive Therapy and Research* 1993; 19: 147-158.

Haaga DAF, Fine JA, Terril DR, Stewart BL, Beck AT. Social problem solving deficits, dependency, and depressive symptoms. *Cognitive Therapy and Research* 1995; 19(2): 147-158.

Haberstroh S, Oyserman D, Schwarz N, Kühnen U, Ji LJ. Is the interdependent self more sensitive to question context than the independent self? self-construal and the observation of conversational norms. *Journal of Experimental Social Psychology* 2002; 38: 323–329.

Hardie EA, Kashima ES, Pridmore P. The Influence of relational, individual and collective self-aspects on stress, uplifts and health. *Self and Identity* 2005; 4: 1-24.

Harlak H. Kültür Bağlamında Benlik ve Gençlerde Benlik Kurguları. Eskin M, Dereboy , Harlar H, Dereboy F. (Ed), Türkiye’de Genlik Ne Biliyoruz? Ne Bilmiyoruz?. Ankara: Türkiye ocuk ve Genlik Psikiyatrisi Yayınları; 2012. p. 121-150.

Hawton K, Harriss L, Hodder K, Simkin S, Gunnell D. The influence of the economic and social environment on deliberate self-harm and suicide: an ecological and person-based study. *Psychological Medicine* 2001; 31(05): 827-836.

Heikkinen M, Aro H, Lnnqvist J. Life events and social support in suicide. *Suicide and Life-Threatening Behavior* 1993; 23(4): 343-358.

Heppner PP, Krauskopf CJ. An information-processing approach to personal problem solving. *The Counseling Psychologist* 1987;15(3):371-447.

İmamoğlu EO. Individualism and collectivism in a model and scale of balanced differentiation and Integration. *Journal of Psychology* 1998; 132: 95–105.

İmamoğlu EO. Doğu-Batı kavşaaında benlik: dengeli ayrışma-bütünleşme modeli. 12. Psikoloji Kongresinde Sunulan Bildiri, Ankara, Türkiye. 2002.

İmamoğlu EO. Individuation and relatedness: not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs* 2003; 129(4): 367-402.

İmamoğlu EO, Kller R, İmamoğlu V, Kller M. The social psychological worlds of Swedes and Turks in and around retirement. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 1993; 24(1): 26-41.

İmamoğlu EO, Karakitapoğlu-Aygün Z. Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, social, and general psychology monograph* 2004; 130(4): 277-306.

İmamoğlu EO, Güler A. Geleceğe ilişkin yönelimlerde benlik tipine bağlı farklılıklar. Türk Psikoloji Dergisi 2007; 22 (60): 115-132.

İmamoğlu EO, Günaydın G, Selçuk E. Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde. Türk Psikoloji Dergisi 2011; 26(67): 27-43.

Jeglic EL, Sharp IR, Chapman JE, Brown GK, Beck AT. History of family suicide behaviors and negative problem solving in multiple suicide attempters. Archives of Suicide Research 2005; 9(2): 135-146.

Joiner T. The trajectory of suicidal behavior over time. Suicide Life Threat. Behav. 2002; 32:33–41.

Joiner JTE, Brown JS, Wingate LR. The psychology and neurobiology of suicidal behavior. Annu. Rev. Psychol. 2005;56: 287-314.

Kağıtçıbaşı Ç. İnsan-Aile-Kültür. İstanbul: Remzi Kitabevi. 1990a.

Kağıtçıbaşı Ç. Liking the Indigenous and Universalist Orientations. In. 1990b

Kağıtçıbaşı Ç. Family and Human Development Across Cultures – A View From the Other Side. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. 1996a.

Kağıtçıbaşı Ç. Özerk-ilişkisel benlik: yeni bir sentez. Türk Psikoloji Dergisi 1996b; 11 (37): 36-44.

Kağıtçıbaşı Ç. Kültürel psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. İstanbul: Evrim Yayınevi; 2000.

Kağıtçıbaşı Ç. Development of Self and Competence in Cultural Context. Second Edition. Wassenaar: NIAS. 2001.

Kağıtçıbaşı Ç. Psychology and human competence development. *Applied Psychology: An International Review* 2002; 51(1): 5-22.

Kağıtçıbaşı Ç. Autonomy and relatedness in cultural context implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2005; 36(4): 403-422.

Kağıtçıbaşı Ç. Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji. 1. Baskı. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları; 2010.

Kağıtçıbaşı Ç. Sociocultural change and integrative syntheses in human development: autonomous-related self and social-cognitive competence. *Child Development Perspectives* 2012; 6(1): 5-11.

Karadayı F. İlişkili özerkliğin farklılaşmasının incelenmesi. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları Kitabı, Boğaziçi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul Türk Psikologlar Derneği Yayınları 1996; 83-101.

Karadayı, F. 'Exposure To a Different Culture and Related Autonomous Self: A Comparison of Remigrant and Nonmigrant Turkish late Adolescent groups'.(Farklı bir Kültüre Karşı Kalmak ve İlişkili Benlik: Göçeden ve Hiç Göç Etmemiş Türk Gençlerinin Karşılaştırılması), *Hamburger Forschungsberichete Sozialpsychologie*, Hafos, Nr. 27. 2000.

Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2002). Self-construals, perceived parenting styles and wellbeing in different cultural and socio-economic contexts. Unpublished doctoral dissertation. Middle East Technical University, Ankara, Turkey.

Karakitapoğlu-Aygün Z, İmamoğlu EO. Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal of Social Psychology* 2002; 142: 333-351.

Karakitapoğlu-Aygün Z. Self, identity, emotional well-being among Turkish university students. *The Journal of Psychology* 2004; 138(5):457-478.

Kashima Y, Yamaguchi S, Kim U, Choi SC, Gelfand JH, Yuki M. Culture, gender, and self: a perspective from individualism-collectivism research. *Journal of Personality and Social Psychology* 1995; 69: 925-937.

Kashima ES, Hardie EA. The development and validation of the relational, individual and collective self-aspects (RIC) scale. *Asian Journal of Social Psychology* 2000; 3: 19-48.

Keskin Y. Üniversite öğrencilerinin ruhsal durumları ve intihar olasılığının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin, Türkiye. 2011.

Kim MS, Sharkey WF, Singelis TM. The relationship between individuals' self-construals and perceived importance of interactive constraints. *International Journal of Intercultural Relations* 1994;18(1): 117-140.

Kitayama S, Cohen D. (Eds.) *Handbook of Cultural Psychology*. New York: The Guilford Press. 2007.

Kitayama S, Üskül AK. Culture, mind, and the brain: current evidence and future directions. *Annual review of psychology* 2011; 62: 419-449.

Kleiman EM, Liu RT. Social support as a protective factor in suicide: findings from two nationally representative samples. *Journal of Affective Disorders* 2013; 150:540–545.

Kroger J. *Identity development: adolescence through adulthood*. Sage Publications. 2007.

Kulaksız N. Towards positive youth development: parenting, autonomy and relatedness in context. Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. 2011.

Kuyumcu B. Üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık duyguları ifade etme benlik kurgusu ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 2011; 1(2):104-113.

Kühnen U, Oyserman D. Thinking about the self influences thinking in general: cognitive consequences of salient self-concept. *Journal of Experimental Social Psychology* 2002; 38 (5):492-499.

Kwantes CT, Bergeron S, Kaushal R. Applying social psychology to diversity. In: Schneider FW, Gruman JA, Coutts LM(Eds). *Applied social psychology: Understanding and addressing social and practical problems*. USA: Sage Publications; 2005.

Lafreniere KD, Cramer KM. Applied Social Psychology to Health. In: Schneider FW, Gruman JA, Coutts LM (Eds). Applied Social Psychology: Understanding and Addressing Social and Practical Problems.2005.

Lam BT. Self-construal and socio-emotional development among Vietnamese-American adolescents: an examination of different types of self-construal. *International Journal of Behavioral Development* 2006; 30(1): 67-75.

Lester D, Lindsley LK. Inward and outward irritability in the suicidally inclined. *Journal of General Psychology* 1988;115(1):37-39.

Levine RV, Norenzayan A. The pace of life in 31 countries. *Journal of cross-cultural psychology*. 1999; 30(2): 178-205.

Lin EJ, Church AT. Are indigenous Chinese personality dimensions culture specific. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2004; 35(5): 586-605.

Mahler M. Psychological birth of the human infant: symbiosis and individuation. London: Karnac Books;1975: 39-122.

Malouff JM, Thorsteinsson EB, Schutte NS. The efficacy of problem solving therapy in reducing mental and physical health problems: a meta-analysis. *Clinical Psychology Review* 2007; 27: 46–57.

Markus HR, Kitayama S. Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review* 1991; 98: 224-252.

Markus HR, Kitayama S. Culture, self, and the reality of the social. *Psychological Inquiry* 2003; 14: 277-283.

Matsumoto D. Culture and self: an empirical assessment of Markus and Kitayama's theory of independent and interdependent self-construals. *Asian Journal of Social Psychology* 1999; 2(3): 289-310.

Matsumoto D, Yoo SH, Fontaine JRJ. Mapping expressive differences around the world: The relationship between emotional display rules and individualism versus collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2008; 39: 55–74.

- Matsumoto D, Willingham B, Ollendick T. Sequential dynamics of culturally moderated facial expression of emotion. *Psychological Science* 2009; 20(10): 1269-1274.
- Mattingly BA, Oswald DL, Clark EM. An examination of relational-interdependent self-construal, communal strength, and pro-relationship behaviors in friendships. *Personality and Individual Differences* 2011; 50(8): 1243-1248.
- Mayer RE. Cognitive, metacognitive and motivational aspects of problem solving. *Instructional Science* 1998;26:49-63.
- McAuliffe C, Keeley HS, Corcoran P. Problem solving and repetition of parasuicide. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy* 2002;30:385-397.
- Morsünbül Ü. Benlik Kurgularının ergenlerin yaşam doyumu ve depresyon düzeylerine olan etkisi. *Klinik Psikiyatri* 2013;16:18-26.
- Neeleman J, Lewis G. Suicide, religion, and socioeconomic conditions. An ecological study in 26 countries, 1990. *Journal of Epidemiology and Community Health* 1999; 53(4): 204-210.
- Neeleman J. A continuum of premature death. Meta-analysis of competing mortality in the psychosocially vulnerable. *International Journal of Epidemiology* 2001;30(1): 154-162.
- Noom MJ, Dekovic M, Meeus W. Conceptual analysis and measurement of adolescent autonomy. *Journal of Youth and Adolescence* 2001; 30:577-595.
- Or P. İntihar için risk faktörleri: depresyon, kaygı, pozitif ve negatif duygu durum, akademik başarı, problem çözme becerileri ve aile ilişkileri. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2003.
- Orbach I, Bar-Joseph H, Dror N. Styles of Problem Solving in Suicidal Individuals. *Suicide and Life-Threatening Behavior* 1990;20(1):56-62.
- Osman A, Bagge CL, Gutierrez PM, Konick LC, Kopper BA, Barrios FX. The suicidal behaviors questionnaire-revised (SBQ-R): Validation with clinical and nonclinical samples. *Psychological Assessment* 2001; 8(4): 443-454.

Oyserman D, Lee SWS. A situated cognition perspective on culture: effects of priming culturalsyndromes on cognition and motivation. Sorrentino RM, Yamaguchi S (Ed), Handbook of motivation and cognition across cultures. Academic Press; 2008. p. 237-265.

Öksüz E, Bilge F. Üniversite öğrencilerinin intihar olasılıklarının İncelenmesi. Eğitim ve Bilim 2014; 39(171): 407-420.

Özbek H, Keskin S. Standart Sapma mı Yoksa Standart Hata mı?, Van Tıp Dergisi 2007; 14(2): 64-67

Özdemir Y. Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin kültür ve aile bağlamında incelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2009.

Özdemir Y. Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları açısından incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 2012; 4(38): 188-198.

Özdemir Y, Çok F. Ailede özerk-ilişkisel benlik ölçeklerinin lise öğrencileri için uyarlanması ve psikometrik özellikleri. Elementary Educational Online 2011;10(1): 121-132.

Özdemir Y, İlhan T. Benlik kurgusu, bağlanma ve yalnızlık üniversite öğrencileri üzerinde bir inceleme. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi 2012; 1: 157-180.

Özdemir Y, İlhan T. Benlik kurguları ve öznel iyi oluş: otantik olmanın aracılık rolü. International Journal of Social Science 2013; 6(2): 593-611.

Özen Ş, Güloğlu C. İlaçla özkıyım girişiminde bulunan ergen ve gençlerde depresif belirti farklılıkları. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2003; 4: 159-166.

Özgüven İE. Üniversite öğrencilerinin sorunları. H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi 1992; 7:1-13.

Özgüven HD. İntihar davranışı riskinin değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri Psikiyatri Özel Dergisi 2008; 1(3): 8-14.

Özgüven HD, Soykan Ç, Haran S, Gençöz, T. İntihar girişiminde depresyon ve kaygı belirtileri ile problem çözme becerileri ve algılanan sosyal desteğin önemi. *Türk Psikoloji Dergisi* 2003a; 18(52):1-11.

Özgüven HD, Soykan Ç, Haran S. İntihar girişimlerinde sorun alanları ve tetikleyiciler. *Kriz Dergisi* 2003b;11:13-24.

Özgüven HD, Sayıl I. Koruyucu psikiyatri açısından intihar davranışı ve krize müdahale. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Özel Dergisi* 2011; 4(4): 44-48.

Özver İ. Genç yetişkinlerde intihar davranışı ile problem çözme, dürtüsellik ve atılganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uzmanlık Tezi. TC. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye. 2010.

Palabıyıkoglu R, Şendağ MA. İntihar davranışını değerlendirmede kullanılan psikolojik testler. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Özel Dergisi* 2008; 1(3): 58-66.

Paycı OS, Ergin E, Saatçi E, Bozdemir N, Akpınar E, Ergun G. Suicidal thought and behavior in high school students in Adana, Turkey. *Collegium Antropologicum* 2005; 29(2): 527-531.

Pekerti AA, Kwantes CT. The effect of self-construals on perceptions of organizational events. *International Journal of Cross Cultural Management* 2011; 11(3): 303-323.

Perez-Smith A, Spirito A, Boergers J. Neighborhood predictors of hopelessness among adolescent suicide attempters: preliminary investigation. *Suicide and Life-Threatening Behavior* 2002; 32(2): 139-145.

Pollock LR, Williams JMG. Problem solving and suicidal behavior. *Suicide and Life-Threatening Behavior* 1998;28(4):375-387.

Pollock LR, Williams JMG. Effective problem solving in suicide attempters depends on specific autobiographical recall. *Suicide and Life-Threatening Behaviour* 2001; 31(4): 386-396.

Pollock LR, Williams JM. Problem solving in suicide attempters. *Psychological Medicine* . 2004; 34: 163-167.

Priester MJ, Clum GA. Perceived problem-solving ability as a predictor of depression, hopelessness, and suicide ideation in a college population. *Journal of Consulting Psychology* 1993; 40: 79-85.

Realo A. Comparison of public and academic discourses: estonian individualism and collectivism revisited. *Culture & Psychology* 2003; 9(1): 47-77.

Realo A, Koido K, Ceulemans E, Allik J. Three components of individualism. *European Journal of Personality* 2002; 16(3): 163-184.

Rhee E, Uleman JS, Lee HK, Roman RJ. Spontaneous self-descriptions and ethnic identities in individualistic and collectivistic cultures. *Journal of Personality and Social Psychology* 1995; 69(1): 142-152.

Rhee E, Uleman JS, Lee HK. Variations in collectivism and individualism by ingroup and culture: confirmatory factor analysis. *Journal of Personality and Social Psychology* 1996; 71(5): 1037-1054.

Rehkopf DH, Buka SL. The association between suicide and the socio-economic characteristics of geographical areas: a systematic review. *Psychological Medicine* 2006; 36(02): 145-157.

Rotheram-Borus MJ, Trautman PD, Dopkins SC, Shrout PE. Cognitive style and pleasant activities among female adolescent suicide attempters. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1990; 58(5): 554-561.

Rubin M, Watt SE, Ramelli M. Immigrants' social integration as a function of approach-avoidance orientation and problem-solving style. *International Journal of Intercultural Relations* 2012; 36(4): 498-505.

Rudd MD. The prevalence of suicidal ideation among college students. *Suicide and Life-Threatening Behavior* 1989; 19 (2): 173-183.

Ryan RM, Lynch JH. Emotional autonomy versus detachment: revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development* 1989; 340-356.

Ryan RM, Deci EL. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist* 2000; 55: 68–78.

Sadowski C, Kelly M. Social problem solving in suicidal adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1993;61:121-127.

Santamaría A, Manuel L, Hansen TG, Ruiz L. Cultural self-construals of Mexican, Spanish, and Danish college students: Beyond independent and interdependent self. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2010; 41(3): 471-477.

Sato T, Cameron JE. The relationship between collective self-esteem and self-construal in Japan and Canada. *The Journal of Social Psychology* 1999; 139(4): 426-435.

Sayıl I, Alptekin K, Devrimci-Özgülven H. The distribution of suicides in Turkey according to cities and gender. XXII. World Congress of the International Association for Suicide Prevention (IASP) 2003 September 10-14; Stockholm, Sweden. Final Programme and Abstract Book 2003, p. 213-3.

Schotte DE, Clum GA. Suicide ideation in a college population: a test of a model. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1982;50(5):690-696.

Schotte DE, Clum GA. Problem-solving skills in suicidal psychiatric patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 1987;55(1):49-54.

Schott GR, Bellin W. The relational self-concept scale: a context-specific self-report measure for adolescents. *Adolescence* 2001; 36 (141): 85- 103.

Scott G, Ciarrochi J, Deane FP. Disadvantages of being an individualist in an individualistic culture: idiocentrism, emotional competence, stress, and mental health. *Australian Psychologist* 2004; 39(2): 143 – 153.

Seydioğlu M. İntihar girişiminde bulunan kişilerin sosyodemografik özelliklerinin incelenmesi, depresyon ve sosyal destek algısı açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van, Türkiye. 2002

Sharkey WF, Singelis TM. Embarrassability and self-construal: a theoretical integration. *Personality and Individual Differences* 1995; 19(6): 919-926.

Sheldon KM, Niemiec CP. It's not just the amount that counts: balanced need satisfaction also affects well-being. *Journal of Personality and Social Psychology* 2006; 91: 331-341.

Singelis TM. The measurement of interdependent and independent self-construal. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1994; 20: 580-591.

Singelis TM, Bond MH, Sharkey WF, Lai CSY. Unpacking culture's influence on self-esteem and embarrassability: the role of self-construals. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 1999; 30: 315-341.

Steinberg L, Silverberg SB. The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development* 1986; 57:841-851.

Sudak HS. Psikiyatrik Aciller Özkıyım. Sadock BJ, Sadock VA (Ed) *Comprehensive Textbook of Psychiatry*. Aydın H, Bozkurt A (Çeviri Ed.) 8. Baskı, Ankara: Güneş Kitabevi Ltd. 2005, 2442-2453.

Şahin Hisli N, Durak-Batıgün A. Lise ve üniversite öğrencilerinde inhar riskini belirlemeye yönelik bir modelin sınanması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2009; 20(1):28-36

Teğın N. Siirt ilinde intihar girişimleri ve intihar olayları üzerine sosyolojik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Türkiye Yüksek lisans Tezi* 2014.

Ting-Toomey S. Intercultural conflict styles: A face-negotiation theory. Kim YY, Gudykunst DW (Eds.). *Theories in Intercultural Communication*. Newbury Park, CA: Sage. 1988. p. 213-238.

Triandis HC. The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review* 1989; 96(3): 506-520.

Triandis HC. *Individualism and Collectivism*. Boulder, Colo: Westview Pres; 1995.

Triandis HC. The psychological measurement of cultural syndromes. *American Psychologist* 1996; 51(4): 407-415.

Triandis HC. Cross-cultural psychology. *Asian Journal of Social Psychology* 1999; 2: 127-143.

Triandis HC. Dialectics between cultural and cross-cultural psychology. *Asian Journal of Social Psychology* 2000; 3: 185-195.

Triandis HC. Individualism-collectivism and personality. *Journal of personality*. 2001; 69 (6): 907-924.

Triandis HC, McCusker C, Hui CH. Multimethod probes of individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology* 1990; 59: 1006-1020.

Triandis HC, Singelis TM. Training to recognize individual differences in collectivism and individualism within culture. *International Journal of Intercultural Relations* 1998; 22(1): 35-47.

Triandis HC, Suh EM. Cultural influences on personality. *Annual Review of Personality* 2002; 53: 133-160.

Tsai JL, Ying Y, Lee PA. Cultural predictors of self-esteem: a study of Chinese American female and male young adults. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology* 2001; 7: 284-297.

Tuncer G. The self in family context and traditional family values on attitudes toward paternalistic leadership style. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. 2005.*

Tuncer M. Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Electronic Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* 2011; 6(2): 933-946.

Türk Dil Kurumu. Genel Türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 22 Ekim 2014.

Türkiye İstatistik Kurumu. İntihar İstatistikleri 2011. http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=23 Erişim Tarihi 22 Ekim 2014.

Türkiye İstatistik Kurumu. İntihar İstatistikleri, 2013. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16049>. Erişim Tarihi: 22 Ekim 2014.

Tüzün Z. Üniversite öğrencilerinde yaşam olayları, depresyon, sosyal destek sistemleri, yaşama nedenleri ve intihar olasılığı. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 1997.

Uleman JS, Rhee E, Bardoliwalla N, Semin G, Toyoma M. The relational self: closeness to ingroups depends on who they are, culture, and the type of closeness. *Asian Journal of Social Psychology* 2000; 3:1-17.

Üskül AK, Hynie M, Lalonde RN. Interdependence as a mediator between culture and interpersonal closeness for Euro-Canadians and Turks. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 2004; 35: 174-191.

Vanderhorst RK, McLaren S. Social relationships as predictors of depression and suicidal ideation in older adults. *Aging & Mental Health* 2005; 9(6): 517-525.

Vandello JA, Cohen D. Patterns of individualism and collectivism across the United States. *Journal of Personality and Social Psychology* 1999; 77(2): 279-292.

Van Leeuwen N, Rodgers R, Régner I, Chabrol H. The role of acculturation in suicidal ideation among second-generation immigrant adolescents in France. *Transcultural Psychiatry* 2010; 47(5): 812-832.

Wasti A, Erdil SE. Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesi: benlik kurgusu ve indcol ölçeklerinin türkçe geçerlemesi. *Yönetim Araştırma Dergisi* 2007; 7(1-2): 39-66.

Weisner TS. Ecocultural pathways, family values, and parenting. *Parenting: Science and Practice* 2002; 2(3): 325-334.

Wilson KG, Stelzer J, Bergman JN, Kral MJ, Inayatullah M, Elliott CA. Problem solving, stress, and coping in adolescent suicide attempts. *Suicide and Life Threatening Behavior* 1995; 25(2): 241-251.

Yamada AM, Singelis TM. Biculturalism and self-construal. *International Journal of Intercultural Relations* 1999; 23(5): 697-709.

Yang B, Clum GA. Life stress, social support, and problem-solving skills predictive of depressive symptoms, hopelessness, and suicide ideation in an Asian student population: a test of a model. *Suicide and Life Threatening Behavior* 1994; 24: 127-139.

Yang B, Clum GA. Effects of early negative life experiences on cognitive functioning and risk for suicide: a review. *Clinical Psychology Review* 1996; 16(3):177-195.

Yavuz ÖY. Benlik kurguları intihar ve intihara yönelik tutumlar. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın, Türkiye. 2013.

Yetiş ÖY. Üniversite öğrencilerinde kişilik bozukluğu yaygınlığı ve sorun çözme becerileri ile ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Türkiye. 2010.

Ying Y, Han M. Cultural orientation in Southeast Asian American young adults. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology* 2008; 14: 29–37.

EKLER

Ek 1. Genel Bilgiler Formu

GENEL BİLGİLER FORMU

1. Cinsiyetiniz: **A)** Kadın **B)** Erkek
2. Yaşınız:.....
3. Sınıfınız:.....
4. Kaç kardeşiniz..... (Siz dahil toplam sayıyı belirtiniz)
5. Anne babanızın: **A)** Her ikisi de sağ **B)** Anne sağ **C)** Baba sağ
6. Anne babanızın medeni durumu:
A) Evli **B)** Boşanmış **C)** Dul **D)** Evli ama ayrı yaşıyor **E)** Birlikte yaşıyor ama resmi nikahlı değil
7. Babanızın en son mezun olduğu okulu belirtiniz
A) Okur-yazar değil **B)** Okur-yazar **C)** İlkokul **D)** Ortaokul **E)** Lise **F)** 2 Yıllık Yüksekokul **G)** 4 Yıllık Yüksekokul/Fakülte **H)** Yüksek Lisans **İ)** Doktora **J)** Tıpta Uzmanlık
8. Annenizin en son mezun olduğu okulu belirtiniz
A) Okur-yazar değil **B)** Okur-yazar **C)** İlkokul **D)** Ortaokul **E)** Lise **F)** 2 Yıllık Yüksekokul **G)** 4 Yıllık Yüksekokul/Fakülte **H)** Yüksek Lisans **İ)** Doktora **J)** Tıpta Uzmanlık
9. Ailenizin aylık gelir miktarı ne kadar?
A) 500TL ve altı **B)** 501-1000TL arası **C)** 1001-1500TL arası **D)** 1501-2000TL arası **E)** 2001-2500TL arası **F)** 2501-3000TL arası **G)** 3000TL ve üstü
10. Şu anda nerede/kimlerle yaşamaktasınız?
A) Yurt vb. **B)** Evde, yalnız **C)** Evde, ev arkadaşlarımla **D)** Ailemle

Ek. 2. İntihar Davranışları Soruları

İNTİHAR DAVRANIŞLARI SORULARI

1. Hayatınızda kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü?
2. Geçtiğimiz son on-iki ay içerisinde kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü?
3. Hayatınızda hiç kendinizi öldürme girişiminde buldunuz mu?
4. Geçtiğimiz son on-iki ay içerisinde kendinizi öldürme girişimde buldunuz mu?
5. Şu an kendinizi öldürme düşünceniz var mı?

Ek. 3 Benlik Kurgusu Ölçeği

BENLİK KURGUSU ÖLÇEĞİ

| Yönerge: Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuyarak her birine ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı size en uygun seçeneği ilgili yere işaretleyin. | Hiç katılmıyorum | Katılmıyorum | Kararsızım | Katılıyorum | Tamamen Katılıyorum |
|---|---------------------|--------------|------------|-------------|------------------------|
| Birçok yönden kendine özgü ve başkalarından farklı olmaktan hoşlanırım. | | | | | |
| İlişkide bulunduğum otoritelere saygı duyarım. | | | | | |
| Başkaları ne düşünürse düşünsün kendi bildiğimi okurum. | | | | | |
| Bağımsız bir kişi olarak davranmanın benim için çok önemli olduğunu hissedirim. | | | | | |
| İçinde bulunduğum grubun menfaati için kişisel çıkarlarımı feda ederim. | | | | | |
| Canlı bir hayal gücüm olması benim için önemlidir. | | | | | |
| Yeni tanıştığım kişilerle muhatap olduğumda açık ve dobra olmayı tercih ederim. | | | | | |
| Herkesin arasından seçilerek ödüllendirilmek veya övülmek konusunda kendimi rahat hissedirim. | | | | | |
| Bir toplantı sırasında fikirlerimi beyan etmek benim için sorun değildir. | | | | | |
| Benim mutluluğum çevremdekilerin mutluluğuna bağlıdır. | | | | | |
| Mutlu olmasam bile eğer bir grubun bana ihtiyacı varsa grupta kalırım. | | | | | |
| Grup içinde verilen kararlara saygı göstermek benim için önemlidir. | | | | | |
| Grubum içindeki uyumu muhafaza etmek benim için önemlidir. | | | | | |
| Kendim farklı şeyler yapmak istesem bile, genelde diğerlerinin yapmak istediklerine uyarım. | | | | | |

Ek 4: Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzin Belgesi



T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU



Sayı : 56989545/050.04- 87
Konu : Çalışmanız hk.

28.03.2014
AYDIN

Sayın, Prof.Dr. Mehmet ESKİN
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 27.03.2014 tarihinde yapılan olağan toplantısında çalışmanızla ilgili alınan 9 nolu karar aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof.Dr. Nefati KAYLIOĞLU
Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

KARAR 9

Protokol No : 2014/364
Sorumlu Yürütücü : Prof.Dr. Mehmet ESKİN
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr. Mehmet ESKİN'in "Benlik kurgularının intihar ve sorun çözme becerileriyle ilişkisi" konulu yukarıda bilgileri verilen klinik araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde (kurum izninin alınması ve izin belgesinin dosyaya konulması şartıyla) gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 11.1.'in son bölümünde taahhüt edilen **çalışma bittikten sonra nihai raporun**, [Sonuç Raporu (web'te), BGOF (Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-gönüllüler tarafından bizzat kendilerinin kendi adı-soyadını yazması ve imzalamasının sağlanması ile adreslerinin eksiksiz olarak formlara yazılmasına dikkat edilmelidir.) ve ORF (Olgu Rapor Formu/Anket)] lerin **gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına** ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Adres: Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Merkez Kampüsü – Kepez Mevkii- AYDIN
Tel: 256- 225 31 66
Faks : 256-212 31 69
Web : <http://www.site.adu.edu.tr/etikkurulu/goek/>
e-posta: goetik@adu.edu.tr

EK 5: Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İzin Belgesi



T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

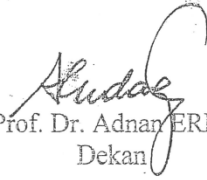
SAYI : 34709035/604-534
KONU: Araştırma Hk.

AYDIN
07/04/2014

Sayın; Prof. Dr. Mehmet ESKİN
(Sorumlu Yürütücü)

Sorumlu yürütücü olduğunuz “Benlik Kurgularının İntihar ve Sorun Çözme Becerileriyle İlişkisi” isimli araştırmalarınızı Fakültemizde yapma isteğiniz Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.


Prof. Dr. Adnan ERDAĞ
Dekan

EK 6: Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İzin Belgesi



T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 57629817/804-550
Konu : Araştırma İzni

2../04/2014

Sayın Prof. Dr. Mehmet ESKİN

İlgi: 03.04.2014 tarihli dilekçeniz.

Sorumlu yürütücüsü olduğunuz “Benlik Kurgularının İntihar ve Sorun Çözme Becerileriyle İlişkisi ” isimli araştırmalarınızı Fakültemizde uygulama isteğiniz Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.


Doç. Dr. Nuri KARASAKALOĞLU
Dekan V.

ÖZGEÇMİŞ

Kimlik Bilgileri

Ad-soyad: Ünal ALPAY

Doğum yeri: Bakırköy-İSTANBUL

Doğum Tarihi: 16.02.1988

Eğitim Bilgileri

1993-2002: Kamiloba Beyazlar İlköğretim Okulu

2002-2006: Büyükçekmece Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi

2006-2010: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

2011-2014: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

TEŞEKKÜR

Çalışmamın gerçekleşmesindeki büyük katkıları için tümkatılımcılara, katılımcılara ulaşmamı sağlayan, ders saatlerini benimle paylaşan Adnan Menderes Üniversitesi hocalarına teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmam sırasında yorum ve eleştirileriyle yol gösterici önerilerde bulunan, teori ve uygulamayı birleştirme becerisini örnek almaya çalıştığım tez danışmanın sayın Prof. Dr. Mehmet ESKİN'e, gerek teorik gerekse uygulamayla ilgili değerli bilgileriyle eğitimime sağladığı katkıdan dolayı sayın hocam Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY'a, değerli bilgi ve fikirleriyle yüksek lisans eğitimime sağladıkları katkılarından dolayı sayın hocalarım Prof. Dr. Ferhan DEREBOY ve Prof. Dr. Hacer HARLAK'a, jürimde yer alıp, tezime ilgili görüşleriyle beni desteklediği için Sayın Yrd. Doç. Dr. Cennet ŞAFAKÖZTÜRK'e teşekkür ederim. Tüm yüksek lisans süresince, sıkıntıya düştüğüm her anda sözlerini hatırlayarak yaptığım işi daha fazla sevmemi sağlayan, sayesinde sadece alanımla ilgili değil hayata dair de değerli şeyler öğrendiğim çok değerli hocam Prof. Dr. Nuri BİLGİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Her türlü zorluğu birlikte aştığımız güler yüzleri ve eğlenceli sohbetleriyle yüksek lisans sürecime bambaşka bir anlam katan değerli arkadaşlarım Psk. Betül GÜNDÜZ, Psk. Gökçehan AKOĞUZ, Psk. Hakan ŞENEL, Psk. İhsan YEĞENOĞLU, Psk. Melikenaz YALÇIN, Psk. Nilay KONDUZ, Psk. Neşe UZUN, Psk. Nur AYTİN'ecanı gönülden teşekkür ederim. İçtenliği ve güler yüzüyle tez sürecimde yaşadığım sıkıntıları unutturan canım arkadaşım Psk. Servet KAÇAR'a, 3 yıl boyunca zor zamanlarımda ve mutluluklarımda yanımda olduğu için ev arkadaşım Psk. Merve BAYDAR'a, güler yüzüyle tez sürecimin her anında yanımda olan, mutluluğumu katlayan, sıkıntılarımı unutturancanım arkadaşım Sultan CANGÖZ'e, bu süreçte her daim yanımda olduğu, desteğini esirgemediği için abim Gökmen YENİÇERİ'ye tüm kalbimle teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında her daim yanımda oldukları, kendimi gerçekleştirmeme fırsat verdikleri ve eğitimim süresince maddi manevi desteklerini esirgemedikleri için canım annem Gülin ALPAY ve teyzem Ayşe AYCAN TUNALI'ya tüm kalbimle teşekkür ederim. Tez sürecim boyunca yanımda olduklarını hissettiğim babama, kardeşlerime ve diğer aile üyelerime gönülden teşekkür ederim.